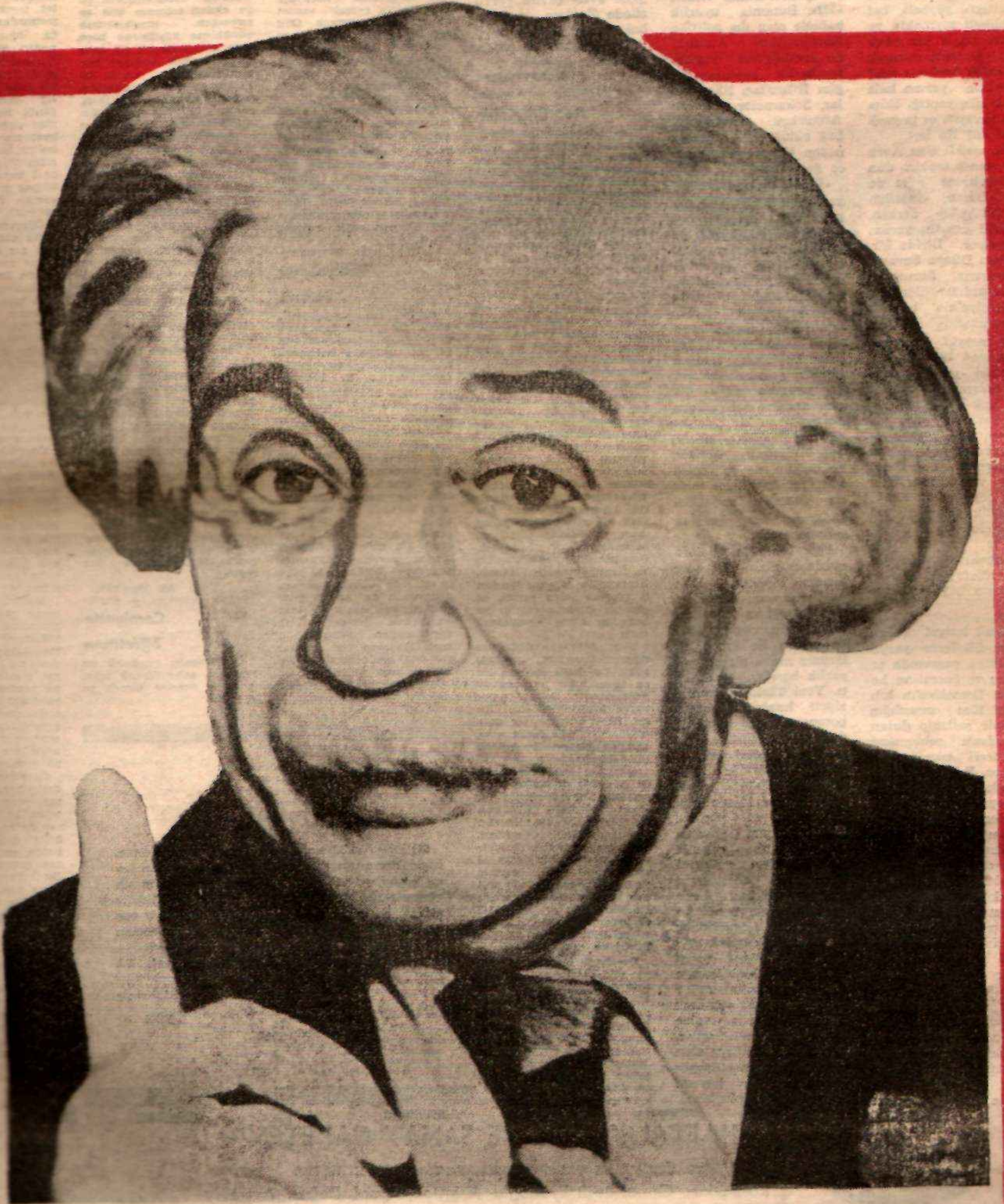
YÖN

HAFTALIK GAZETE

SOSYALİZM ANLAYIŞIMIZ

EİNSTEİN: *«Feza çağında tek yol Sosyalizmdir»*

Yıl: 1 - Sayı: 36 22 Ağustos 1962 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Es geçmiyelim

YÖN'ün son on beş yıllık denemeden sonra, ulaştığımız çıkmaza bir çıkış gediği aradığı belli. Akla ve bilime inanan yeni kuşağın bu cüretli sesine katılmak isterim.

İçeride pek çok «mütegallibenin» uykusunu kaçırdığınız anlaşılıyor. Dışarıya gelince; tepkiler çeşitli. Avrupalı ölçülerle çoğunluğu gerici olan Amerikan basını, 27 Mayıs hareketini olduğu kadar, YÖN ve «Zinde kuvvetleri» şüpheli, hattâ tehlikeli saymakta ve olayları alaylı bir hava ile okuyucusuna sunmakta. Yenilik korkusu mu? Bir halkın yarına kala bilmek için yaptığı ölüm kalım savaşını es geçmek hevesi mi? Ne ise!.

Daha renkli olan Avrupa basınının tepkisi dünya görüşlerine göre değişik. Bazısı «İnşallah sonu iyi gelir» derken, bir öteki umutlu yorumlar yapıyor. Beride Mr. K. İkinci Dünya Savaşından buyana Rumanya'nın başardığı ilerleme ile Türkiye'nin başardığı gerilemeyi ölçüştürmekle meşgul.

Dışarıdan bakıldığında ülkemizin yeryüzündeki her anlamdaki yerini daha açık seçik görmek şansı var. En göze çarpan şey, bir bardak suda koparılan iç politika çatışmasının boğuntusu içinde yeryüzünde olan biteni görmemek. Sanki bu büyük yarımada halkı, yeryüzünde değil de Merih'te yaşıyor. Yer yer bağımsızlık için şahlanan sömürge ülkeler ve onların bağımsızlık savaşları.

Üçüncü kuvvet denilen tarafsız ülkelerin yeryüzü politika pazarında artan güç ve önemi ve hele hele Demokles'in kılıcı gibi tüm insanlığın tepesinde sallanıp duran atom savaşı cehennemi ve benzeri nice şey es geçiliyor. Bu umursamazlık neden? Sanki içerdeki kavganın özü dışardakinden başka mı? Oysa, aynı kavga: Varolan koşulları ne pahasına olursa olsun, sürdürmek istiyenlerle bunları daha iyiye değiştirmek istiyenlerin kavgası. Ekonomik yapınızı mikroskop altına getiriyorsunuz. Toplumsal kurumlarımızın bir bir irdelemesini yapıyorsunuz. Bilimsel yöntemle yürütülen plânlı bir düzenin kurulmasını diş tırnak savunuyorsunuz. Dış ülkelerle olan ilişkilerimiz söz konusu olunca, sus pus olmak zorunda mı kalıyorsunuz? İçerde plânlı bir ekonomi ve toplum savun, dışarıda buna taban tabana zıt: «Savaş pahasına, işsizlik pahasına ve ne pahasına olursa olsun. VİVA özel girişim!» diyen Batılıların dümen suyunda git. Bunu savunarak böyle bir çelişmeye düşmiyeceğinize güvenim var. Dış ve iç politikanın ayrılmaz bir tüm olduğunu bilmiyen mi var? Yoksa hâlâ fincancı katırlarını ürküten konular mı var?

Plânlı ekonomi ve toplumsal güvenlik Atatürkçü iç politikanın temeli «idi». Bununla uyarlık halinde olan dış politika «tarafsızlıktı». Atatürk'ün öncülüğünü yaptığı tarafsızlık bayrağını bugün Nehru'lar, Nkrumahlar, Sokarnolar taşıyor. Atatürkçü devrimlere bağ olduğunu sananlar neden bu apaçık yönü es geçiyorlar?

«Bugünkü koşullar başka!» diye bağıranlar olacak. Evet öylesine başka ki her yıl, birkaç yeni ülke tarafsızlara katılıyor. «Millî güvenliğimiz!» diye haykıracak bazıları. Başka bir ülkeyi kaptıkaçtıya getirip «yutmanın» tarihe karıştığını bilmiyor bu baylar. Bağımsız tarafsız ülkeler güvensizlik için de yaşamak şöyle dursun, uluslararası güvenliği sağlıyan bir güç olmak yolundalar. Birleşmiş Milletlerin başında ne doğulu, ne de batılı biri var. Asyalı bir tarafsız ülkenin temsilcisi U—Thant bu örgütün sekreteridir.

Eğer bunlarla susturamazlarsa sizi: «Ya borçlarımız» diyecekler. Evet ya burnumuza kadar içine battığımız borçlarımız! Sonuncusu bir İngiliz zırhlısı ile kaçan atalarımız miras olarak milyarlık borçlar bırakmıştı. Yeni Türkiye Cumhuriyeti bunları «namus borcu» olarak kabullendi. Fakat Mustafa Kemal dış kapital sömürmesini, yani kapitülâsyonların köküne kibrit suyu dökmeyi unutmadı. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızı yabancı kapitale peşkeş çekenlerin kulakları çınlasın! Komşularla dost geçinmek ve evrensel barış güvenliğimizin temel koşulu olarak açıklanmıştı. Herkesle dosttuk. Millî bağımsızlığımızı oyuna getirecek hiçbir kemende boyun uzatmamışlardı. Uluslararası ünümüzün yükseklerde dalgalandığı günlerdi onlar. O zaman, sömürge olan ülkeler kıskanma ile göz kamaşması ile, hayranlıkla bakıyorlardı bize.

Bugün nerede duruyoruz? Ekonomik iflâsla politik iflâs uçurumları üstünde gerili kıl gibi ince bir ip üstünde. Politika palyaçolarımız tehlikeli numaralar yapmak hevesinden vazgeçmiş değiller. Eski numaralarda ısrar ediyorlar. Yeni, sağlam, güvenli yollar aramayı es geçiyorlar. Çoğunun çıkarı bu yolda.

Ne çok şeye gereksinmemiz var şu günde! Her şeyden önce sağduyumuzu kör eden peşin yargılarımızı unutarak şöyle evire çevire yeryüzünde olanlara yeniden bakmak.

Tarihin bizi es geçeceği günler gelebilir.

Dr. Şadi BAYRAKAL
(Montreal — Kanada)

Atatürkçülük

Atatürk ilkelerini ödünle (tâviz) karşılıyanlar, utanmadan bir de toplum karşısında savunucusu olduklarını söylemekten geri durmuyorlar. Atatürkçülük gerici, gelenekçi bir öğretinin yanında yer almamıştır. Bunun kalıcı bir izini de hiç kimse gösteremez toplumda. Uygarcı özle, toplum yapısını mayalamıştır. Toplumun fikir yapısında oluşmuş bir anıt gibidir.

O'nun getirdiği ilkeler, Atatürkçüğün aşamı devrimcidir. İlericiliktir. Tüm ileri atılışların güçlülüğü ilericiliğinden doğmaktadır.

—Atatürkçülük, düşünlerinde (fikirlerinde) Atatürkçü, eylemlerinde karşıt olan bir eğilimin de yanında yer almaz, bu denli bir eğilime karşı koyar. Atatürkçülük; soylu bir devrimin yapıtını getirir. Devrimin salt olarak kabulünü ister. Bunun içindir ki Atatürk ilkelerine arka çevirenlerin, karşılarına yine Atatürk çıkar. Atatürk, yobazların, bu ilkeleri törpüleyebileceklerini düşünerek, Cumhuriyeti yeni kuşaklara inamlamıştır. Şimdi, Atatürk'ün düşündüğü denli «yobaz» ların yerini, seçik bir deyimle «aydın yobaz» lar almış bulunmaktadır.

İşte, Atatürkçülüğün bu devrimsel, ışıksal, uygarcı kökü, bu denli «yobaz» larca tutunduğu yerden sökülmektedir. Dalları parça parça koparılmaktadır. Bunu, hem öylesine bir ustalıkla yapmaktadırlar ki, bundan kimse kuşkulanamamaktadır.

Örneğin; son on yıl içinde Atatürk ilkelerine arka çevirmiş bir yönetimin düşünce yönünü sürdürenler, bugün de aynı ideâlin yolcusudurlar. Öğretileri, eğilimleri, Atatürk ilkelerine karşıttır. Bir gün olsun gazetelerinde, dergilerinde devrimlerden söz edilmez. Salt turancılık akımı ön fikirleridir bunların. Kaldı ki aşırı sağcılık da, aşırı solculuk kadar Atatürk ilkelerine aykırıdır.

Devrimci kuşaklara yapılan saldırıların nedeni; Atatürkçü oluşlarıdır. Yeni kuşak devrimcidir, uygarcıdır. Atatürk ilkelerinin koruyucu, uygulayıcısıdır. Onlarca önemli olan, bu özkuşağı safdışı etmek, yobaz düşünceyi kökleştirmek, başarıya ulaşabilmek için yine Atatürkçü görünmek!..

Tanrı dağlarını «Türkleştirmek», ırkçılık akımını sürdürme (devam ettirme) çabasını gösterenler, Atatürk'ün milliyetçilik akımına karşı olduklarını göstermiş oluyorlar. Bu denli kişilerin, Atatürk'e karşı olduklarını örnekleyen eğilimlerini, yine Atatürk'ün milliyetçilik ilkesiyle belirteceğim.

Atatürk «Milletimizin kuvvetli, mesut ve müstakar yaşıyabilmesi için, devletin tamamiyle millî bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin iç teşkilâtımıza tamamiyle uygun olması ve ona dayanması lâzımdır. Millî siyaset dediğim zaman, kasdettiğim mâna şudur: Millî sınırlarımız içinde her şeyden önce, kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı koruyup, memleketin gerçek saadet ve imarına çalışmak. Gelişigüzel aşırı emeller peşinde milleti oyalayıp zarara sokmamak. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde hodbince ve mağrurca bir milliyetçilik değildir» der.

Atatürkçü olmak, kuru kuruya ben Atatürkçüyüm demekle olmaz. O'nun ilkelerine, dinamizmine sıkı sıkıya tutunmakla olur. Atatürk devrimcidir, lâiktir. Atatürkçüyüm dediğiniz zaman, bu ilkelerde «tâviz» ciz, yobazcı olmıyacaksınız. Bu ilkelere bağlı kalacaksınız.

Âkif KUDRET

Milliyetçilik üstüne

Geçmiş ola hemşehrim, kuru lâf milliyetçiliğine. Geçmiş ola kardeşim sesi bir can çekişme halini almış bulunan Ergenekon bozkurtlarına. O, bozkurt ki lâf kumkumalarının uyuşturucu şık ninnileri arasında daldığı «Eshabı kehf» uykusundan kudretli bir sesin çınlayışı ile uyanmış, fakat yüzyılların verdiği dermansızlıktan silkinip kurtulamamıştır.) O, daha epey zaman ihtimamlı ve dikkatli bir bakım ister.

Milliyetçi kardeşim, eğer varsa bu kelimenin değeri sende, evvelâ dermansız bozkurtun üstüne eğil. Ona hayat, ona kuvvet ver, ondan sonra da, ondan çıkacak gür sesi dinle ve itaat et. Yoksa, himmete muhtaç dededen bekleme himmet. Kadavra bir bozkurtun sesi, seni felâketten başka bir yere götüremez.

Hayal âleminde rüzgârdan yeleli, şimşekten kanatlı bulutları at edip, dolaşmıyalım. Eğer milletimizi sevmek konusunda zerrece nasibimiz varsa, başımızı yukarılardan önümüze eğip, Anadolumuza bakalım. Hayal perdelerini kaldırarak, içimizde kaynaşan sıcacık heyecanlara inanarak, iyice eğilip bakalım. Göreceğiz ki hayallerimizle hakikatlerimiz arasında müthiş ve korkunç bir uçurum var.

Mahmutlu'da Memiş Dayının, Hasan yedi çocuğuyla ekmek derdi içindeyken, Karadere'de Veli amca, dokuz torunuyla yarı çıplakken, Kızıldağ'da boz Mehmet, sekiz çocuğuya kara cahilken, Zerk'te Sarıların gelini doğum yolunda can verirken, Beydiğin'de hastalar nefesten medet umarken, Çingiller'de otomobil yemlenir sanılırken, Ballıbucak'ta katırlar biricik medeni nakil vasıtası iken, ormanlarımızın hektarlarcası bir kibrit çöpüyle kül olurken, tarlalarımızın çoğu ekilen tohumu bile veremezken, ırmaklarımız köpüklene köpüklene boşa akıp, etrafı ise bir çöl manzarasındayken, velhasıl her tarafımız delik, deşik, bakılmazsa, bizi öldürebilecek yaralarla dolu iken, senin bar bar bağırdığın milliyetçiyim kelimesi ve o masa başında uyuklayan sen neyi kurtarır, neye fayda verir, ne işe yararsınız? Yeryüzünde cevelân edip, sesini yedi iklim, dört bucağa duyuracak bozkurtunu var edebilir misiniz?

Eğer çıkarcı değilsen, eğer elinde sallamak istediğin, milliyet bayrağı arkasına, gizlemeğe çalıştığın iğrenç bir yüzün yoksa, eğer milletini ve vatanını kelimenin tam anlamı ile seviyorsan, bırak şu yaygaracılığı. Ayrıl o hayal âleminin tozpembeliğinden.

Var kuvvetinle gerçeklere eğil. Gelen varsa elinden, yaralara merhem ol. Bozkurtunu iyileştirmeye, kuvvetlendirmeye ver kendini. Sen ona gerekli bakımı ve saygıyı yaparsan, o bir gün duyuracaktır sesini. Bu milletin her çocuğunun en az kendin kadar milliyetçi olduğunu, işin farfaracılıkla sökmiyeceğini, kurtuluşun kuvvetlenmekte olduğunu, kuvvetlenmenin ise çalışmakla kazanılabileceğini, lâfla peynir gemisi yürümediğini sakın unutmayasın benim, lâfla milliyetçi kardeşim.

Ali MERDİN
(Sağlık memuru — Serik)

Cemiyette öğretmen

Öğretmenin bugünkü durumunu anlıyabilmek için, Atatürk devrine inmek ve ondan sonraki 12 senelik bir zamanı hasretle andıktan sonra, bugünkü duruma göz gezdirmek, yerinde olur.

Bundan yıllarca önce, Ulu Önder, «Muallimler, yeni nesli sizler yetiştirecek, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.» diyerek öğretmenin ödevini belirtmişti. Büyük kitleyi, maddi ve mânevi bakımdan dürtüklemişti. Ölümünden sonra öğretmenlik mesleğine yine önem verilmiş, sayın İsmet Paşa'nın gayretleriyle öğretmen mevcudu artırılmış, ulusa birçok kıymetler kazandırılmıştı.

Her öğretmen, Atatürk prensiplerini benimsemiş; bu benimseyişi 1950 den sonra ispat ederek, Ata'sının izinden ayrılmıyarak göstermiş, her güçlüğe göğüs germiş, var kuvvetiyle ulusunun hizmetine koşmuştur.

Bugün, bilhassa son 12 sene içinde öğretmen ne durumdadır? Diğer devlet memurları ve iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan memurlar ile karşılaştırılınca, öğretmenin durumu nedir? Biz, ulus olarak, öğretmenlerden neler bekliyoruz? Hizmetlerine karşılık bu kitle elemanlarına neler verebiliyoruz? Hattâ gönül rahatlığı ile vazifesine gitmesini temin edebiliyor muyuz? Ulusun istikbalini teslim ettiğimiz öğretmenleri, maddî ve mânevi bakımdan tatmin edebiliyor muyuz? Bu kitleye gerekli değeri verebiliyor muyuz?

Öğretmen kitlesinin kalabalık olduğunu, ihtiyaçlarının zor halledileceğini biliyoruz ama; öğretmenlerin bunda kabahati olmadığını da belirtmek istiyoruz. Ulusumuzun daha binlerce öğretmene ihtiyacı olduğunu ilgililerin bildiğini biliyoruz. Bu zümrenin de seçilebilir bir seviyeye çıkarılmasını arzu ediyoruz. Ulusça kalkınmamız, ulus kişilerinin eğitim ve öğretim süzgecinden geçerek sağlanacağına göre, öğretmenlik mesleğini niçin cazip hale getirmiyoruz.?

Öğretmenlerden fedakârlık bekliyoruz. beklediğimizi fazlasiyle bu meslek sahipleri veriyorlar. Atatürk devrimlerine sadıklar. Ulusunu uygar uluslar düzeyine çıkarmak için, durmadan didiniyor. Maddeye kıymet vermemekle beraber, geçinebilecek bir miktarın kendisine çok görülmemesini arzu ediyor.

Maaşından hariç, öğretmene yardım olmak için yıpranma zammı mı, okuyabilmesi için kitap bedeli mi, lojman yerine kira bedeli mi veriyoruz? Cemiyet olarak geçinebilmeleri ne yardım edebiliyor muyuz? 300 — 500 lira ile ailesiyle, çocuklariyle nasıl geçinebildiğini niçin düşünmüyoruz? Düşünüyorsak, niçin bir çare bulma yoluna gitmiyoruz?

Öğretmenleri yalnız maddesizlikten mi, huzursuz zannediyoruz? Şunu belirtelim ki öğretmenler mânen de ezinti içindedir. Bu kitle, fedakârca çalıştığı halde, onlara çamur atmaktan çekinmiyenlerimiz var. Bu kitleye çamur atanlara karşı niçin tedbir almıyoruz? Bu adamları niçin ispata davet etmiyoruz? Ulusumuzun yüceliği için çalışan kitleyi töhmet altında bırakanlara niçin hâlâ göz yumuyoruz?

Bugün öğretmenlerimizin durumu, bu öğretmen çalışıyor ilgi görmüyor, görüyor deniliyorsa, bu lâftan öteye geçemiyor. Öğretmenlik mesleğine bir yön verilmesini maddi bakımdan olmasa bile, mânen huzur içinde olmasının temin edilmesini arzu ediyoruz.

Hüseyin YILMAZ

OKUYUCULARIMIZA

Sizlerden aldığımız mektupların pek çoğunda, başyazılarımızın üzerinde durulmakta ve bu kısmı yazan arkadaşlarımızın imzalarını daha sık görme arzusu belirtilmektedir. Bu arzuyu dikkate alarak, bu sayıdan itibaren YÖN'e ikinci bir başyazı daha koymaya karar verdik. Zaman zaman gazetemizin arka kapağında ikinci bir başyazı yayınlanacaktır. Bu sayımızın kapağında Prof. SADUN AREN'in bir başyazısını bulacaksınız.

Saygılarımızla

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHUT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 137/6 Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L. üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

POLİTİKACININ İÇ YÜZÜ — DIŞ YÜZÜ

BAKIŞ

Sosyalizm Anlayışımız

R[illegible] Batı ülkelerinde [illegible] az çok kaybettiği [illegible] bile, sosyalizm, Asya[illegible], Güney Amerikada, tek kur[illegible] gelişiyor. Hindis[illegible] Mısır, Cezayir gibi, «Sosyalis[illegible] sayısı günden güne [illegible]. Az gelişmiş ülkelerde sosyalizm, [illegible] ve demokrasi gibi, yeryüzünün en [illegible] kavramlarından biri hâline gelmiş. O kadar ki, toprak reformu ve [illegible] hareketlerini durdur[illegible] kalırsa toprak [illegible] bile, «Biz de sos[illegible]

[illegible] sosyalizmi bir [illegible] için bugüne kadar [illegible]. Bir [illegible] çalışılmış... En [illegible] yollarına gidilmiş. Daha da gidi[illegible]

Bu durum, hürriyet anlayışımızın ne kadar sahte ve riyakârane olduğunu ortaya koyuyor. Bununla beraber, Türkiyede de bir sosyalist ortam hızla gelişiyor. Hiç değilse fikir alanında... Motör rolünü, bu gün sosyalist düşünce oynuyor. Eski dünyanın avukatları savunmada.

Sosyalizmin dünya çapındaki başarısı, sosyalist düşüncenin vuzuhtan uzaklaşmasına ve geçiştirilmesine yol açmıştır. Biz de sosyalistiz diyenler, bu kelimeye çok farklı mânalar veriyorlar. Bu sebeple, sosyalizm konusunda daha fazla vuzuha kavuşmaya çalışmak faydalı olacaktır.

Sosyalizm tektir

İnanıyoruz ki, *prensip itibariyle* sosyalizm tektir. Bütün sosyalist akımlar, kaynağını aynı sosyalist idealden alırlar. Bu ideal, en geniş şekliyle, bütün insanların hürriyet, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin ışığı altında, en iyi şekilde yaşamalarına ve gelişmelerine imkân veren bir toplum düzenine ulaşma çabası şeklinde özetlenebilir. Sosyalistler, bu idealin, sınıfsız bir toplum düzeni kurmakla gerçekleşebileceğine inanırlar. Sınıfsız bir toplum düzeni [illegible] istihsal araçlarının ka[illegible] ile mümkündür. Sosyalist, [illegible] ve kâra dayanan bir iktisat [illegible], [illegible] sosyal bakımdan israflı [illegible] için değil, ahlâki bakımdan da red eder. İnsana bir ticaret malı gibi bakan böyle bir düzenin insan haysiyetiyle bağdaşamıyacağına inanır.

Bu noktaya kadar sosyalistler arasında bir görüş ayrılığı çıkacağını sanmıyoruz. Yukarıdaki ilkeleri kabul etmeden sosyalistim diyenlerin, *sosyalist olmadıkları* kesin şekilde söylenebilir.

Sosyalistler arasındaki farklılaşma, sosyalist toplum düzeninin nasıl kurulacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan sosyalizmin çeşitli ve birbirilerin[illegible] çok farklı uygulama şekillerine rastlanmaktadır. Bu farklılaşmaya rağmen, uygulama alanında *sosyalizmi üç ana grupta* toplamak mümkün:

1) **Doğu Sosyalizmi:** Az gelişmiş memleketlerin hızla kalkınmasını sağlamak bakımından başarısını kesin şekilde ispat etmiş bulunan bu tip sosyalizmin maliyeti, bir çok sosyalisti sosyalizmden vazgeçirecek kadar pahalı olmuştur. Sovyetler Birliğinde, milyonların ölümü pahasına girişilen kollektifleştirme hareketi, kanlı tasfiyeler hâlâ hatırlardadır. Bu sebeple, Doğu sosyalizmi ancak totaliter bir idare altında yürütülebilmiştir.

2) **Batı Sosyalizmi:** Uyanık ve teşkilâtlanmış geniş emekçi kütlelerine ve gelişmiş bir ekonomiye sahip bulunan Batı memleketlerinde sosyalizm, çok büyük değişikliklere ihtiyaç göstermeden yumuşak metodlarla gerçekleştirebilir. Az gelişmiş memleketler bakımından en güç iş olan sermaye birikimi meselesi bu ekonomilerde çözülmüş, ortaçağ düzeni çoktan tasfiye edilmiş ve *emekçi yığınlar* büyük teşkilâtlı kuvvetler hâline gelmişlerdir. Bütün bunlar Batıda sosyalizmin uygulanmasını çok kolaylaştırmakta ve Batı *sosyalizmini ortaçağ düzeninden en* kısa zamanda kurtulup çağdaş uygarlık seviyesine erişmek istiyen memleketlerdeki uygulamalardan ayırmaktadır.

3) **Az gelişmiş ülkeler sosyalizmi:** Batı ekonomilerinin bir kaç yüzyılda aldığı mesafeyi hızla kapayıp, en kısa zamanda *ileri toplum düzenlerine* ulaşma zarureti, az gelişmiş ülkeleri sosyalizme itmektedir. Bu memleketlerde sosyalizm, köklü reformlarla ortaçağ kalıntılarını tasfiye etmek, yeni bir insan tipi yaratmak ve hızlı kalkınmayı sağlamak zorundadır. O hâlde az gelişmiş ülkelerde sosyalizm, çok köklü değişiklere ihtiyaç gösteren bir cins beyaz ihtilâl şeklinde düşünülmelidir.

Bu durum, onu Batı sosyalizminden geniş ölçüde ayırmaktadır: Bir defa Batıda sermaye yaratılmıştır, yaratılan sermayenin kamuya maledilmesi bahis konusudur. Halbuki az gelişmiş ülkeler, mevcut olmıyan sermayeyi yaratmak durumundadır. Batıda millî gelirin dağılışındaki adaletsizlikleri düzeltmek ilk meseledir. *Az gelişmiş ülkelerde ise adaletsizlik*lerin giderilmesi kadar, millî gelirin arttırılması da önemli bir dâvadır.

Bu ülkelerde, Batıda olduğu gibi, kalkınmayı gerçekleştirecek güçte bir burjuva sınıfının mevcut bulunmayışı, en liberal görüşlerden hareket edilse dahi *ister istemez geniş bir devletçilik* tatbikatına yol açmaktadır. Bu zoraki devletçiliği, kütlelerin refahını arttırmaya yönelmiş rasyonel bir kalkınma vasıtası haline getirmek sosyalizmin görevidir.

Diğer taraftan ortaçağı çoktan tasfiye eden Batıda akılcı görüş hâkimdir. Az gelişmiş ülkeler ise, akılcı görüşü yerleştirmek ve Batılı insan tipini yaratmak zorundadır.

Türk sosyalizmi

O halde Türkiye için nasıl bir sosyalizm istiyoruz? Yukarıdaki açıklamalar Batı sosyalizminin memleketimize örnek olamıyacağını göstermektedir. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiyede sos*yalizm radikal olacak, kısa zamanda ye*ni bir toplum düzeni kurmaya yönelecektir.

Doğu sosyalizmi de Türkiyeye örnek teşkil edemez. Asıl gayenin insanın gelişmesi olduğunu unutabilecek kadar insafsız metodlara yönelmek, arzu edilecek bir şey olmadığı gibi zarurî de değildir. Böyle bir sosyalizm anlayışına kalkınma konusundaki büyük müessiriyetine rağmen karşıyız. Radikal, fakat *insanî bir sosyalizmden yanayız.*

Burada bir noktayı iyice belirtmek ve iftiraları cevaplandırmak lâzım: Türk halkının refah ve saadeti için mücadele eden sosyalistlerin, gerçek milliyetçiler olduklarına inanıyoruz. Sosyalizmin milliyetçi anlayışı, millî bağımsızlık konusunda da görülmektedir. Sosyalist, Amerikan boyunduruğuna da, Rus boyunduruğuna da karşıdır. Ekonomik bağımsızlıkla tamamlanmadıkça, yirminci *yüzyılda siyasî bağımsızlığın fazla* bir mâna taşımıyacağına inanır.

Bu sebeple, Amerikadan fazla Amerikanlık taslıyan ağaların ve ağalara uşaklık eden sözde milliyetçilerin, vatanseverliklerinden şüphe ediyoruz. Türk ekonomisini dilencilikle yaşar hale getirerek yeni bir «Düyunu Umumiye» devri açan ve zengin amcalarımızı kızdırmak endişesiyle millî kurtuluş hareketlerini desteklemekten korkan idarecilerin milliyetçiliğine inanmakta güçlük çekiyoruz.

Sosyalizmin temel hedeflerinden biri, en kısa zamanda ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve dış kredilerin eşit şartlarla alınmasının sağlanması olacaktır. Sosyalizm, bu anlamda *milliyetçidir.* Milliyetçilik bâbında, sosyalistlere toz kondurabilecek fazla sayıda babayiğit mevcut olmasa gerektir...

Esasen sosyalizmi, halkçılık, devletçilik, devrimcilik, lâiklik, Cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerine dayanan Atatürkçülüğün en tabiî sonucu ve devamı sayıyoruz. Sosyalizmin, Atatürk devrimlerini geliştirme ve ileri götürme yolu olduğuna inanıyoruz.

Sosyalizm Atatürkçülük kadar, demokrasinin de tabiî sonucudur. Demokrasi, sosyalizmin ikiz kardeşidir. Bu hedefe, ya ihtilâlci yollardan, ya da klâ*sik demokrasinin sağladığı imkânlardan* faydalanarak varılabilir. Biz, sosyalizme ikinci yoldan ulaşılmasını tercih ediyoruz. Gerçek bir söz ve teşkilâtlanma hürriyeti tanındığı takdirde, sosyalizmin normal yollardan başarıya ulaşacağına güveniyoruz.

Anayasanın tanıdığı hürriyetlerin gerçekleştirilmesi, korunması ve antidemokratik kanunların tasfiyesi için ön safta mücadele edecek olanlar, hiç şüphe edilmesin, sosyalistlerdir. Yalnız bu noktada çok aşırı hayallere kapılmamak ve mevcut düzenden faydalananların mukavemetlerini küçümsememek lâzım. Bugün açık rejim adı altında mutlu azınlığın diktasını yürütmeye çabalıyanların nerelere kadar gidebilecekleri iyi bilinmeli. Daha *düne kadar hürriyet* şampiyonluğunu kimseye vermek istemiyenlerin çıkarlarına dokunulur dokunulmaz, faşist usullere rahatça baş vurdukları unutulmamalı.

Dünkü hürriyet şampiyonları şimdiden klasik demokrasiye gerçekten inanmış insanlara yakışmıyacak tehditler savuruyorlar. Antidemokratik kanunlara el atmaktan kaçınmıyorlar. Bu sebeple, bugün Türkiyede demokrasi imtiha*nını sosyalistler değil, iktisadi ve siyasi* gücü ellerinde tutanlar vermekteler.) Sosyalist mücadelenin şeklini, iktidarların davranışı tâyin edecektir. Demokratik yollardan gerçek demokrasiye ulaşmak istiyen sosyalistler, bunu önlemiye kalkışacak demokrasi düşmanlarıyla sonuna kadar savaşmaya hazır olmalıdırlar.

Sosyalizm, bu mücadeleden başarıyla çıkacaktır. Zira ortaçağı ve tahammü*lü gittikçe güçleşen* istismar düzenini tasfiye edemiyen, iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek yerine dilencilikle yaşamaya yönelen, bugünkü Atatürkçülüğe aykırı gidiş, daha çok uzun müddet sürüp gidemez. Sosyalizmin tek kurtuluş yolu olduğu, çok geçmeden anlaşılacaktır. Yalnız *sosyalizm*, Alaaddinin sihirli lâmbası gibi, kendiliğinden her derde deva olacak değildir. Bu sebeple sosyalistler, klişelerden kurtulup, sosyalizmin memleketimizdeki uygulanış şartları ve bunun ortaya çıkarttığı müşahhas meseleler üzerinde açık ve kesin görüşler ortaya koymak zorundadır.

Doğan Avcıoğlu

Hudut olayları

Türk hükûmetinin General Kasım hükûmetini her ne pahasına olursa olsun destekleme politikası, Kasım tarafından şükran yerine küfürle karşılandı.

Ankara, Arap Dünyasına hâkim olmasını tehlikeli saydığı Nâsır'a karşı rakibi Kasımı tutuyor. Nâsırın nüfuzunun kırılacağı düşüncesiyle, Suriyenin Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrılmasına en çok sevinen Ankara oldu. Suriyeyi en erken tanıyan devlet, Ürdün le birlikte Türkiye idi. Bu durum, Mısır ile diplomatik münasebetlerin kesilmesine yol açtı. Türkiye, Nâsıra karşı çıkan Kasıma daha fazla sarıldı.

Türk hükûmetini, Kasım ile sıkı işbirliği yapmaya sevkeden ikinci sebep, Barzani meselesidir. Irak kürtlerine muhtariyet verilmesi gerekçesiyle, Kasıma baş kaldıran Barzani'nin galebesiyle bir Kürt meselesinin ortaya çıkacağından endişe eden Türk hükûmeti bu savaşta yüzde yüz Kasımın yanındadır.

Irak ordusundaki Kürt subaylarının da devamlı iltihakıyla kuvvetlenen Barzani Irakın kolay kolay baş edemiyeceği bir güce ulaşmıştır. Barzani'nin Orta Doğudaki büyük petrol şirketleri, İngiltere ve Rusya tarafından desteklendiği söylenmektedir.

Ankara hükûmetinin kesin şekilde Kasımı tutmasına rağmen Barzani'nin Türkiyeden de yardım gördüğü anlaşılmaktadır. Güney hudutlarımızın hali malûmdur. Hudutta kaçakçılığı önlemek bir türlü mümkün olmadığı için Barzani Türkiyeden insan, silâh ve yiyecek yardımı almaktadır.

Kasım kuvvetleri, Barzaninin ikmal yollarını kesmek maksadıyla Türk hududunu zaman zaman aşmakta, köyleri bombalamaktadır. Tecavüzler tesadüfi değil, kasıtlıdır. Dışişleri Bakanlığının bildirisinde belirtildiği gibi Haziranda başlayan bu tecavüzler, iki erimizin şehit edilmesiyle ciddi safhaya girmiştir. Türkiyenin buna cevabı, tekrar hududu aşan bir Irak bombardıman uçağının düşürülmesi olmuştur. Bunun üzerine Bağdat hükûmeti, kendi durumunu unutarak Nasır ağzı ile Türkiyeye küfürler yağdırmaya, memleketimiz hakkında esasen iyi niyetler beslemeyen halk efkârını aleyhimize kışkırtmaya başlamıştır. Bağdat Türk hükûmetinin emperyalist Amerika ve İngiltere ile işbirliği halinde Barzaniye yardım etmekle suçlandırmaktadır.

Bütün bu tahriklere rağmen, Türk hükûmeti soğukkanlılıkla Kasımı destekleme politikasına devam etmek kararındadır. Nitekim Irak uçaklarının yeni tecavüzlerini önleyecek ciddi tedbirlerin alınmasını dahi beklemeden Türk hükûmeti hududtaki devriye uçuşlarına son vermiştir.

Bütün bu iyi niyet gösterileri Kasımın davranışını değiştirmeye yetecek midir? Yakında göreceğiz.

Aydın din adamları

Çok partili hayata geçtiğimizden beri, aydın din adamı yetiştirme fikri günün modası hâline gelmiştir. Bu fikri iyi niyetle savunanlar olduğu gibi, oy toplama vasıtası sayanlar da vardır.

Aydın din adamı yetiştirme fikri, en son Devlet Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata tarafından ele alındı. İyi niyetlerinden şüphe etmediğimiz Bekata, bu konuda şunları söylüyor: «Din adamlarımızı, milletçe kalkınmamızda toplum ve devlete yardımcı ileri kuvvetler hâline getirmek istiyoruz. Aydın din adamlarımızı bir an evvel yetiştirmek ve memlekette aydınlık bir Diyanet hayatını yaratırken din adamlarımızın toplumun ilerlemesinde bütün gücünü seferber eden ileri bir harekete ortak yapmak istiyoruz... Ve şunu unutmıyalım ki bilhassa köylerde imam ve öğretmeni kucaklaştırarak bütün güçlerini birleştirerek [illegible] beraberce koşmaları sağlandığı gün köy dâvamız hal yoluna girmiş olacaktır.»

Bekata, bu sözlerini 60 bin din adamının eğitim durumunu açıklıyarak, zekice desteklemesini bildi. Devlet Bakanının açıklamasına göre, hâlen vazife gören din adamlarının 370'i yüksek, 417'si lise, 1298'i orta ve 3106'sı ilk tahsile sahiptir. Gerisi cahildir.

Bu sözler, halk efkârında ve basında büyük yankı uyandırdı. Herkes, öyleyse din adamlarımızı eğitelim dedi. Devlet Bakanının da fikri buydu. Nitekim, din adamlarımızın maaşlarıyla birlikte eğitim seviyelerini yükseltecek Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve görevleri hakkında yeni bir teşkilât kanunu tasarısı hazırlanmıştır. Tasarı kanunlaşırsa, Bütçeden muhtemelen 70—80 milyon lira harcanarak, yüksek maaşlı aydın din adamı yetiştirilecektir.

Fikir cazibtir ve ilk bakışta inandırıcıdır. Yalnız fikir yeni değildir. Çok partili hayata geçer geçmez tâvizkâr bir tutum takınma lüzumunu duyan C.H.P. Atatürk devrindekinden farklı olarak, aydın din adamı yetiştirme sloganı

Hıfzı Oğuz Bekata
Atatürk ne diyordu?

altında yeni bir politika uygulamış ve İmam Hâtip Okulları ile İlâhiyat Fakültesini kurmuşlar.

Yeniden aydın din adamı yetiştirme politikasına girişmeden önce, hiç değilse bu politikanın verdiği sonuçlar ve nedenleri üzerinde düşünmek lüzumdur. Aydın din adamları yetiştirmek maksadıyla kurulan İmam Hâtip Okulları denemesi başarılı olmuş mudur, yoksa, bilgilerini arttırma imkânını da buldukları için, gerici cepheye devlet parasıyla yeni kuvvetler mi kazandırılmıştır? Bu soruyu teferruatıyla cevaplandırmadan önce, yeni ve masraflı bir denemeye atılmak doğru değildir.

Atatürk, dine karşı hürmetkâr davranmakla beraber, çağdaş uygarlık seviyesine erişme dâvasını, gençlerin ve öğretmenlerin omuzuna yüklemişti. Köyde imam ve öğretmeni kucaklaştırarak, köy kalkınmasını çözmek fikri Atatürke yabancıydı. Atatürk, köyde tereddütsüz öğretmene dayandı.

Şimdi bu politika, çok partili hayatın ilk günlerine nazaran, çok daha *farklı* şekilde değiştirilmek isteniyor. Acaba Atatürk mü haklıydı, yoksa yeni idareciler mi? Mesele, son derece önemli.

Başkan Gürsel

Cemal Gürsel
«Önce 27 Mayıs!»

Başkan Gürsel, Pazar günü 14'lerden Orhan Erkanlı ve Münir Köseoğlu ile uzun uzun dertleşti. Eski ihtilâlciler protokolü unutarak, 27 Mayısın muhasebesini yaptılar. Tıpkı eski günlerde olduğu gibi, masanın üzerine dostane yumruklar vuruldu. Bununla beraber, *samimi yumruklar* bir anlaşmazlığın belirtisi değildi. Başkan Gürsel 27 Mayısı, başarıları ve başarısızlıklarıyla birlikte, en az eski ihtilâl arkadaşları kadar tanıyor ve objektif şekilde tahlil ediyordu. Cumhurbaşkanlığının muhteşem inzivasında, Gürsel uzun uzun düşünmek ve insanları tanımak fırsatını bulmuştu.

Erkanlı ve Köseoğlu, bu görüşmeden, Gürselin, 27 Mayısın tasfiyesine aslâ rıza göstermiyeceğini öğrenmenin memnuniyeti içinde çıktılar.

Plân

Yüksek Plânlama Kurulunun en kritik haftası başladı. Toprak ve vergi reformları gibi rejimin rengini açıkça ortaya koyan meseleler bu hafta tartışılacak. Plânlama uzmanları tâviz vermemek azminde. Politikacılar tatlı dil ve bol vaad ile plâncıların istifasını önlemek gayreti içinde. Plâncılar, güleryüz politikacılıyla, düşünmedikleri ve tasvip etmedikleri bir görüşe âlet olacak tıynette insanlar değil. Fakat inandıkları çevrelerden de, «Aman istifada acele etmeyin» gibi telkinler geliyor. Bununla beraber, plânlama uzmanlarının, politikacıların kuşa döndürdükleri bir dökümanın altına imzalarını koyarak, Hükûmetin âleti olacaklarına ihtimal verilmiyor.

Bu arada Tarım Bakanı Mehmet İzmen, bir tekzip yollıyarak, YÖN'de kendisine atfedilen sözleri yalanladı. Tekzibi aynen yayınlıyoruz:

«Sayın Gazetenizin 8 Ağustos 1962 tarihli nüshasının 4. sahife 1. sütununda «Plân Kuşa Dönüyor» başlıklı yazının, Bakanlığımızı ilgilendiren paragrafında:

Yüksek Plânlama Kurulunda; Toprak Reformu Tasarısı görüşüldüğü sırada, Tarım Bakanı Mehmet İzmen ile, Uzmanlar arasında tartışma olduğu yazılmaktadır. Yazınızın sonunda da belirtildiği veçhile, Yüksek Plânlama Kurulunda Toprak Reformu tasarısı görüşülmemiştir; gerçek de budur. Bu durum karşısında, Uzmanlarla, aramda tartışma olduğu ve benim onlara kızıp «Memleketi sosyalizme götürmek istiyorsunuz» şeklinde söz söylemem bahis konusu olmamak icabederdi.

Mehmet İzmen
Toprak dâvası!

Gerçeğe uymayan bu haber karşısında üzüntümü ifade ede[illegible] rica ederim.»

Şimdi Tarım Bakanından soralım: Plânlama, Tarım Bakanlığının toprak reformu projesini beğenmiyerek, Jacobi adlı yabancı uzmanın da yardımıyla, yeni bir proje hazırlamıştır. Toprak ağalığının hiç değilse öneminin azaltılması gayesini güden bu proje, reformun yürütülmesi işini Ziraat Bakanlığından alarak, bakanlıklar arası bir Kurula bırakıyordu. Acaba Mehmet İzmenin, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanan Toprak Reformu projesi hakkındaki görüşleri nelerdir? Projeyi beğenmiyorsa, sebepleri? Mehmet İzmen, toprak reformu dâvasının Tarım Bakanlığının inhisarından çıkmasına razı mıdır?

Bütün bu soruların cevaplarını, bu hafta içinde öğreneceğiz. Muhakkak olan nokta, Hükûmetin de Tarım Bakanının da, ciddî bir toprak reformuna girişmek istemediğidir.

Feyzioğlu'nun görüşleri

Muhalefet yıllarının yıldızı Feyzioğlu, iktidarda, kendisinden çok şeyler beklendiği için olacak, *hayranlarını en çok hâyal kırıklığına* uğratan bakan oldu. Zeki ve çalışkan Feyzioğlu, Tevfik İleriye yakışacak sözlerle taraftarlarını şaşırttı. İşte Feyzioğlunun Konyadaki son sözleri. Başbakan Yardımcısı «Hamdolsun Türkiyede siyasî partiler arasında büyük uçurumlar yaratacak felsefi görüş ayrılıkları yoktur. Türkiyede hiç

Turhan Feyzioğlu
Doktrin korkusu

bir parti, devletçiliğin karşısında olmadığı gibi, özel teşebbüsün de karşısında değildir. Her parti bir ölçüde devletçidir. Bu bakımdan siyasî partiler, ufak şeyleri istismar etmeseler, çok ahenkli bir demokrasi kurulur.» diyor.

Bu kadar sathi ve mantıksız iddialar, bir siyasî ilimler profesörüne yakışmıyor. Anladık, partilerimizin hepsi biribirine benzer. Hepsi, devletçiliği çoktan rafa kaldırmıştır. «Hamdolsun» aralarında, felsefi görüş ayrılıkları yoktur. Ama yine de, Feyzioğlunun tabiriyle «ufak şeyleri istismar ettikleri» için iktidar ve muhalefet partileri biribirilerini yerler. Yerler, zira fikirsiz partiler, büyük avantajlar sağlıyan iktidarı ele geçirme sevdası içindedir. İktisadi ve sosyal görüşleri bakımından D.P. den pek az ayrıldığı hâlde, C.H.P. Menderes iktidarına karşı, daha 1950 den itibaren bir ölüm kalım savaşı açmadı mı? İktisadî ve sosyal alanlarda C.H.P. İdarecileriyle ayni görüşleri paylaşan Menderes, iktidardan gitmemek için, bir çocuğun yapmıyacağı çılgınlıklara girişmedi mi? Bugün A.P. iktidar yolunda sert bir muhalefete *koyulmamış mıdır? Halbuki* felsefi görüşleri tamamiyle aykırı olan İngiliz İşçi Partisi ile Muhafazakâr Parti arasında, bu tip sert çekişmeler olmamaktadır. Acaba siyasî partilerimiz, iktidar yağması yerine, aralarındaki fikir ayrılıklarının derecesi ne olursa olsun, fikir çatışmasını tercih etselerdi, *demokrasi daha iyi işlemez miydi?*

Siyasî İlimler Profesörünün her konuşmasında ortaya attığı başka bir slogan daha var: «Doktrinci sosyalizme karşıyız». Feyzioğlu bununla neyi kastediyor anlamak mümkün değil. Doktrinci olmıyan bir sosyalizm acaba mevcut mu? Sosyalizm, yüz çeşit de olsa, herşeyden önce bir doktrindir. Bu doktrin korkusu acaba neden?

Prof. Tanyol'un önemli bir yazısı

Prof. Cahit Tanyol, Türkiyedeki sosyal gelişmeyi aydınlatmak için, Batıdaki gelişme ile mukayeseli olarak, ilgi çekici görüşler ortaya koyuyor. Tanyol'a göre, bizde Batıdaki gibi bir burjuva sınıfı olmamıştır. Zira temelden burjuva sınıfının şartlarını hazırlıyan bir birikme mevcut olmamıştır. Birikme, ferdî mülkiyet esasına dayanıyordu. Halbuki, **«Türk toplumunda daha açık bir deyimle Osmanlı toplumunda *mülkiyet, ferdî* ve *hukukî* bir tasarruf olmaktan ziyade, idarî bir tasarruf olmuştur. O halde burada işliyen mekanizma mülkiyet esasına dayanmıyordu. Burada işliyen mekanizma idare edenlere göre düzenlenmişti; ve çatışma da, bir sınıf çatışması değil, idare edenlerle edilenler arasında cereyan ediyordu.»**

Bu durum, C. H. P. devrinde de devam etmiştir. **«Mülkiyet politik kuruluşta rol oynamayınca onun yerini bir nevi memur aristokrasisi almıştı. Bu aristokrasi idare edenler kadrosu idi. O halde memurla halkın Millî Mücadelede elele vermesi ve Kuvayı Milliye ruhunu yaratması, Cumhuriyetin sonraki devrelerinde devam edememiş, idare edilen halkla idare edenler arasındaki ezeli çatışma tekrar ortaya çıkıvermişti ve az sonra milletvekillerinin dahi tayinle yapıldığı bir memur devleti, bir memur aristokrasisi kurulmuştu. Aydınlar bu memur aristokrasisi içinde yetişiyordu. Ve elbetteki kendisini bu aristokrasinin bir unsuru olarak gördüğü için, düşünce ve kanaatlerini halka göre değil, halktan çıkmasına rağmen mensup olduğu zümreye göre ayarlıyordu.»**

İkinci Dünya Harbinden sonra çok partili hayata geçince, bütün partiler, «halkta ezeli bir davranış olan memur aristokrasisine karşı duyulan tepki» yi istismar etmer. Böylece «halkın memur aristokrasisine karşı reaksiyonunu kendi çıkarlarına göre ayarlıyan bir zümre politik hayatta birinci plâna geçti. Bugünkü siyasî parti çatışmaları, memur aristokrasisini temsil etmesi bakımından, diğer partilere nazaran daha Osmanlı olan ve halkın memur aristokrasisine karşı husumetini istismar eden zümreler arasında cereyan etmektedir. Ve ancak onların işine yaramaktadır. Nasıl Batı burjuvaları siyasî iktidarı bir pazar yeri ve ham madde kaynaklarına rahatça sahip olmak için istemişlerse, bizde de aracılıktan kolay para kazanmaya alışmış zümreler ayni oyunu mümkün olduğu kadar uzatmak istiyeceklerdir. Bunlar şahsî çıkarı, şahsî teşebbüs nâmı altında savunacaklardır. Kendi kendimizi aldatmıyalım. Bu yol çıkmaz yoldur.»

Prof. Tanyol'un ortaya koyduğu görüş bu. Yüzlerce ilim adamımız Batıda ezberlediklerini *papağan gibi tekrarlarken,* Tanyol'un ciddî bir araştırma ve düşünme gayreti göstermesi sevinç verici.

Bizde Batıdaki anlamında bir burjuva sınıfının olmadığı muhakkak. Mülkiyet anlayışının da, böyle bir sınıfın gelişmesini önlediğin

[illegible] yok, [illegible] beraber, [illegible] gibi bir burjuva sınıfının [illegible] başka sebepler [illegible] Zira XVIII. [illegible] dünya çapında [illegible] Batı burjuvazi[illegible] daha farklı [illegible] da Batı tarzında [illegible] bir burjuva sınıfının teşekkülü [illegible] Tanınmış iktisatçı [illegible] bu durumu şu sözlerle [illegible] «Batı kapitalist ülkelerin [illegible] bugün bile pek [illegible] bir oluşum [illegible] Batı Avrupa feo[illegible] yıkılmasıyla az veya [illegible] beliren bir sa[illegible] burjuvazisinin eseridir. Bur[illegible] derebeylerin muhalefetini [illegible] toplumun üstün sınıfı [illegible] geldi. Bu sınıf devleti [illegible] etti, köylü ve işçi sınıf[illegible] meydana getirdi. Böylece [illegible] birikimi araçlarını elde [illegible] ve daha sonra memlekette [illegible] kurdu.

[illegible] böyle bir oluşum, sa[illegible] için gerekli ölçüde [illegible] imkânsızdır. Sebebi, ikti[illegible] gelişmesini tamamlamış ile[illegible] sanayie sahip kapitalist ülke[illegible] burjuvazinin diğer ülkeler[illegible] kuvvetli bir burjuvazi meyda[illegible] gelmesini istememesi ve bu [illegible] önliyen kuvvete daya[illegible] bir münasebet kurmuş olma[illegible]. Tabiî söylediklerimiz az [illegible] ülkelerde burjuvazi di[illegible] bir şey olmadığı mânasına gel[illegible]

Prof. Cahit Tanyol
«Osmanlıyı tanıyalım»

[illegible] Buralarda, sermaye biriki[illegible] ticaret, tefecilik, emtia ve gayri menkul spekülâsyonu gibi alanlara akıtan, fakat bu ülkeleri sanayileştirmek için çok zayıf kalan bir burjuva sınıfı vardır.»

[illegible] farklı da olsa, [illegible] ve Tanyol, Batı anlamında bir burjuva sınıfının memle[illegible] mevcut olamıyacağı [illegible] birleşiyorlar. Bu gö[illegible] tabiî sonucu, Tanyolun [illegible], «aracılıktan kolay pa[illegible] kazanmaya alışmış, şahsi çı[illegible] şahsî teşebbüs namı altında [illegible] zümreler» Türkiyenin [illegible] kalkınmasında önemli bir [illegible] oynıyamazlar. Yâni Batıda [illegible] gibi, özel teşebbüse dayanan bir kalkınma memleketimizde de mümkün değildir. Devletçilik, *zaruridir.* Yalnız Tanyol'un incelenmesinin gösterdiği üzere, Türkiyede memur aristokrasisi hâlâ kuvvetli. Memur aristokrasisine dayanan bir devletçilik kolayca dejenere olabilir. Devletçiliğin emekçi yığınlara da yanmak şart. Emekçilerin hızla teşkilâtlanmas, kuvvetlenmesi ve hareketin şuur *kazanması lüzumlu.*

Televizyon sevdası

Televizyon sevdalıları, şimdilik başarıya ulaşamadılar. Basın —Yayın Bakanı C. Tevfik Karasapan ile televizyoncu kesilen ve *dost gazetelerde destek arıyan* Altemur Kılıç'ın gayretleri, Yüksek Plânlama Kurulunu ikna etmeye yetmedi. Kurulda, Devlet Plânlama Teşkilâtının görüşü hâkim oldu ve İlk beş yıllık plânda televizyon işine girişilmemesi kararlaştı. Böylece mahdut yatırım imkânlarının, şimdilik lüks bir *istihlâk malı olarak kalmaya* mahkûm bulunan televizyona yöneltilmesi önlendi.

Celâl Tevfik Karasapan
Televizyon sevdası...

Hikâyenin aslı şu: Büyük kârlar peşinde koşan veya ana vatanda artık demode olan malzemelerini avantajlı fiyatlarla lüks meraklısı fakir memleketlere devretmek istiyen ecnebi fir*malar, Türkiyede telvizyon kur*maya talip. Hattâ bunlardan Japon ve Alman firmaları, Türkiyedeki siyasi temsilcilerinin aracılığıyla hükümetimizle temasa geçecek kadar başarılı çıktı! Batı Almanya, kendi uyruğu altındaki firmaların Türkiyedeki televizyon yatırımlarını, bir cins kapitülasyon sayılabilecek *olan* Alman yatırımlarını garanti eden anlaşmanın çerçevesine bile almış...

Bu çok hevesli firmalar, görünüşe göre fazla bir şey de istemiyorlar. İnsancıl firmalar, bütün masrafları kendileri karşılıyarak televizyon istasyonunu kurmaya hazır. *İstedikleri topu* topu televizyonun işletme imtiyazı *ve alıcı cihazların* onlardan alınacağının garanti edilmesi. Türk Hükümeti, bu önemsiz imtiyazlardan sağlanan mütevazı kârları transfer edecek. İnsancıl firmalar bu çok ufak menfaat karşılığı Türkiyeyi televizyona kavuşturacaklar.

Sam Amcaya gelince, o televizyon alanının doğrudan doğruya özel teşebbüse bırakılmasını *istemiş. Bunun için mer'i* telsiz kanununun değiştirilmesi gerekliymiş. Zira mer'i Telsiz kanunu, Türkiyede televizyon ve radyo işletmek hakkını özel şahıslara vermemekteymiş. Türkiyede bir radyo imalâthanesi işleten Philips ise, ileride televizyon cihazları ithalinde tasarruf sağlamak vadiyle bu işin ona verilmesi gerektiğini ileri sürmüş.

*Bu kadar cazip teklifler kar*şısında bizim «gentlemen» basın yayıncılarımızın hissiz kalması doğrusu çok zordu. Üstelik her *bakanın gönlünde de, «televiz*yonu Türkiyeye getiren adam olma» sevdası yatıyor. Bunun için Basın — Yayın ve Turizm Bakanlığının gelmiş geçmiş bütün koltuk sahipleri televizyon işine dört elle sarıldılar. Basına, Türkiyede televizyon kuruyoruz diye sayısız demeçler verdiler. Her işte olduğu gibi, *televizyon* sevdasında da», Sayın ilgililerimiz *vatanpervarene bir gerekçe* bulmakta gecikmediler: «Efendim, eğitimde geriyiz. Televizyonla eğitim yaparak bu geriliği kapatmamız lâzım. Onun için televizyonun kurulması zaruri» Bu çok vatanperverane gerekçe karşısında kimsenin gık diyememesi lâzım. Ne var ki Basın—Yayınca 40 km. çapında bir çevreye hizmet edecek bir istasyon kurulması uygun *bulunmuştur. Gerek* Almanlar ile gerek Philips ile *yapılan müzakerelerde* 9—12 milyon lira maliyetli ve 40 kilometrelik bir alana hizmet edecek bir proje bahis konusu olmuştur. Ancak Japonlar, tekmil Türkiyeyi içine alacak bir proje ile Hükümeti ilgilendirmeye çalışmışlarsa da, bu projeyi «çok pahalı» gerekçesiyle bizim zoraki *eğitimciler derhal reddetmişler*dir. Böylece eğitim gerekçesi da*ha işin başında ciddiytini* kaybetmiştir. Nitekim 40 km. lik ilk *istasyonun yerini tesbit ve proje* hazırlığı safhasında da Ankara lehinde karar alınmıştır. Zoraki eğitimciler, Ankarada 40 kilometrelik bir alan çerçevesinde yayın yaparak Türkiyenin eğitimini sağlıyacaklarmış...

İşin içyüzünü daha iyi öğrenmek için şimdi sözü, Ulus yazarı İffet Aslan'a bırakalım:

«Türkiyeye bedava bir televizyon istasyonu kazandırmayı teklif eden şirketler elbette ki kâr peşinde koşmaktadır. *Onlar* bakımından memleketin neresin*de 40 kilometre çapında bir çev*rede en fazla eğitim cihazı satın alma kudretinde kimseler toplan*mış ise, ilk televizyon istasyonu* o çemberin ortasında kurulmalıdır. Bu da işe İstanbulun, Ankaranın veya Ege Bölgesinin bazı bölümlerinde başlanmasını gerektirir. Televizyon Şirketlerinin asıl gelir kaynağı olan ilân bakımından da vaziyet aynıdır. Zira ticari müesseselerin meselâ Çemişkezek halkına gösterilen eğitim programları arasında Şir*ketlerin reklâmını yaptırmak* için kucak dolusu para harcamak istemiyecekleri muhakkaktır. Şu halde yabancı Şirketleri cezbeden imkânlar ile eğitim gâyesiyle kurulacak bir televizyon istasyonu teklifi hayli güç görünmektedir.»

Lüks televizyon projesi şimdilik önlendi. Fakat bu olay, en ufak hesapların bile nasıl vatan*pervarane gerekçelerle* piyasaya sürüldüğünü ortaya koyuyor. An*karada 40 kilometrelik çevreye* hitap eden bir televizyon istasyo*nu kurulacak.* Bunu ancak pahalı televizyon âletlerine sahip zenginler takip edecek. Programlar, kâr endişesiyle ticari reklâmlarla doldurulacak. Sonra bu sayede Türkiyenin eğitim dâvâsı çözülecek... Doğrusu çok vatanperve*riz...*

Altemur Kılıç
Bir televizyoncu

Düyunu umumiye mi?

Sabri Esat Siyavuşgil'in Yeni Sabahta çıkan bir fıkrası, basında büyük yankı uyandırdı. Fıkra şu:

«Ticaret Vekili İzmirde ağzından baklayı çıkardı.

Kendisi, ifadesine göre, ekonomide linberalizme pek taraftar değilmiş, ama ne yapsınmış? Başta Amerikalılar olmak üzere *bizim yardımımıza* koşanlar:

— Biz size yardım ederiz, açı*ğınızı kapatırız, ama bazı şartlar*la, demişler.

Ticaret Vekili bizzat diyor ki:

— Öyle şartlar ileri sürdüler ki *bunları burada söyleye*mem.

***Demek bu dostlar, liberalist* olmadığını iddia eden bir Ticaret Vekilinin dahi açıklamıyacağı kadar ağır şartlar ileri sürmüş olacaklar. Ama, pek merak ettim, ne imiş acaba bu şartlar?**

Ticaret Vekili, bu kadarını çıtlattıktan sonra, esrar perdesini birazıcık kaldırmak lüzumunu hissetmiş olacak ki, bu şartlardan bir kaçını açıklamaktan *kendini alamıyor:*

— Türk hükûmeti destekleme *mubayaaları yapmasın,* bunun yerine müstahsili korumak için kredi malzemesi versin. Yeni ofisler kurulmasın, mevcut ofislerin de döner sermayeleri olsun.

Şartlar, her halde yalnız bunlardan ibaret olmamalı, ama Ticaret Vekili ancak bu kadarını açıklamağa kendini mezun sayıyor, anlaşılan!

***Kimbilir,* şu şartlar arasında istihsal kooperatifleri kurul*masın, endüstriyi koruyacak* müdahaleler yapılmasın, fiatlara ve ücretlere karışılmasın ilh. kabilinden olanları da vardır belki.**

Nereden bilelim? Ticaret Vekili teferruata girmiyor ki! Geçici demokraside yaşıyoruz, fakat milletin her şeyi bilmek hakkı henüz tanınmış değil zahir.

Ama, anlıyoruz ki, dostlar bizi tam bir liberal sistem içinde kalkındırmak istiyorlar. *Serbest* piyasa olsun, rekabet olsun, biz *hem içeride birbirimizle, hem de* dışarıda bu işlerin üstadlariyle serbestçe mücadele ederek var olmak, sonra kalkınıp refaha kavuşmak faziletini gösterelim. Allah âfiyet versin!

Şayet bu nasihatleri dinlemeyip de Devlet sermyesi ve Devlet gücüyle kalkınmaya teşebbüs edecek olursa, *bize* küsecekler. İstihsal kooperatifleri, *Devlet fabrikaları, hızla sanayileş*me ve bunlara bağlı olarak âdil *bir içtimai nizam, dostlarımızın* hoşlarına gitmeyen şeyler her halde. Lâfını bile etmemeli, yoksa yardım yerine oyuncumuzu yaparız. Başta Amerikalılar olmak üzere yardımımıza koşan bu dostlar, her halde mütehassısları vasıtasiyle, bizim Plânlama Dairesini de diledikleri istikamete çevirmiş olmalıdır.

Bu arada benim pek anlıyamadığım, *daha doğrusu* pek hazmedemediğim bir nokta daha var. Sayın Ticaret Vekili Muhlis Ete, Hükümet politikasına şiddetle çatan Ege müstahsilleri karşısında, kendisinin liberalist olmadığını nasıl söyliyebiliyor? Sayet, dediği gibi, liberalist değil ise yardımımıza koşan yabancı dostların koştuğu *şartlara top yekûn* eyvallah diyen bir kabine de nasıl *rahatça oturabiliyor?*

Kendisi benim bildiğim, Üniversite hocasıdır, ekonomi müte

hassısısıdır. Başvekil değildir ki, yalnız siyasete kuvvet verip ateş ile su gibi biribirine zıd şeyleri bir nutukla biribiriyle bağdaştırabileceğine samimiyetle inansın. Liberalist olmayan bir iktisatçı. Devlet sanayiinin, ofislerin, himaye sisteminin ilh. ilh. iflâhını kesecek bir XIX. asır liberalizmine, yabancı dostlar böyle istiyor diye hiç hay hay eder mi? Tezatlarla şiir yazılır, ama bir

Sabri Esat Siyavuşgil
«Nereye gidiyoruz?»

milletin hayatına istikamet verilmez.

Bizim ezeli kusurumuz, galiba lâik görünüp softalık etmek. Devletçi geçinip liberalizme bağlanmak, demokrasi süs verip diktatörlük kurmak kabilinden tenekkuzlara karşı şerbetli olmamız her halde!»

Bu fıkra üzerine Vatanda Şevket Süreyya Aydemir. «Şimdi di söz borç verenindir» isimli bir başyazı yazdı Şevket Süreyya şunları söyledi:

«Kaderimiz bu kadar yeniden borclanmaya bağlı kalınca bize borç veren kaynakların asıl söz *sahibi olan Birleşik Aemerika* devleti. bize elbette ki dilediği gibi akıl öğretmek. yol göstermek, daha doğrusu dilediği gibi kumanda etmek yetkisini kendisinde görecektir. Bu arada

— Devlet ofisler kurmasın! Kurulanların geniş kaynaklarını dondurmak için onları döner sermaye ye bağlasın! Devlet müstahsilden müdahale mübayaaları yapmasın! Müdahale mübayaaları yapacak teşekküller meydan getirmesin! Müstahsil ancak ihracatçı tüccarlarla başbaşa bıraksın! diyebilir. Hattâ öyle şeyler ki, bunların açıklanmasının doğru olmıyacağı İzmirdeki müstahsiller toplantısında da ifade edilmiştir.

1947 de ilk Amerikan yardımları harekete gelirken Sümerbanka açılacak 25 milyon dolarlık bir kredi muamelesi bahis konusu olmuştu. Bu muamelede Amerikalıların, Sümerbank Umum Müdürünün imzasını kabul edemeyeceklerini. İktisat Vekilinin de imza koymasını, ama Vekilin imzasının da Vekiller Heyetince tasdik edilmesini, bu tasdikin de Cumhurbaşkanınca onaylanmasını. istediklerini görmüştük. Bu talep o zaman bizlerde istikbale ait garip düşünceler uyandırmıştı. Ama bugün zaman ilerledi. Devlet işletmeleri hem devlet içinde her türlü teşebbüs kudretinden mahrum donmuş teşekküller hâline sürüklendi. Hem de yeni devlet ofisleri kurarsak Amerikalılar bize yardımlarını keseceklerini bildiriyorlar. Hulâsa dünya değişti. Meselâ CHP. eskiden devletçiydi. Şimdi programına göre gene öyledir ama bugün kabinedeki CHP vekilleri partilerinin programını hergün bir hasır altına gizleyip sanki ikidebir şöyle diyorlar.

— Sayın banker. evvelce kurduğumuz devlet işletmeleri için kusura bakma! Onları zaten kuşa benzettik. Yenilerini ise Vallahi billahi bir daha kurmayacağız. bizi affet ve ne olur bizim kredilerimizi kesme!

Evet banker alicenaptır ve elbette ki fakirin halinden anlar...»

Daha sonra Çetin Altan bir fıkra yazarak, durumun ne kadar haysiyet kırıcı olduğunu, kendine has üslubuyla belirtti. Fakat Ticaret Bakanı Muhlis Ete'den sadre şifa bir ses çıkmadı! Yarabbi bu kadar mı vurdum duymaz olduk. 4 Ağustos 1958 kararlarından sonra C.H.P. Genel Başkanının, Düyunu Umumiye'nin geri geldiğini ima eden bir konuşması üzerine Menderes kıyameti koparmış, kendisi ve bakanları günlerce radyolarda okunan cevaplar vermişlerdi. Peki ya şimdi? Artık herşeyi kanıksadık. Duyunu Umumiye iddiaları, bir kulağımızdan giriyor, öbür kulağımızdan çıkıyor.

Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu. Pazar günü Ankarada açık bir toplantı tertipliyerek, yeniden görev bölümü yaptı. Genel Başkanlığa, bir beyaz oy sayılmazsa oybirliğiyle Mehmet Ali Aydar tekrar getirildi.

Toplantı,, Mehmet Ali Aybar'ın uzun *bir konuşma yaparak* görüşlerini açıklamasına vesile oldu. Diğer politikacıların nutuklarını kalite bakımından fersah fersah geride bırakan konuşmada. Aybar şu sözlerle ilerici kuvvetleri birleşmeye çağırdı: «Bugün gerici çevreler hızla teşkilâtlanmaktadır. Aralarında doğrudan doğruya münasebet olmıyan kimseler, ilericilere karşı cephe birlikleri kuruyorlar. Bunun karşısında ileri kuvvetlerin birbirine düşmesi, biribirinden ayrı kalgeceği ve ulusal kuvvetler için affedilmez bir gaflettir.»

Yabancı işyerleri

Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in yabancı askeri iş yerlerine müdahele edemediğini açıklaması, işçiler arasında üzüntü yarattı. Nihayet bu iş yerleri özel yabancı şirketlere aitti. Buralarda Türk işçisi çalıştırılıyor, Türk iş kanunu çiğneniyordu.

İşçilerin üzüntüsünü Lâstik—İş Genel Başkanı Rıza Kuas dile getirdi. Kuas, şöyle diyor: «Demek oluyor ki yabancı askeri iş yerleri Türkiye kanunlarını ve Çalışma Bakanlığını tanımayacak kadar kendilerini imtiyazlı görmektedirler. Bu durum Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar bakımından çok dikkati çekicidir. Yabancı askeri iş yerlerine Türkiyede yer vermiş olmamız, hukukumuzdan, ekonomik menfaatlerimizden, hürriyetimizden ve izzeti nefsimizden vazgeçtiğimiz mânasına gelmez. Topraklarımızda dilediklerı gibi at oynatmak istiyen dostlarımıza, bir devletin otoritesine ve Birleşmiş Milletler Anayasasına saygı göstermeleri gerektiğini ihtar ederim.»

İhtar serttir, acıdır, fakat yerindedir. Bir Çalışma Bakanı, Türk toprağında çalışan Türk işçisinin haklarını, hangi sebeple olursa olsun, koruyamıyacak duruma düşürülmemeliydi. Hele sivil Ereğli — Çelik inşaatı için ne söylenecek? İnşaatı yapan Morrison. askeri yerlerde olduğu gibi. sivil sektörde de dokunulmazlığı var. İşte Yapı—İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk soruyor: **Biz bu şirketlere devlet içinde devlet diyoruz. Buna karşı geliyorlar. Millet huzurunda soruyoruz. Hükümet mensuplarına: Bir tek müfettişlerini bu şirketlerin hudutlarından içeriye sokabildiler mi?»**

Hayır, Çalışma Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyetinin İş Kanunu, devlet parasıyla ve kredisiyle *kurulan Ereğli Çelik'in hudutların*dan içeri giremez. Ereğli'deki Amerikan şirketleri istediklerini yapar. İşçiler miting mi yapmış, 17 işçiyi derhal işinden atar. Ereğliye twist'i götüren sanayi münasebetleri müdürü, işçileri sendikalardan çıkartmak için baskı yapar. Şirket idarecileri, Ereğlideki muhteşem twist partilerinden vakit bulupta işçilere barınacak bir yer vermezler. Sözü yine Tahir Öztürk'e bırakalım: «İşte açıklıyorum: Ereğlide bugüne kadar Amerikalılar tarafından işlerinden çıkarılmış 300'den fazla işçi var. Bunlar açlıkta başbaşa bırakılmış ve bir lokma ekmeğe muhtaç edilmiş olarak Ereğli sokaklarında dolaşmaktadır.... Dâvamızda kararlıyız. Onlara bu ayın 17'sine kadar mühlet verdik. Bu tarihe kadar tekliflerimizi kabul ettiklerini bildirmezlerse, Ankaradan Ereğliye kadar yürüyüş yapacağız. Şimdi haykırıyoruz, Ey Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türk işçisi Amerikalı Şirketler tarafından sömürülmekte, hor görülmektedir!..»

Çalışma Bakanlığı Türk işçisinin bu şikâyetlerini duymalı ve Türk toprakları üzerindeki bütün iş yerlerinde Türk İş Kanununu mutlaka hâkim kılmalıdır.

Bülent Ecevit
Haysiyet kırıcı itiraf

Bir tarziyecik

Türkiyeden ayrılan Amerikalılara dağıtılan bültende. Türkiyenin kötülenmesi üzüntü yarattı. Bu üzüntüyü en iyi şekilde dile getiren VÂ—NÛ oldu:

«Hükümet Türklüğün tahkir edilişini sineye çekmemeli doğrusu... Vereceğine şahin alacağına karga durumuna düşmemeliyiz: Bir tarziyecik.. Dost Yunanlılara verdiğimize paralel, dost Amerikalılardan bir tarziyecik.

Hâdiseye dair tafsilâta ne hacet?.. Çünki Zafer gazetesi bunu sütunlarında kâfi derecede yazdı: NATO hizmeti için Türkiye'de bulunup ayrılan Amerikalılara bültenler dağıtılırmış; bunlarda Türkiye kötülenir, Türklük tahkir olunurmuş. Bu da «sosyetik»'lerin kendi aralarındaki fısıltının bir benzeri halindeymiş belki: ama işte şüyû buldu. Binaenaleyh bir tarziyecik!

Hükümetin boynuna bu tarziye törenini tertipletmek borçtur.

Gerçi NATO Kumandanı Korgeneral Brown. ikinci elden özür dileyazmış ama yazılı bile değil. Dağıtılan bültenleri alıp harice gidenlerin ardından bir ajans haberi bile salınıp henüz esef beyan edilmedi. Türklüğü tahkir suçu, 15 — 17 yaş arasındaki şımarık oğlanlara yükletiliyor. Onlar ki askeri şahıs olamaz. NATO'da ne ararlar? Yaşları dolayısıyle ordulara giremiyecekleri tahakkuk ettiğinden imtiyazlı anlaşmalardan faydalanamazlar. Türk Kanunlarınca muhakeme bile gerekir: Türklüğü tahkir etmenin hesabını versinler. gerekiyorsa; o başka mesele.... Fakat daha önce törensel bir tarziyecik.

Hükümet!

Yunanlılar kadar hassasiyet göster. Hükümet!

Teşebbüse geç.

Bir tarziyecik milli teessürü yatıştırmağa epey faydalı olacaktır.

Usulü ile. erkânı ile bir tarziyecik, *efendim*

Şevket Süreyya Aydemir
Sam Amcayı İkaz!

İlhan Selçuk

Anayasa ve Bakanlarımız

BİR nokta üzerinde tekrar tekrar durmakta fayda var. Sağlık Bakanı Yusuf Azizoğlu, Urfa'da konuşuyor:

— Af. bütün vatandaşları ilgilendiren bir mevzudur... diyor, ama 55 ağa kanunu, aftan daha elzemdir. Bu 55 ağa kanunu, Ekim ayına kadar kaldırılmazsa bizi yerimizde bulamazsınız.

İşte 55 ağa meselesini Türkiye'nin en önemli dâvası haline getiren bu Azizoğlu'nun Devlet Hastahaneleri konusundaki fikirlerine bakınız:

— Devlet hastahanelerinin süratle özel teşebbüse devri gerekmektedir. Ücrette de hastahane sahibini serbest bırakacağız. Zaten bu iş hükümet programına dahildir.

Bir de Anayasayı açıyorsunuz. Madde 49 da «Sağlık Hakkı» başlığı altında şunlar yazıyor:

— Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşıyabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla görevlidir.

●

MALİYE Bakanı Ferit Melen, Ankara'da konuşuyor ve diyor ki:

— Kaldor raporu tatbik edilemez. Çünkü rapor sosyalist temayüllüdür.

Aynı Bakanın getirdiği «liberalist» temayüllü tasarı fakire vergi yükünü alabildiğine bindiriyor. Zenginin yükünü alabildiğine hafifletiyor.

Bir de Anayasayı açıyorsunuz. 61 inci maddede. Vergi Ödevi başlığı altında şunlar yazıyor:

— Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

●

ÖZEL teşebbüs. Ankara'daki Atatürk ormanlarını, sanayi sitesi yapmak üzere istiyor. Sanki ensesi kalın sınıfın hoş dediğine:

— Evet efendim... demek için iktidara geçmiş aslan bakanlarımız neredeyse bu talebi de kabul edecekler. Bir özel teşebbüs sözcüsü çıkıp:

— Atatürk sağ olsaydı, elbette bu ormanı özel teşebbüse verirdi... diye ahkâm da kesiyor. Devlet Bakanları, ağızları var dilleri yok susuyorlar.

Bir de Anayasayı açıyorsunuz. 131 inci maddede. ormanların korunması ve geliştirilmesi başlığı altında şunlar yazıyor:

— Devlet. ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Devlet ormanları, kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi, özel kişilere devrolunamaz. Kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

●

SAYIN İnönü, basın toplantısında kendisine sorulan:

— Antidemokratik kanunlar ne zaman kaldırılacaktır? Eski Adalet Bakanı Türkoğlu, Ceza Kanunundaki faşist eğilimli maddelerin kaldırılması için gerekli hazırlıkların bittiğini müjdelemişti. Yeni kabinenin tutumunda bir değişiklik var mı? Sualini şöyle cevaplandırıyor:

— Anayasa Mahkemesi kurulmaktadır. Antidemokratik kanunları Anayasa Mahkemesinin halledeceğini sanırım.

Bu suretle İsmet Paşa fert hürriyetlerini kısıcı antidemokratik engellerle meşgul olmayı hükümetten çok. Anayasa Mahkemesinin işi gibi görüyor.

Bir de Anayasayı açıyorsunuz. Madde 10 da, Temel Hakların niteliği ve korunması başlığı altında şunlar yazıyor:

— Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşamıyacak surette sınırlıyan siyasi, iktisadi, sosyal bütün engelleri kaldırır.

●

BU seriyi istediğiniz kadar çoğaltabilirsiniz. Biz, günlük basında da zaman zaman dokunulan bazılarının şöyle üstünkörü bir panoramasını yaptık. Ama bize öyle geliyor ki, en başta hükümet üyelerimiz olmak üzere, bizi yönetmek durumunda bulunan sayın zevat, Anayasayı ya iyi okumamışlardır, ya da okuyup unutmuşlardır. Belki de çok iyi bildikleri ve hatırladıkları halde, bilmemezlikten gelmek, çıkarlarına uygun görünmektedir.

Sanırız işin esas çelişmezliği şu noktada başlıyor: Anayasa, bir devrim idaresi tarafından hazırlanmıştır. Bu Anayasayı tatbik etmek durumunda bulunan iktidar ise, tam anlamında bir muhafazakâr iktidardır.

Buna rağmen, Anayasanın açık hükümleri konusunda, rengi ve cinsi ne olursa olsun, bütün iktidarlardan titizlik beklemek de bizim hakkımızdır.

DEMOKRASİ

Antidemokratik Kanunlar

Milli Birlik Hükümetinin son zamanlarında Adalet Bakanıığı yapan Kemal Türkoğlu, bütün antidemokratik kanunların tarandığını, kaldırılmaları için tasarılar hazırlandığını ve artık işin Meclis'e kaldığını söyledi. Aradan bir yıla yakın zaman geçti. Bütün partiler, bu kanunların kalkmasını ilk iş olarak ele alacaklarını bildirmelerine rağmen, Başbakan İnönü son basın toplantısında bu işin Anayasa Mahkemesine bırakıldığını bildirdi. Bu, bir ric'attır. Neden? Temel Hakları Yaşatma Derneği kurucularından Ayperi Akalan bu konuyu inceliyor:

En uygar toplumlarda bile, hem kendi uygar insan durumlarını hem de aynı açıdan toplumlarına olan sorumluluklarını tam bir bilinçle duyan nice aydın kişiler, toplumlarının halihazırdaki koşullarını türlü açılardan veterli bulmadıkları zaman daha iyi daha mükemmel durumlara erişebilmek için *siyasi olmayan dernekler* kurup içten ve istemli çalışmalara girişirler.

Çağımızda, aydın kişinin durumla yetineceği yerde böyle faydalı çalışmalara girmesi özgür toplumlarda en olagan şeylerden biridir...

İstanbulda 4 ay önce kurulmuş olan «Temel Hakları Yaşatma Derneği» de işte böyle olagan derneklerden biridir. O l a g a n olmayan, dikkatle incelenmesi g e r e k e n şey bugünkü Türkiyemizde «Temel hakları yaşatma derneği» nin kurulmasını gerektiren nedenlerin aydın kişinin sorumluluklarını da aşması sağ duyu açısından bir «zorunluk» olmasıdır. Şöyle ki: Nice [illegible] sonra bir ihtilâl sonucu düzenlenmiş ve milletçe onaylanmış olan Anayasamızın «temel haklar» başlığı altında toplanan hükümleri (gerçekten, sağlamlıkla uygulanırsa) toplum dertlerimizin çoğunu halledebilecek niteliktedir.

Türkiyemizdeki her kişi kentlisi, köylüsü, memuru ve emekcisi ile gene bu «temel haklar» ın savunucusu ile daha iyi daha güzel koşullara kavuşmuş olacak, uygar toplumların uygarlığı ve öz güçlüğü anayasa ile kesinleşmiş, korunmuş mutlu bireyleri haline gelebilecektir. Ancak Anayasamızda «temel haklar» başlığı ile toplanan insan hak ve hürriyetleri ile ekonomik ve sosyal hak ve hürriyetlerinin çoğu henüz «kâğıt üzerindeki» yetkiler halindedir. Zira iç hukukumuzun hâlâ yürürlükte olan pek çok kanunları temel haklarla çelişme veya bağdaşmama durumundadırlar. Böylece nice mutlulukların gerçekleştiricisi durumunda olan Anayasamızın temel hakları gene kendi iç hukuk kanunlarımız yüzünden gerçekleşemez ve soyut hükümler durumuna düşerse o vakit «temel hakları yaşatma derneği» gibi ilk amacı Anayasamızdaki temel hakları gerçek, canlı, yaşayan kurullar haline gelmesini isteyen ve bunun için temel hak ve hürriyetlerle bağdaşmayan, çelişen bütün kanunların yürürlükten kaldırılması için çabalayacak bir dernek kurmak ve bu yolda çalışmak bir zorunluk olur. Bu «Temel haklar» gibi altın ilkelerle uyarılmış bilinçleşmiş bir toplumun akla en uygun gelen en tabii bir davranışıdır. Temel hakları yaşatma derneğini benzeri toplumlardaki benzeri derneklerden ayıran ve olagan olmayan durum işte budur. Yani toplumumuzun en yüce kaynağı olan Anayasamızın sağladığı en yüce ve gerekli haklarımız gene kendi kanunlarımız sebebi ile yeteri ve gereği kadar uygulanamamaktadır ve bu çelişik ve acıklı duruma bir çare aramak üzere bir dernek kurarak uzun, yılmasız çabalara girişmek gerekmektedir! Oysa böyle mi olmalıydı?

Anayasamızda belirtilen yüce ve gerekli temel haklarımızın Anayasanın onaylanıp yürürlüğe girmesi ile kendiliğinden çalışması ve verileri ile toplumumuza beklediğimiz mutlulukları zaten getirme yolunda olması gerekirdi...

«Temel hakları yaşatma» derneği, antidemokratik kanunların yürürlükten kalkması için çalışmaktadır demiştik.

Siyasi hayatımızda bu «Antidemokratik kanunlar» sözünün sabır tüketecek kadar uzun bir tarihçesi vardır. 1946 senesinden iktidara geldiği 1950 yılına kadar Demokrat Parti «Antidemokratik kanunları kaldıracağız» haykırısını kendine slogan yapmış iktidara geldikten sonra da bu sözünü var gücü ile hasır altı etmeğe bakmıştır. 1952 yıllarında (orta yerde söz vermiş olmalarından ötürü) Antidemokratik kanunların tespiti için bir komisyon kurmak lüzumu duyulmuş, komisyon çalışmalarını bitirdiği halde hiç bir davranışta bulunulmamış sonuç olarak gariptir ki bu komisyon çalışmaları sonucunu bir muhalif millet vekili (Faik Ahmet Barutçu) Büyük Millet Meclisine getirmiştir ve iktidar partisinin gürültü patırdıları arasında hatıralardır ki dişe değer hiç bir şey yapılmamıştır.

1955 — 1956 — 1957 yıllarında gene aynı konu «İspat hakkı» diye bilinen istek ve davranışlarla kendini göstermiştir.

1957 den sonra Muhalif partilerin hepsi de «Antidemokratik kanunlarla mücadele» yi proglamlarına almışlardır.

Bu konunun asıl canlanışı, su yüzüne çıkışı şüphe götürmez ki 27 Mayıs ile olmuştur. Yeni bir inceleme komisyonun kurulması da ihtilâl sonrasına rastlar.

1961 seçimlerinden sonra ceza kanununun 125 den 176 ya kadarki bütün hükümlerinin faşist İtalyadan devşiril

EKMEK VE IŞIK

Halkın sesi

Ceyhun Atıf Kansu

— Oturup demokrasinin özünü konuşalım istersen?

— Konuşalım. Demokrasi açık konuşma, açık tartışma üzerine oturan bir yönetim.

— Bak ne diyorum: Demokrasinin özü halkın sesini duymaktır. Demokrasi halk yönetimi diyoruz. Alfabesi bu. Halkın sesi duyulmadı mı halk yönetimi de olamaz.

— Halkın sesi.. Kim kısabilir bu sesi?

— Diktatör kısar. Kendi çıkarlarını demokrasi adına eğemen kılmak istiyenler kısar. İnsanın bireysel ve toplumsal haklarını ve özgürlüklerini zincirlemek istiyen her düzen bu sesi kısar.

— Öyle bir düzene de demokratik düzen denemez.

— İşte ben böyle bir düzene karşıyım. Diktatörlüğe ne idiğü belli olmayan aydınlar demokrasisine, her türlü Faşist eğilimlere, insanın bireysel ve toplumsal haklarını ve özgürlüklerini zincirliyen her düzene karşıyım. Nerdeki halkın sesi duyulmuyor, ben bu sesi örten düzene karşıyım.

— Tam bir halk yönetimi istiyorsun sen. Halka inanıyorsun.

— Katıksız bir halk Türkiyesi istiyorum. Halkçı bir devletten yanayım ben. Açık açık bir halk devleti!

— Dayandığın temel?

— Cumhuriyeti halk kurmuştur. 1839 larda başlar ya, asıl, kurtuluş savaşı ile yeni bir Türkiye yaratmak ülküsü halka malolur. Halk kendi devletini kurmak ister. *Halide Edip Adıvar'ın «Türkün ateşle imtihanı»* adlı kitabını okumanı isterim. Bu savaşa halk nasıl karışmış göreceksin. Ve her yerde şu ses: Savaş bitince, ortaya halka dayanan yeni bir Türkiye devleti çıkacak. Mustafa Kemal'in portresi, bu özlemin tam ortasındadır. O herşeyden önce bir halk önderidir. Halk devletinin başkanı.

— Peki, ne oluyor sonra halk devleti gerçekleşmiyor mu?

— Şekil olarak gerçekleşiyor. Ama ana yapı, halk zamanla alta düşüyor, unutuluyor. Halkın sesi yitip gidiyor. Biz yıllardır, kurtuluş savaşının asıl türküsünü, halkın sesini arıyoruz.

— Demokrasinin özünü...

— Halkın sesi, halkın yönetimi, demektir

— Halkın yönetimi demek, halkın sesini kurumlara yasalara, ana devlet felsefesine temel yapmaktır diyebilir miyiz?

— Halkçılığın en kesin tanımı bu! Atatürk'ün halkçılığı bu idi.

— Ama kavramlarımız havada kalmasın. Halk yönetiminde her kavram toprağa ve insana dayanır. Kavramların açık ve elle tutulur bir karşılığı olmalı. Öyleyse söyliyebilir misin bana, halkın sesi ne demektir?

— Halkın sesi demek, onun kendi devletinden beklediği şeyler demektir. Onun istekleri, özlemleri, düşleri.

— Biz bu istekleri, özlemleri, düşleri biliyor muyuz

— Halktan yana, halk içinde isek biliyoruz. Halktan yana, halk içinde değilsek iki davranış var: Ya bu istekleri, özlemleri, düşleri bilmiyoruz. Halktan haberimiz yok. Ya da, bu istekleri, özlemleri, düşleri biliyor, ama, halktan yana olmadığımız, halktan yana olmak kişisel ve toplumsal çıkarlarımızı sarstığı için, bunları örtüyor, bunları gizliyor, bunların devletin sesi olmasını önlüyoruz.

— Halka karşı oluyoruz bir yerde.

— Çıkarlarımız buna zorluyor bizi. Tam bir halk yönetiminin kurulduğu yerde, kişisel ve toplumsal çıkarlarımızın suyunun kesileceğini sezinliyoruz. Böylece demokrasi adı altında, kendi çıkarlarımızın düzenini yürütmek istiyoruz. Demokrasinin sesi, bizim özel sesimiz olsun istiyoruz. *Bal gibi halka* karşıyız. Kurtuluş savaşının özüne, Atatürkçülüğe karşıyız. Atatürkçülük halktan yana olmakta hiç açık vermez. Ya halktan yanasın ve Atatürkçüsün, ya da halka karşısın.. O zaman artık Atatürkçü değilsin.

— Halktan yana olmayı nasıl deyimliyorsun sen?

— Açıkladım ama, gene söyliyeyim: Halkın isteklerinden, özlemlerinden, düşlerinden yana olmak.

— Bu istekleri, özlemleri, düşleri açık seçik söyliyebilir misin? Kavramlarda *açık olmayı* sen ileri sürüyorsun.

— Doğru. Halkın sesini, yani onun isteklerini, özlemlerini ve düşlerini ben iki sözcük altında birleştiriyorum: Ekmek ve ışık!

— Aç bunları. Anlıyorum. Ekmek ve ışık! Genel bir kavram bu.. Ama söyle bunları.

— Ekmek diyorum, iş diyorum, ev diyorum, dinlenme diyorum, çalışma diyorum, bir ailenin insanca yaşaması, beslenmesi, giyinmesi, dinlenmesi diyorum. Halkın ekonomik özgürlüğünü gerektiren bütün koşullar.

— Işıkla neyi söylemek istiyorsun?

— Halkın okumasını, uyanmasını, üniversitelerden yararlanmasını, kendisini mânevi çoraklardan kurtarmasını, gülmesini, eğlenmesini, güzel sanatları sevmesini, yaratmalara katılmasını, düşünmesini tartışmasını ve kendi değerlerini ve varlığını savunmasını.

— Kavramlardan nerelere geldik?

— İnsanın ilkel enerji kaynaklarını sağlıyamıyan bir toplum insancı bir toplum olabilir mi?

— İlk enerji kaynaklariyle neyi deyimliyorsun?

— Doğanın insana açtığı zenginlikleri, insanın ihtiyaçlarını: Besiyi. yaşamayı, yaratma ve üretim araçlarını, koşullarını.

— Bu ilk kaynakları ekmek altında topluyorsun.

— Ve bu kaynaklarla bezenen insanın kendi anlamına varmasını, yani tam anlamiyle insanlaşmasını da ışık kavramında topluyorum.

— Peki halk?

— İşte halk, insanın kendi kendisini istiyor, insanı istiyor. Tarihlerin derinliklerinden gelen ses budur. Gerçek demokraside insana kendini veren yönetimdir. Ekmeği ve ışığı insana yeniden veren yönetimdir.

— Bu konuda konuşulacak, tartışılacak çok şey var.

—Elbette... Halkın sesi insanın sesidir. Gerçek insanın sesidir. ilkel ihtiyaçların ve insanın anlamının sesi. Oturup konuşacağız. Tartışacağız. Ekmek ve ışığın şiirini, gerçeğini söyleyeceğiz. Halkın isteklerini, özlemlerini, düşlerini konuşacağız. Unutulmuş ve örtülmüş halkın sesini, demokrasinin özünü ortaya çıkarmaya çalışacağız. Demokrasi aydını olarak görevimiz bu!

me olduğunu, değiştirilmesi gerektiğini açıklamıştır. Gene komisyonlar kurulmuş, tüm Antidemokratik kanunları ayıklamak için barolara baş vurulmuş ve gene sonuç çıkmamıştır..

1962 de Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük 84 kanunun Antidemokratik «bulunduğunu» açıklamıştır.

Ve nihayet geçenlerde Başbakan Sayın İnönü gazeteciler ile yaptığı bir konuşmada «Bütün partiler muhalefette iken Antidemokratik kanunlarla mücadele ederler iktidara geçince de bunlara yenilerini ilâve ederler» demek açık sözlülüğünü göstermiş ve hayli yankı uyandıran «ama biz, böyle değiliz» eklemesini yapmıştır.

Görülüyor ki uzun bir tarihçe, yıllardır süren usandırıcı bir tekrardır bu.. ve bugün bu konuda elde edilebilen tek kesin şey Anayasa mahkemesinin kurulmuş olmasıdır.

Bir de 1946 yılından bu yana bu çok alışılmış «Antidemokratik kanunlar» sözünün tam bir tanımı yapılmamış ve yuvarlak bir anlam taşıyan bu sözcük gâh oyana gâh bu yana çekilmiştir. «Temel hakları yaşatma» derneği ise Anayasada Temel hakları başlığında toplanan insan hak ve hürriyetleri ile ekonomik ve sosyl hak ve hürriyetleri ve evrensea insan haklarını kısıtlayan, zedeleyen bu ilkelerle bağdaşmayan tüm kanunları ve hükümleri Antidemokratik olarak tanımlar.. Böylece derneğin yürürlükteki Antidemokratik kanunların kaldırılması için çabalamasının nedenini burada aramak ve bu davranışın önce sağ duyuya sonra aklın kuralların uygunluğunu teslim etmek gerekir.. Dernek, iç hukukumuzun hangi kanunlarının bu nitelikle olduğunu araştırmak ve bulmak (ki sayısı binlerle olan hükümlerin hepsini de taramak gerekir) yolundaki bilimsel çalışmalarının yanı sıra pek açık olarak Anayasa mahkemesi konusuna da öncelikle el atmak zorunluluğunu duymuştur. Ne var ki Antidemokratik kanunlar konusunda tek yetkili kurum olan Anayasa mahkemesine doğrudan doğruya vurmak hakkı ancak ve ancak: Cumhurbaşkanı ve yasama meclisi üyelerinden sonra:

1 — Siyasi partiler
2 — Üniversite
3 — Danıştay
4 — Yargıtay
5 — Askeri yargıtay
6 — Yüksek hâkimler kuruluna

aittir. Başka herhangi bir kurum veya vatandaşın kendi, bu konuda doğrudan doğruya Anayasa mahkemesine baş vuramaz.

Yürürlükte olan kanunların iptali için yukarıda saydığım kurumların Anayasaya baş vurma süreleri ise Anayasa mahkemesinin kuruluş tarihinden 6 ay sonrası için de muteberdir. Anayasada açıklandığı üzere, «bu iptal davası açma hakkı Anayasa mahkemesi görevine başladığının resmi gazeteyle yayınlandığı tarihten itibaren 6 ay sonra düşer.»

Görülüyor ki toplumumuz için çok önemli, çok hayati olan bu konuda vakit çok dar, konu ise alabildiğine geniştir. Bu durumda Derneğin hemen harekete geçip hele bu 6 ay gibi dar, çok dar olan zamanı da göz önüne alarak bu konudaki çalışmalarını öne alması gene sağ duyunun zorlu bir gerekliliğidir. Nitekim, Dernek, Anti demokratik kanunların varlığı bu kadar ortada ve zamanın kısalığı bu kadar açık olduğuna göre, Anayasa mahkemesine baş vurma hakkına sahip kurumların her türlü yardıma ihtiyacı olabileceği düşüncesi ile çalışmalarına başlamıştır. Dernek bilim kurullarınının yaptığı çalışmaları gerekçeleri ile söz konusu kurumlara göndermekle bir «uyarma» da yapmış olacaktır. Zira akıp giden bunca kıymetli zaman süresi içinde bu kurumlarca böyle bir davranış yapılacağını belirleyen bir kanıt henüz yoktur. Bu durum ise bütün aydınların, sorumlu ve ilgili her kişinin tek kelime ile tüm vatandaşların üstünde ilgi ve ısrarla durmaları gereken bir durumdur.

Antidemokratik kanunların iptali dâvası hakkına sahip kurumların Anayasa Mahkemesine baş vurmaları zorunda oldukları bu 6 ay tek şansdır.. Ondan sonra iş işten geçmiş olacaktır.

Gerçek aydınların bu kadar elimizin altındaki bir imkânı kullanmak, vakit varken yitirmemek için istem ve inanç duyumları kanunun büyük önemini bilmeleri gerekir. Unutmamalıdır ki: «Temel hakların topluma sağladığı olumlu ilkelerine ulaşmanın en pürüzsüz yolu önce buradan geçmektedir..

Daha 15 inci asırda Fatih Sultan Mehmed'e «Osman oğlu, seni şeriata şikâyet ederim..» diyen fakir kadında haklarının savunucusu olarak şeriatı tanımanın, şeriatin padişahtan da üstün gücüne dayanmanın güveni vardı..

Bugün her yerde, kent'de, köyde her sınıftan vatandaş hakkı yendiğinde «Mahkemeye giderim, hâkime çıkarım» tepkisini gösterir. İnandığı ve güvendiği bir adalet ilkesi ve onun kurumları vardır.. Toplumumuzun her kişisi insan hak ve hürriyetlerinin, sosyal ve ekonomik hak ve hürriyetlerinin her zorlanışında veya zedelenişinde «Anayasa ve temel haklar var» diye düşünüp zedeleyici veya zorlayıcıya «Anayasa bu tutumuna karşıdır. Anayasa çiğnenemez!» diyebildiği gün bu toplum gerçekten lâyık olduğu duruma gelecektir.. Toplumumuzun gerçekleri göz önünde olduğuna göre bu duruma gelmek biliyorum ki çetin bir iştir... «Temel hakları yaratma» derneği temel haklar ilkelerini yaymak, toplum bilincine indirmek ve mal etmek gibi güç bir çabanın içindedir. Ama temel hakları zedelenmiş veya savsaklanmış her kişinin tabiî savunucusu olan dernek bu çabasında elbet destek görecektir. Aklın kuralları toplumun kendi öz çıkarlarını gözetmeye ne kadar yatkın olduğuna inanmayı gerektirir. Bu yönden dâva er geç kazanılacaktır. Ne var ki, Aydınlar, sorumluluklarının ve topluma karşı olan ödevlerinin kaçınılmazlığının bilincinde olan gerçek aydınlar her yönde olduğu gibi bu konuda da topluma önayak olmak görevlerini dürüstlükle yerine getirsinler..

öhhööö

Şeş atıp cihar oynayanlar

27 Mayıs öncesi olaylarıyla beslenen CHP şişti şişti, şişti; genel seçimde oyların yüzde 37'sini güçlükle kurtarınca pat diye patladı:

— CHP'yi yıkan MBK olmuştur!

27 Mayıs'daki MBK şişti, şişti, şişti; ülkenin kaderini politikacıların eline verince pat diye patladı:

— MBK'yı yıkan CHP olmuştur!

Bugünkü CHP, dünkü CHP'yi arıyor; bugünkü MBK, dünkü MBK'yı arıyor... Ama, ya halk? Halk neyi arıyor?

İşte beyler, zurnanın zırt dediği yerdeyiz! Herkes savunmasını hazırlasın bugünden...

Kör ile kötürüm

Ben bu hikâyeyi yenibaştan yazacağım.

Bir kötürüm, bir köre demiş ki:

— Ben görürüm, sen yürürsün. Gel, ben sana bineyim.

Ve kötürüm, köre binmiş.

Kör, ihtiyar; bacakları çöp gibi. Kötürümse, lök gibi.

Körün burasına gelmiş!.. Birgün zınk deyip durmuş:

— Yok arkadaş! Bende bacak bir kişilik, sende gövde beş kişilik. En iyisi, ben gideyim dürtünü dürtünü, sen git sürtünü sürtünü.

Ve bırakmış kötürümü sırtından.

Zevkinden...

Kedinin biri, nasıl etmişse, bir parça et yakalamış, kahvenin önündeki sandalyanın altına girmiş, homurdanarak yiyormuş. Tatvanlı bir vatandaş, kedinin bu haline bakmış, bakmış:

— Ula, ne mırlanıp durisen? demiş. İşte bulmuşsen eti, hemen zıkkımlan... Elinden alan mı var sankim?

Bir başka Tatvanlı söze karışmış :

— Elinden alan yok emme, zevkinden hırlar... Kimbilir ne düzeninen yakaladı o eti...

Sahi, bunu ben niye anlattım ki?

Evet.. Koltuktan önce hak, adalet, hürriyet .. Koltuktan sonra, hırrrrr...

Yel eken fırtına biçer

Adama sormuşlar:

— Yahu, sana niye Gâvur Hasan derler ki?

Adam boynunu bükmüş:

— Bana gâvur demesinler de kime desinler? Babam müftü, kayınbabam imam...

Herkes birbirine soruyor:

— Yahu, biz niye kalkınamıyoruz ki?

Biz karşılık verelim:

— Babam müftü, kayınbabam imam...

Bir okumuş

Almus Barajı'nda çalışan işçiler, «tatil günleri bayrak asılsın» diyorlar. DSİ kontrol mühendis vekili bir mimar bey ise, «Siz bayrak istemezsiniz. Bayrak asılınca sanki çalışmak yok mu? Biz sizi gene de çalıştırırız» buyuruyor.

Aaa, ona ne şüphe, iki kere sayın bay mimar beyfendi? Elbet çalıştırırsınız!... Düğün töreninizi şirket yaparsa ve siz dünya evine patronun açtığı kapıdan girerseniz, işçiyi tatil günlerinde çalıştırmak değil, alimallah iflâhını bile kesersiniz...

Tıpkısı

Vallahi, billâhi gazetede okudum: Eskişehir'in Ayvalı köyünden Mustafa Oğuz adlı vatandaş, otlakta çiftleşen —dikkat edilsin: çiftleşen değil, çifteleşen— eşeklerini ayırmak için aralarına giriyor ve iki eşeğin çifteleri arasında can veriyor.

Bunu ben bir arkadaşa anlattım, güldü:

— Tıpkısı! dedi.

Daha başkalarına anlattım:

— Vay anasını, tıpkısı dediler.

YÖN okurlarına da duyurmağa karar verdim. Eğer onlar da «tıpkısı» derlerse, mesele yok... Tıpkısı!

İdarei maslahat

Almus'taki işçiler, Sivas Bölge Çalışma Müdürü'nden, geçmiş pazar yevmiyelerinin ödenmesini istiyorlar.

Almus'a her gelişinde şirketin tabldotunda yiyip, içip, eğlenen Müdür bey bunun üzerine bir gece erken yatıyor ve sabahleyin kalktığında, işçilere:

— Pazar yevmiyelerinize karışmam. Yalnız, pazarların yüzde elli zammı olan yarım yevmiye tutarında bir hakkınız var, onu alır veririm, diyor.

Almus'taki 600 işçi, o gündenberi kahkahalarla gülmektedirler Müdür beyin bu buluşuna.

— Hayret vallahi, diyorlar. Müdür bey anasız oğlan doğurtuyor...

Belirtiler

Havaların sıcak gitmesi, arkadan soğuk günlerin geleceğinin belirtisidir.

Mantarın bolluğu, ürünün iyi olacağının belirtisidir.

Bina ile zinanın bolluğu, ülkede işlerin iyiye gittiğinin belirtisidir.

Eşkiyanın görünmesi, özel sektörün öncülüğüyle hürriyet ve sosyal adalet havası içinde kalkınacağının belirtisidir.

Hani ne demişti Turhan Feyzioğlu: «Doğu'da açlık yoktur. Doğu'da açlığı yoktur.»

İşte bu da bugünlerin belirtisiydi!

Koçero'yu halk tutuyor. Ya bu neyin belirtisi?

Beybabamcılar

Biri, ötekine diyor ki:

— İhtilâl'den niye soğudum, biliyor musun?

— Reformları yapamadı da ondan, diyor beriki.

Öteki gülüyor:

— Hayır hayır!... İhtilâl'i ve ihtilâlcileri bozdurup bozdurup kullanan bir takım beybabamcılar türedi de, ondan!.. Bence, asıl kuyruk onlardır... Yapılacak tek şey, bu zibidilerin temizlenmesidir. 27 Mayıs'ı kenelerinden temizlemek gerek, yoksa...

— Yoksa?..

— Yoksa emip bitirecekler 27 Mayıs'ı bu keneler.

Dua ve ötesi

— Haksız iktisap dâvaları beraetle bitiyor. O hâlde, yaralanan şerefler iade edilmelidir!

— Amiiiin!

— Radyolarda, tecavüze uğrayanların beraetleri ilân edilmelidir!

— Amiiiiin!

— Affın büyüklüğüne iman etmeyenler kâfirdir!

— Amiiiin!

— Bu memleketi af kurtaracaktır!

— Amiiiin!

Sosyalizasyon!..

Doktorluğun sosyalizasyonu ile ilgili çalışmalar semere vermeğe başladı. Pilot bölge Muşa gidecek olan doktorlara 2000'den 6000 liraya kadar maaş verilecek. Ama, giden olursa?

Adamın biri, şehirde lokantaya gitmiş. Listeye şöyle bir göz attıktan sonra.

— Ver bana bir komposto, demiş.

Garson getirip önüne kaysı kompostosunu koyunca, adamın aklı başından gitmiş:

— Hay kör olası, demiş. Bizim evdeki kaysı hoşafı, gelmiş burda komposto olmuş!..

Bizim yeni efendiler de, hekimliğin liberalleştirilmesini sosyalizasyon diye yutturmağa kalkıyorlar!..

Ey ruh, nerdesin?.

Başı sıkışan, «1946 Ruhu!» diye bağırıyor.

1946 Ruhu, 46 Ruhu... Hele Yeni İstanbul tüm makasdarlık yapıyor: «AP de makes bulan 1946 ruhu...»

Nedir bu 46 Ruhu, kuzum?

Bana kalırsa, geçmişten medet umanlar, geleceğin düşmanıdırlar!.. 46 Ruhu, 46 Ruhu diye yırtındıkları, aslında yarınımızın başına dökmek istedikleri tuzruhundan başka birşey değildir... Ama, korkarım ki, o tuzruhu şişesi ellerinde parçalanacak...

Haber

Topraksız köylüler, toprağı elinden alınmış köylüler, aç köylüler, ağaların topraklarını ele geçirmek için dağa çıkıyorlar.

Hayır canım, bizde değil!

Brezilyada!..

Hüseyin Korkmazgil

Yarının Köy Enstitüleri

Dr. Turhan Tokgöz

Köy Enstitülerini tutan aydınların fikirleri kurulmuş bir yapının izahı ve savunulması etrafında dönmeye devam ediyor. Ortaya konagelen ana fikir şudur: «Köy Enstitüleri şöyle, şöyle, şöyle kurumlardı. Bunun için hemen yeniden kurulmalıdır.» *Meseleyi ortaya böyle koymak* tutucu ve hazıra konucu bir davranıştır. *Yaratıcı olmaktan uzaktır.*

1940 ların Enstitü hareketi eğitim yoluyla sosyal ve okonomik bünyede değişmeler arayan bir harekettir. Devrimciliğini, halkçılığını kaybeden yorulmuş iktidar, o yıllarda toplumda esaslı değişmelere varabilmek için başka kuvvetleri *seferber etmeğe cesaret edememiştir.* Söz gelimi; üretim tekniğini, üretim *ve dağıtıma hâkim olan iptidai usul*leri değiştirmeyi düşünmemiş, imparatorluk—artığı *toprak ve mülkiyet düze*nine dokunamamış, halkla sağlam bağlar *kurup onun yaratıcı gücünü hareke*te getirememiş, millî gelirin bölüşülmesinde çalışanların hakkını koruyamamıştır. Bunun için, ancak bütün bu tedbirlerin âhenkli bir şekilde çalışmasiyle varılabilecek sosyal değişmeyi, eğitimden beklemeye kalkışmıştır. Köy Enstitüsü hareketinin diri ve hamleci yönü buradan geldiği gibi, büyük eksiği de buradan gelmektedir. Gerçi bu, eğitimin kendi bünyesinden gelen bir kusur değildir. Fakat eğitimden beklenen neticeye şiddetle tesir ettiği için onunla doğrudan doğruya ilgilidir. Bir eğitim felsefesi eksiğidir. Çünkü eğitim tek başına sosyal yapı değişmeleri için yeterli bir vasıta değildir. Bu düşünceyi elle tutulur örneklerle açıklamaya çalışalım:

Diyelim ki İsmet İnönü 1946 da kendi eliyle Enstitü hareketinin yıkılmasına müsaade etmedi de 1950 ye kadar diredi. Ve 16 bin Köy Enstitülü öğretmenlerin sayısı 50 bine varırdı. Her köy okulu Enstitülü öğretmenin kontrolüne girdi. Bunların hepsi de kendilerinden [illegible] mükemmel ye[illegible]. [illegible] Türk köyünün çehresi [illegible] miydi? Öğretmen bir [illegible] yetiştirirken bir yan[illegible] tarlasında örnek bir [illegible] kabul edelim. Top[illegible] [illegible]ikleriyle ve emeğiyle [illegible] bir ürün alabilmek, köylüye [illegible] için yeni usullerle, mo[illegible] çalışmak zorunda kalacak[illegible]. [illegible] üretiminde bunun anlamı sula[illegible], gübre ve makine kullanmak demek[illegible]. Devlet baba tekniğe, suya ve güb[illegible] hükmeden kuvvetlerde bir düzenle[illegible] eğitimci ne yapacak[illegible]? [illegible] makine gelmemişse, yahut [illegible] herkesin tarlasını işleye[illegible] bağlanmamışsa; [illegible] Kadirli ağalarının tarla[illegible] eğitimci bunlara hangi [illegible] sahip olacaktır? Bundan başka yalnız öğretmenin bunları bulup kullanacak halde yeter olması yeter mi? Köylünün bunları öğretmende görmesi kendisinin de kullanacak, sahip olacak hale gelmesini sağlar mı? Köylümüz görmeden inanmaz, evet doğrudur; görmeden inanmaz. Ama insaf edilsin, görmekle de toprak sahibi olunur mu? Gübre sahibi olunur mu, makine temin edilebilir mi?

Bir eğitim hareketini başlatan onun geleceğini toplum içinde sonuna kadar gözetlemek zorundadır. Kendisine tarla ve tohum verilen 50 bin öğretmen tutup da Millî Eğitim Bakanlığına ellibin dilekçe yollasaydı ve deseydi ki tarlamız için 250 şer kilo gübre istiyoruz. Eğitimin tuttuğu yolda geniş reformlara *girmemiş bir cemiyette* Bakanlığın hali nice olurdu? Bu haklı istek karşısında dilekçeleri *Gübre Bakanlığına* havale *etmekten* başka yol kalmıyacaktı. Gübre ithal edilmesi de saygı değer ithalâtçıların elindeyse, onlar gübre yerine tuvalet kâğıdı ithal etmekle daha çok kazanacaklarını düşünüyorlarsa, yapılacak iş burada çıkmaza *girmiş* olacaktı.

Bu durum yalnız Enstitülü öğretmenin üretim önderliğinde değil, yapmaya girişeceği her işte karşısına çıkacaktı. Aynı şekilde eğitimin dışında kalan kuvvetlerin direnmesine çarpacak ve duracaktı. Nitekim öyle olmuştur. Enstitü hareketinin pek canlı olduğu yıllarda bile *köye gelen öğretmenlerin* çoğu tarlasını kendisi işlememiş, yarıcıya vermiştir. Çünkü ürün elde *etmek için* harcadığı gayrette olaganüstü bir başarıya ulaşabilse *bile*, öğretmen bu *sefer* yakasını dağıtımın düzensizliğine kaptırıyordu. Nakil vasıtları, yol sistemi, kooperatif ve kredi müesseseleri ona yardımcı değil, baltalayıcı çıkıyorlardı. Reşat Şemsettin Sirer bakanlığı zamanında bir anket yaparak Enstitülü öğretmenlerin fikirlerini almıştı.

Ana soru 20 liralık aylıklarınızın iki yüz liraya çıkmasını mı istersiniz, yoksa size verilen tohum, tarla, âlet v.s. gibi üretim araçlarını mı muhafaza edersinizdi.

Gelen cevapların hemen hepsi maaşların artırılmasını tercih etmiştir. Gerçeklere dosdoğru bakmaktan korkmayalım. Bunun mânası Enstitünün hareketinin dayandığı temel fikrin Enstitülü öğretmenler tarafından reddedilmesinden başka bir şey değildir. Bunun için *de öğretmen kınanamaz. Herkes kahraman değildir.* Yerinde sayan bir köyün *içine öğretmeni tek başına kapıp koy*vermek, sonra ondan köyün bütün şartlarını *değiştirmesini* istemek *eğitime* taşıyamıyacağı kadar büyük yük yüklemek demektir.

İlkin toplumu idare edenler sosyal bünye değişmesini gerçekleştirebilecek bütün kuvvetleri ayni yönde seferber *edecektir.* Yani, her *köylünün* çalışacağı toprağı olacaktır. Bu topraktan daha *iyi ürün sökebilmek için gerekli dona*temin edilmiş olacaktır. Kooperatif ve kredi kaynakları bulunacaktır, ürünün dağıtımı düzene konacaktır. Verilen bü yük emek pazarda değerini bulabilecektir. *Öğretimin asıl işi ve gereği* o vakit ortaya çıkacaktır. İyi yetişmiş eğitimciyi bu şartlar öncülük etmeye zorlıyacaktır. Köylü makinesini kullanmanın, gübresinden daha çok faydalanmanın, *toprağından bire on* almanın *yollarını göster*mesi için öğretmeni boyuna sıkıştıracaktır. Fakat bunun için köylünün adı geçen imkânlara sahip olması gerekir. Köy Enstitülerinin kurulduğu yıllarda bu şartlar memleketimizde mevcut değildi. Bugün de — 22 Ağustos 1962 — Türkiyede bu şartlar yoktur. Hattâ de*nebilir ki durum şu anda 1948 dekin*den de kötüdür. Bunun için Köy Enstitülerinin hemen kurulmasını istemek yanlıştır. İnönü, bugün eğer Köy Enstitülerini kurmaya kalkarka onlardan geriçiler ve hayalciler yetişmesi pek mümkündür. Unutmıyalım ki Enstitüler başarısını içini dolduran idealist ve halkçı kadroya borçludur. Eğer kuruluşta Tonguç—Yücel—İnönü üçlüsü Enstitülere damgasını *vurmayıp da Sirer —Ka*nat— Soysal üçlüsü onları *yönetseydi* bugün Enstitü *bitirenleri pek farklı bir* cephede bulurduk. Ama demek değildir ki Köy Enstitüleri *yeniden kurul*mamalıdır. Elbet bu köklü müesseselere kavuşacağız.

Türkiyenin zinde kuvvetleri bugün hergünküden daha kuvvetli ve sür'atli *olarak* Enstitülerin *kurulması için ge*rekli tarlayı temizlemeye yönelmiştir. Türkiye yalnız Enstitüleri kurmanın değil, onunla beraber topyekûn bir kalkınmaya gidecek yolu çizmenin sancıları içindedir. Teklif *edilen kalkınma felse*fesi üzerinde yazılanlar gösteriyor ki tutulan yol, Enstitü hareketinin temelinde yatan eksiği tamamlayacaktır. Eğer köy Enstitüleri bir daha kurulursa artık diğer müesseseleri duran veya geri geri çalışan bir Türkiyede kurulmıyacaktır. Bütün müesseseleriyle köklü bir reforma yatan bir Türkiyede kurulacaktır. Bu ise Köy Enstitüsü sisteminin *bünyesinde değişmelere ihtiyaç gösterecektir.* O halde bugün Enstitüyü tutan aydına iki ödev düşmektedir: Biri Enstitünün kurulması için bugün ısrar etmemek, fakat onun daha güzel imkânlar içinde kurulabilmesi için gerekli temeli hazırlamaya çalışmak. İkincisi böyle bir temel üzerine oturacak Köy Enstitülerinde ne gibi bünye, program, ders ve öğretim kadrosu yenilikleri yapılabileceğini araştırmak.

Köy Enstitülerinin böyle köklü bir reform devrine girecek Türkiyede uğrıyacağı bünye değişmesini şimdiden bütün incelikleriyle tesbit etmek, ona yüklenebilecek yeni vazifelerin neler olabileceğini açıkça ortaya koymak gerektir. İlk akla gelen meseleler şunlar olabilir: Köy Enstitüleri çevrelerindeki 10 köyün kalkınma merkezi haline gelebilir. Bölgenin üretim ve dağıtım kooperatifleri Köy Enstitülerinde kurulup idare edilir. Aynı çevrenin üretim makine ve âletlerinin bakım ve tamir merkezi Köy Enstitüsü olur. Çevrede yeni yerleşme yerlerinin seçilmesi, küçük köylerin buralarda yeniden kurulması işinde Enstitü, yalnız mütehassıslariyle değil, *kol emeğiyle de öncülük edebilir.* Buna girişecek diğer kuvvetlerin meydana *getireceği —Gönüllü çalışma* veya İmece teşkilâtlarının— merkezleri pek âlâ *Köy Enstitüleri olabilir. Kendi böl*gesinin halk eğitimi Köy Enstitülerine *yüklenebilir. Küçük bir verici istasyo*nu, filim merkezi, sağlık merkezi ile donatılacak *Köy Enstitüleri bu işi en iyi* organize edecek elemanlara sahiptir. Daha da ileri giderek denilebilir ki, Üniversitenin memleketle bağ kuramamış havada sallanıp duran fakülteleri lâğvedilerek Enstitülerin yüksek kısmı haline getirilir. Enstitü Üniversiteyi de memleket gerçeklerine bağlamak için güzel bir geçit ödevi görebilir. Tarlasız ve makinesiz Ziraat Enstitüsü kaldırılır. Tarım bölgelerinin birindeki Enstitünün Yüksek kısmı olarak yeniden kurulur. Emrine geniş topraklar verilerek, ayağını yere basması temin edilebilir.

Bu yeni vazifeleri yüklenen Enstitülerin, sadece Millî Eğitim Bakanlığı ile bağlı kalması yetmez. Devlet plânlama daireleri ile yakın ilgileri olması gerektiği gibi, reformları yürütecek sivil otoritelerle de münasebetlerine yeni bir şekil verilmesi icap edr. Öğretim kadrosu, ders kitapları da yeni vazifelerin yüklediği ağırlığı taşıyabilecek yeni imkânlarla donatılmak zorunda kalacaktır.

Enstitüleri böyle düşünmek hayal kurmak değildir. Unutmayalım ki, 27 Mayıs devrimi kendisinden evvel kurulmuş böyle yapılar bulsaydı [illegible] düşmeyecekti. Köy Enstitüleri hareketini tutan aydınlar fikirlerini bu temel üzerine kurar ve araştırmalara yönelirlerse ancak, o vakit kendilerinden beklenen yaratıcı faaliyete girmiş olurlar. Bu ise şüphesiz, her şeyden evvel memleketin gerçeklerini iyi tanımaya, yorucu ve titiz çalışmalara girmeye bağlıdır.

Köy Enstitüleri devrinde bir öğrenci
Yeni bir Türkiye inşa ediyordu

Niçin Sosyalizm

«Akla dâvet» isimli bir dergiye yazdığı yazıda büyük âlim Einstein da tek çıkar yolun sosyalizm olduğunu söylüyor. Einstein insanlığın üretim ve tüketim için gezegensel bir topluluk kurduğu halde, ekonomiyi akılcı bir görüşle tanzim edemediğini belirtiyor ve «akılcı tutum sosyalizmdir» diyor.

Özel teşebbüs düzeninin en iyi meyvalarını verdiği ülke sayılan Birleşik Amerikada, büyük âlimin kapitalizm hakkındaki düşünceleri dikkatle okunmaya değer:

«Bu gelişmenin sonucu demokratik bir şekilde örgütlenmiş politik toplumlarda bile yeterli sekilde kontrol edilemeyen korkunç bir kuvveti olan özel kapital egemenliğinin (oligarşi gelişmesidir. Yasalama örgütlerinin üyeleri, politika partiler tarafından seçildiğiinden ve bartilerin giderleri tümü ile kapitalistler tarafından karşılandığından ve bu yüzden onların devamlı etkilerinde olduğundan, özel kapitalist gerçekte yasaları yapanlarla seçmenleri birbirinden ayırmaktadır. Sonuç olarak halkın temsilcisi olması gerekenler gerçekte halkın varlıksızlar bölümünün çıkarını yeterince korumamaktalar Daha başka, bu koşullar içinde özel kapitalist, kaçınılmaz olarak dolaylı ve dolaysız yoldan baslıca haber ulaştırma kaynaklarını (basın, radyo,eğitim) kontrol ediyor Bu yüzden tek tek her vatandaşın nesnel sonuçlara ulaşması ve politik haklarını akıllıca kullanabilmesi son derece güç hatta pek çok durumlarda olanaksız olmaktadır.»

Yağmacılık çağını aşmak

Ekonomik ve toplumsal konularda uzman olmayan *birinin* sosyalizm konusunda görüşlerini bildirmesi uygun düşer mi? Bunun uygunluğunu haklı çıkaracak sayısız neden olduğu kanısındayım.

Önce sorunu bilimsel bilgi görüş noktasından ele alalım. Gökboşluğu bilimi ile ekonomi bilimi arasında temel yöntem bakımından hiçbir fark olmadığı sanılabilir: *alandaki bilimcl, birlikte ortaya çı*kan görünge ve olaylar (fenomen) arasındaki ilişkilerin olabildiği ölçüde anlaşılır ve kabul edilir yasalarını bulmağa uğraşır. Fakat gerçekte bir yöntem farkı vardır. Ekonomi alanında genel yasaları bulmak, gözlemlenen ekonomik görünge ve *olayları* etkileyen ögenin tek tek değerlendirilmesindeki zorluk yüzünden, pek güçtür. Buna ek olarak, insanlık tarihinin uygar çağı diye anılan zaman süresince biriktirilen deneme, — iyice bilindiği gibi— niteliği hiç de ekonomik olmayan nedenlerle sınırlanmış ve onlar tarafında geniş ölçüde etkilenmiştir. Örneğin, tarihin belli başlı devletleri, *varoluşlarını diğer ülkeleri elleri* altında tutmalarına borçludurlar. Ülkeyi ele geçiren halk, yasalar ve ekonomik koşullar yoluyla kendilerini üstün haklara sahip bir kat durumuna getirmişlerdir. Bunlar, ülkedeki toprağın tekelini ellerine aldılar ve kendi aralarından birini papaz olarak görevlendirdiler. Papaz toplumu katlara ayırdı ve sürekli olan kurumlar yarattı, bunun yanısıra bir değerler dizgesi kurdu. Ondan öte halk çokçası bilinçaltı yolu ile toplumsal tavırlarını bu değerler dizgesine göre uyguladı.

Fakat geçmişin malı sayılan tarihsel gelenek yönünden, biz, hiçbir zaman Thorstein Veblen'in deyimi ile insanlık gelişmesinin «yağmacılık çağını» asamadık. Gözlemlenen ekonomik oluşumlar bu çağa aittir ve bu çağdan çıkarabildiğimiz yasalar öteki *çağlara uygulanamaz. Sosyalizmin* gerçek amacı insan gelişmesinin yağmacılık çağını aşmak ve onun ötesine ulaşmak olduğuna göre ekonomik bilim, bugünkü aşamasında geleceğin sosyalist toplumu üstüne ışık serpebilir.

Bilim ve ötesi

İkinci olarak, sosyalizm bir toplumsal davranış bilimine yönelmiştir. Bilim, ne amaçlar yaratabilir ne de onları insanlara zorla kabul ettirebilir: Bilimin yapabileceği şey, belli amaçlara ulaştıran araçlar vermektir. Ölü doğmamış canlı ve güçlü amaçlar, ülkücü töresel fikirler taşıyan insanlar tarafından yaşama geçirmek için benimsenir. Bu insanlar kısmen bilinç altında, toplumun *yavaş evrimini* belirlerler.

Bu nedenler yüzünden, insan sorunları söz konusu olduğunda bilime ve bilimsel yönteme gereğinden fazla değer vermemeğe dikkat etmek zorundayız. Toplumun örgütlenmesinde etkenler irdelenirken sadece uzmanların bu konuda söz hakkı olduğunu sanmamalıyız.

Bugün çeşitli kaynaklar, insan toplu*munun bir bunalım* içinde olduğu ve kararlılığını önemli ölçüde yitirdiği konusunda oy birliğindedirler. Böyle bir durumda, isler küçük ister büyük olsun, bireylerin üyesi bulundukları gruba ilgisiz ya da düşmanca duygular beslemeleri pek sık görülen bir olgudur. Ne demeye getirdiğimi kendi kişilik denememle göstermeğe çalışayım. Son günlerin birinde akıllı ve bilgili biri ile yeni *bir savaşın* tehlikeleri konusunda tartışıyorduk. Kanımca yeni bir savaş insanlık için ciddi bir tehlike olacaktır ve ancak uluslarüstü bir örgüt bu tehlikeyi savuşturabilir. Bunu kendisine söylediğim zaman misafirim kılı kıpırdamadan ve serin kanlılıkla şöyle dedi: «İnsan ırkının yokolmasına neden böyle bütün gücünüzle karşı koymağa çalışıyorsunuz?»

Eminim en azından yüz yıl önceye kadar kimse bu oranda sorumsuzluk taşıyan sözler etmezdi. İç dünyasında bir denge kurmak için boşu boşuna didinmiş, bunu başaramamış, başarı umudunu yitirmiş bir adamın sözleri bunlar. Yalnızlığın ve ayrık yaşamanın iç burgunluğunu dile getiren bu sözler günümüzde aynı koşulları yaşıyan insanların sözcülüğünü ediyor. Nedenleri nedir bunun? Çözümü nedir?

Böyle sorular sormak kolay, fakat bunlara kandırıcı cevaplar bulmak kolay değil. Duygularımızın ve istediklerimizin çoğu kere birbiri ile çeliştiğini ve açık seçiklikten uzak oluşunu, bunların öyle kolayca basit formüller içinde ifade edilemiyeceğini pek iyi bildiğim halde bunu başarmağa çalışacağım, elimden geleni yapacağım.

Gezegensel topluluk

İnsan bir bakıma hem ayrık, hem de toplumsal bir yaratık. Ayrık bir yaratık olarak kendi varlığını ve kendisine yakın olanları varlığını korumak, isteediklerini doyurmak ve yeteneklerini geliştirmek uğraşısındadır. Toplumsal bir yaratık olarak, öteki

«Atom ve feza devri

...lar tarafından tanınmak, onların sev... *kazanmak, zevklerini paylaşmak,* acı... ortak olmak ve onların yaşama ko...larını iyileştirmek gereğindedir. Sadece ... kere *birbiri ile çelişen bu çeşitli* çaba... varlığı ve onların uzlaştırılarak bir ...rimi, kişinin bir iç dengesine ulaşmasın... ve toplumun sağlamlığına yapacağı yar...nda en önemli belirleyici ögedir. Bu iki ... göresel gücü büyük bir ihtimalle te... yönden, doğuştan gelmedir. Fakat so...nda ortaya çıkan kişilik, kişinin gelişme ...sinde kendini içinde bulduğu çevre, için... büyüdüğü toplumun yapısı, toplumun ...neği ve onun özel bir davranış için orta... koyduğu beğenisi tarafında biçimlenir. «Toplum» denen soyut kavram, kişi bakı...ndan kendi çağdaşları ve bütün gelmiş ...miş halkla olan, dolaylı dolaysız ilişkile... tümü anlamına gelir. Birey tek başına ...ünmek, duymak, gelecek için erek edin... *ve uğraşmak yetisindedir; fakat fizik,* ...lektüel ve tutkusal varlığı yönünden faz... ile topluma bağımlıdır. Bu yüzden onu ... çerçevesi dışında düşünmek, anla... olanaksızdır. Kişiye gıda, giyecek, ev, ...şmak için araç ve dil veren «toplum...». Düşüncenin biçimi, düşüncenin özü; ... yaşamı ancak emek ve küçük «top...» tilciğinin arkasına saklanmış milyonla... başarıları ile sağlanmaktadır.

Bu yüzden pek açıktır ki kişinin toplu... bağımlı oluşu bir doğal olaydır ve bu ...mlılık yokedilemez (karıncalar ve arı... örneğinde olduğu gibi). Bununla bera... *arıların ve karıncaların bütün* yaşama ..., en küçük ayrımına kadar katılaş... kalıtsal içgüdülerle belirlenmiştir. İn...oğlunun *toplumsal* yaşama biçimi ve ... arasındaki ilişkiler çok değişken ve ...meye son derece eğilimlidir. Bellek, ... karışım örnekleri yapma yeteneği, dil... ile anlaşabilme gücü, biyolojik zorun...ların, egemenliği olmadan insanın iler...sini sağlayan önemli ögelerdir. Bu iler...ler geleneklerde, kurumlarda ve örgüt..., edebiyatta, bilimsel ve teknik başarı..., sanat yapıtlarında kendini ortaya ... Bu, insanın kendi eylemi ile nasıl ge... kendini etkilediği ve bu olguda bilinçli ...üncenin ve istemin nasıl bir rol oynadığı... açıklar.

İnsan, doğumda, kalıtımla belirlenmiş, ... sayılabilecek bir biyolojik yapı ile ... Doğasal içgüdüler de bunlar içine ko... Buna ek olarak kişi toplumdan çe... yoldan yapılan alışveriş ile yaşamı sü... boyunca kültürel bir yapı da kazanır. ... kültürel yapı geçen zaman içinde değiş... uğrar ve gene o geniş ölçüde birey ... toplum arasındaki ilişkileri belirler. İl... uygarlıklar üzerinde yaptığı karşılaştır... incelemelerle, insanoğlunun toplumsal ..., toplumda egemen kültürel ör... ve toplumdaki örgütlenmenin tipine bağ... olarak geniş ölçüde değiştiğini, modern ... bilim bize öğretmektedir. *İnsanın ya...* ... uğraşısında ... dayayabilir ... biyolojik yapısı yüzünden ... kendi yarattığı ... eğmeğe mah...

... yaşamını en

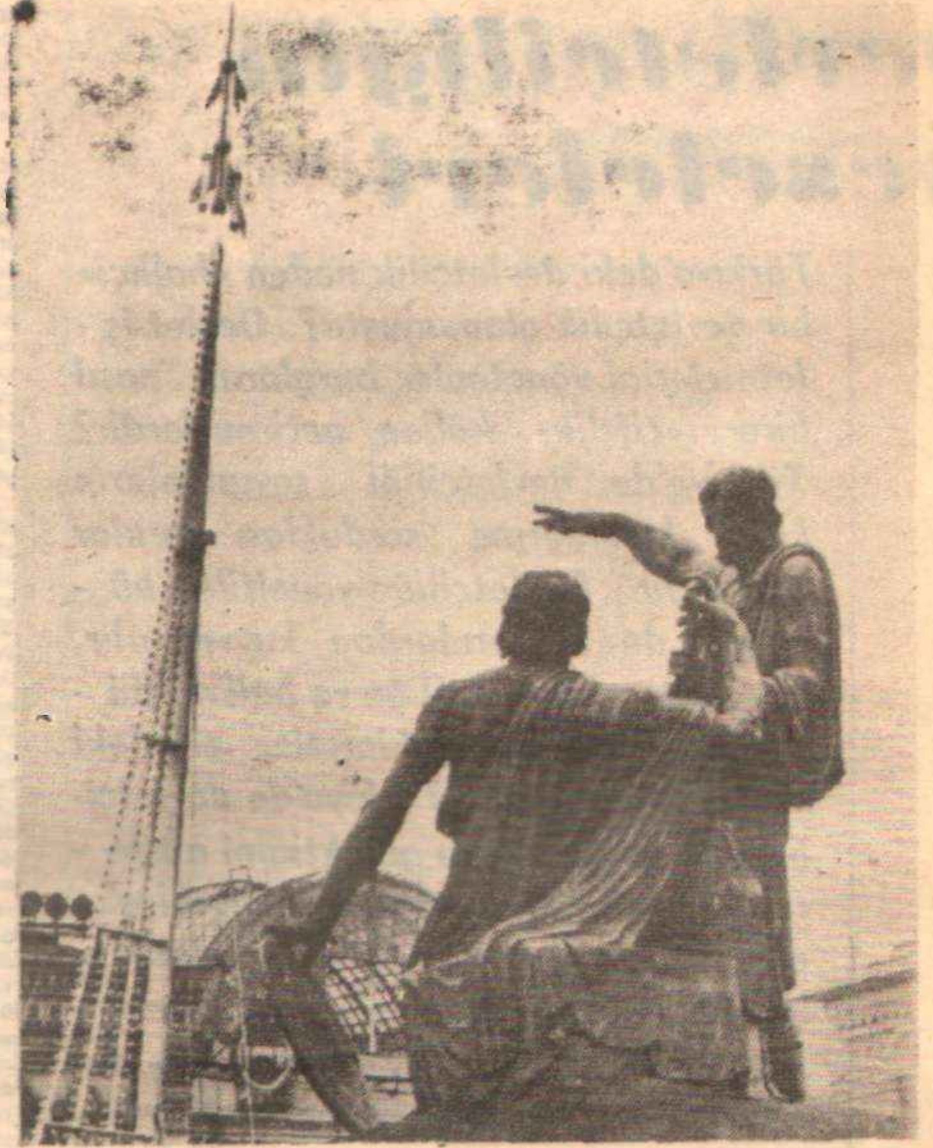
iyi bir şekilde düzenlenmesi için, toplum ya*pısının ve insanın kültürel tutumunun nasıl* bir yolda değiştirilmesi gerektiğini sorarsak, değiştiremiyeceğimiz koşulların varolduğunu *hiç bir zaman anımızdan uzak tutmamalı*yız. Önce belirttiğimiz gibi insanın biyolojik neliği, pratik amaçlar için değişmeye uğratılamaz. Bundan öte, teknik ve bölgede istatistikle belirli değişmeler son birkaç yüz yılın sonuçlarıdır ve onlar da değişmeden kalacaktır. Belli bölgelerde göresel bir yoğunluk gösteren topluluklar öylece duracaktır. Son derece artan işbölümü, geniş ölçüde merkezleşmiş üretim örgütlenmesi ise gerekli bir sonuçtur. Geriye bakınca, —belki de tuhaf bir özlem ile — kişilerin ve göresel küçük toplumların tümü ile kendilerine yeter olabilecekleri çağların geri gelme*mecesine geçip gittiği görülecektir.* Bugün, tüm insanlığın, üretim ve tüketim için bir gezegensel topluluk kurduğunu söylemek bü*yük bir mübalağa sayılmaz.*

Mutlu *azınlığın* iradesi

Şimdi, günümüz bunalımının özünü yapan noktalara kısaca değinmek istediğim yere geldim. Sorunun özü kişinin toplumla olan ilişkisidir. Kişi, topluma olan bağımlılığının bilincine ulaştı. Fakat bu bağımlılığı olumlu bir değer, organik bir bağ, koruyucu bir güç olarak değil; doğal haklarına yöneltilmiş bir saldırı, hatta ekonomik varlığına bir tehdit saymaktadır. Bundan başka toplumdaki durumu yönünden, kişisel yapısından gelen bencil itiler devamlı şekilde kuvvet kazanırken, doğal olarak zayıf olan toplumsal itileri giderek soysuzlaşmaktadır. Bütün insanlar, toplumdaki yerleri *ne olursa olsun bu soysuzlaşma olgusundan* acı çekiyorlar. Kendi bencilliklerinin tutsağı olduklarından habersiz, güvensizlik ve *yalnızlık duyguları içinde, saf, ilkel ve gös*terişsiz bir yaşama sevincinden yoksun bırakılmış durumdalar. İnsan sadece kendini *topluma* adayarak, *kısalığına* ve *tehlikeleri*ne rağmen yaşamada bir anlam bulabilir.

Bugün varolduğu biçimi ile, kapitalist toplumdaki ekonomik anarşi, tüm kötülüklerin temel kaynağıdır. Önümüzde bütün açıklığı ile gördüğümüz gibi büyük bir üreticiler topluluğu, kesiksiz bir uğraşı ile, birbirlerini, ortaklaşa üretimlerinin meyvalarından yoksun bırakmağa çalışıyorlar. Hem de zor yolu ile değil, tam bir bağlılıkla uyulması gerekli yasalara uygun olarak kurallar yolu ile. Bu konuda önemli bir gerçek iyice anlaşılmalıdır: üretim kapasitesi — yani tüketim mallarını ve üretim araçları üretimini *yapan araçların tümü* — yasaya uygun bir biçimde kişilerin özel malı olabilir ve çoğu kere öyledir de.

Aşağıda yürüteceğim tartışmada kolaylık olmasını düşünerek «emekçi» tilciğini, günlük kullanıma pek uygun düşmese de, *üretim* araçları mal sahipliğinde pay almayanlar anlamında kullanacağım. Üretim araçları sahibi, emekçinin emek gücünü satın alabilecek bir durumdadır. Üretim araçlarını kullanarak emekçi yeni mallar üretir, bu kapitalistin malı olur. Bu olgunun en can alacak noktası emekçinin ne ürettiği ve ne kadar ücret aldığını ortaya çıkarmak,

«İnsanlık yıldızlara gidiyor. Bu gi lişe uygun bir düzen lâzım.»

ikisini gerçek *değerler olarak ifade etmek,* ikisi arasındaki ilişkiyi bulmaktır. İş antlaşması «serbest» olduğu süre, emekçinin aldığını, ürettiği malın gerçek değeri değil; ihtiyaçlarının en az ölçüde karşılanması ve o işte çalışmak isteyen emekçilerin sayısı ile, kapitalistin ihtiyacı olan emekçi sayısı arasındaki oran belgiler. Anlaşılması önemli olan nokta, hatta, kuramsal olarak bile emekçinin ücreti, ürünün değeri ile belgilenmez.

Kısmen kapitalistler arasındaki yarışma, kısmen teknik gelişme ve artan işbölümü yüzünden üretim işi gittikçe daha büyük *birimler halinde örgütlenmektedir.* Bu, küçük birimlerin zararına olmakta ve özel kapital, giderek daha az elde yoğunlaşmaktadır.

Toplumsal bilincin körletilmesi

Kapitalin özel malsahipliği temeline dayanan bir ekonominin karakteri, iki özel *ilkede ifade edilebilir:* ilki üretim araçları (kapital), özel kişilere aittir ve onların sahipleri bunları uygun bulduğu yerlerde kullanır; ikincisi iş antlaşması serbesttir. Pek tabii hiçbir zaman bu anlamda «arı» bir kapitalist toplum yoktur. Özellikle, emekçilerin yıllar yılı süren, zorluklar içinde yürüttükleri politik savaşlar yoluyla daha iyi bir biçime sokulmuş olan «serbest iş antlaşması» elde etmeyi başardıklarını söylemek gerekli. Fakat tümü ile alındığında, bugünkü *ekonomi «arı» kapitalizmden çok farklı* değil.

Üretim kullanım için değil, kâr için *yapılır. Çalışma gücü ve isteğinde olanların* daima iş bulacaklarını garanti eden hiçbir şey yok; daima bir «işsizler ordusu» varo*lagelmiştir. Emekçi devamlı olarak işini* kaybetme korkusu içinde yaşar. İşsizler ve az ücret alan emekçiler kâr bırakan bir pazar olamıyacağından tüketim maddeleri üretimi kısılmıştır. Teknik ilerleme çok kere işin ağırlığını azaltacağına işsizlerin sayısını arttırmaktan başka sonuç vermez. Diğer kapitalistlerle yarışmak konusunda, kâr güdüsü şiddeti gittikçe artan ekonomik bunalımlara neden olan kapital birikmelerinin ve kullanımının oynaklığından sorumludur. Sınır tanımıyan yarışma büyük ölçüde emek kaybına sebep olur, bu da yukarda açıkladığım gibi kişinin toplumsal bilincini *körletir.*

Kişinin toplumsal bilincinin körletilmesini, kapitalizmin en kötü yönü sayıyorum. *Tüm eğitim sistemimiz bu kötülüğün elin*den çok çekmektedir. Öğrenciye pek abartılmış bir yarışçılık havası aşılanmakta ve gelecekteki işine hazırlık olarak, kazandığı başarılara tapınması öğretilmektedir.

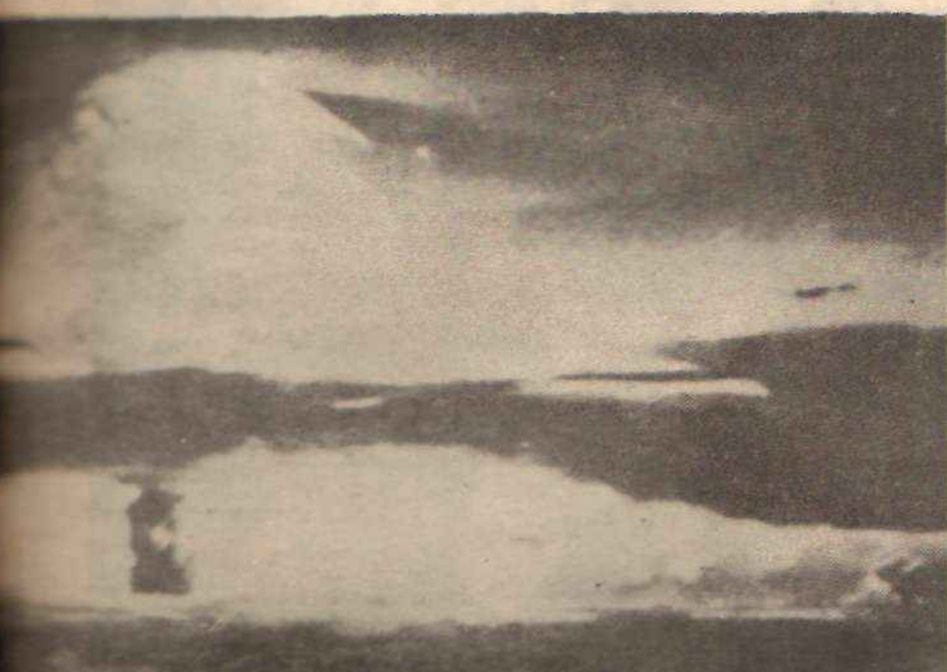
Kurtuluş yolu : sosyalizm

Bu onarılmaz kötülükleri yok etmenin tek bir yolu olduğuna iyice inanıyorum: toplumsal amaçlara yöneltilmiş bir eğitim sistemini kucaklayan sosyalist bir ekonomi kurmak. Böyle bir ekonomide üretim araçları toplumun malıdır ve plânlı bir yolda kullanılır. Plânlı bir ekonomi, üretimi topluluğun ihtiyaçlarına göre ayarlar ve yapılması gerekli işi çalışabilen arasında dağıta*rak her erkek,* kadın ve çocuğa insanca yaşama koşullarını garanti eder. Kişinin eğitiminde, herkesin doğuştan getirdiği yetenek*lerinin geliştirilmesine ek olarak* günümüz toplumunda olduğu gibi güç ve başarının putlaştırılması yerine, kişide diğer insan kardeşleri için bir sorumluluk *duygusu yarat*mağa çalışır.

Bununla beraber, plânlı bir ekonominin sosyalizm demek olmadığını anısıtmak zorunludur. Böyle bir plânlı ekonomi kişinin tamamen köleleştirilmesi ile beraber olabilir. Sosyalizmin başarılması son derece güç sosyal—politik sorunların çözülmesini *gerektirir: Politik ve ekonomik gücün en* ileri noktasına ulaşan merkezleşme olayı göz önüne alındığında, yönetici temsilcilerin *egemenliğinin (bürokrasi) herşeyi kapsayan* sonsuz bir güç haline gelmesine nasıl engel olunur? Kişinin hakları nasıl korunur ve yönetici temsilcilerin egemenliğine karşı nasıl bir demokratik ağır basan denge garanti edilebilir?

Sosyalizmin amaç ve problemlerinde açık ve seçiklik, bir geçiş çağı olan günümüzde son derece önemli bir sorundur. Bu günün koşulları içinde, bu sorunların hür ve kısıntısız tartışılması kuvvetli bir tabu haline geldiğine göre, bu derginin kurulmasını çok önemli bir halk hizmeti sayıyo*rum.*

Çeviren: Murat ALDENİZ

«... Bu devirde toplum için tek yol sosyalizmdir»

RÖPOTAJ

Devletçiliğin meseleleri

Türkiye'deki devletçilik neden «halkçı» bir devletçilik olamamıştır? Devlet işletmelerini yönetenler buralarını nasıl birer «çiftlik» hâline getirmişlerdir? Türkiye'de devletçiliği savunanların kendi kendilerine sordukları sorular bunlardır. Devletçiliğe yöneltilen hücumlar da bu sorulardan kuvvet alır. Gerçekten, devletçiliğe ve halkçı düşünceye inanmamış kimseler elindeki devlet işletmeleri, Türkiye'de devletçiliğin nasıl olmaması gerektiğini gösteren örneklerdir. Devletçiliğe Türkiye'nin hızla ve sosyal adalet içinde kalkınması bakımından tek yol olarak inananlar bu aksaklıklar üzerinde ısrarla durup düzeltme yolları aramalıdırlar. İRFAN YALÇIN'ın Zonguldak'taki Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin durumunu anlatan aşağıdaki yazısı bu açıdan kaleme alınmıştır.

E. K. İ.'nin çiçekli bahçeleri

Orhan Veli de gelmiş Zonguldağa. «Siyah akar Zonguldağın deresi» demiş. «Yüz karası değil, kömür karası», demiş. Sonra tutmuş, «EKİ'nin çiçekli bahçeleri» demiş. Gelmiş. Görmüş. Gitmiş. O zaman yıl 1945. Bugün 1962. 17 yıl olmuş. EKİ'nin çiçekli bahçeleri yine o bahçeler. Daha büyümüş. Daha güzelleşmiş. Daha bir çekici olmuş. O günden bu yana da başka değişen yok. Yine o kayırmacılık. Yine o işçiyi sömürme. Yine o mühendis, müdür saltanatı.

Buraya Fener derler. Mahalleler için de birdir bu. Fener sözü bir kıyısında deniz fenerinin olmasından gelir. Gün ışığında görünümü iyi değilse de geceleri güzeldir. Lip—lip kayan ışığı havayı biraz daha romantikleştirir. Çiçek kokuları, açık camlardan gelen çalgı sesleri büyüler kişiyi. Hele gurubu Bardağa koy. İç. Burası, «mutlular» mahallesidir Zonguldağın. Fener derler adına. Hadi bir uzanalım! İçiniz açılır!

Burası Genel Müdürlük Binası. Karşıdaki o düze bir sürü pikap yığılır her sabah. Resmidir bunlar. Mühendisleri bekler. Müdürleri bekler. Babalarının değildir. Ama kullanırlar. Soran olmaz. Eskiden «mohini» lere biniyorlardı. Şimdi gelsin pikap, gitsin pikap. Hem, kim kime soracak? Her şey onların. Diledikleri olur. Sonra bunlar mühendisler, müdürleri Kimin haddine.

«Misafirhane» şu yapı. En güzel yapısı Zonguldağın. Bahçesinde çamlar. Bahçesinde tenis kordu. Yabancı uzmanlar gelir «misafirhane» ye. Başka illerden EKİ ile ilgili önemli görevliler gelir. Daha daha milletvekilleri, bakanlar gelir. Gelirse gelsin, gelen yolluk almıyor mu? demeyin. Yılda milyonlar içeri giren EKİ, konukseven bir kurumdur. Yönetmeni, memuru, bekçisi, bahçıvanı, aşçısı vardır «misafirhane» nin. İçinde bir sürü insan çalışır. Ne güzel okul, ne güzel hastahane olur bu yapı! Ama dedik ya, EKİ konukseven bir kurumdur.

Buna ev denmez. Köşk, denir. Karşısındaki ilk okuldur. Eskiden bir başına, Ticaret Müdürü Şakir Ataman oturuyormuş. Şimdi iki mühendis oturuyor. Bağlı, bahçeli. Olmayan yok içinde. Buraya dökülen parayla beş halk tipi (K tipi) ev yapılabilirdi herhalde. Ama illâ da mühendisler, müdürler! Otturmazlar başkasında. Yaraşır mı onlara K tipi! Koskoca mühendis bu! Koskoca müdür! Olunca böyle olmalı. Köşk olmalı. Bir gören parmağını ısırmalı. «Tabi, demeli, genel müdür bu. Yüksek mühendis. Boru mu!» Tüm genel müdürler ve yardımcıları sekiz on odalı (A) tipi köşklerde otururlar.

C tipi evler şunlarda. Altlı, üstlü apartman tipi. Aşağıda bir oda, bir salon. Yukarda iki oda bir salon. Mühendisler, doktorlar oturur bunlarda. Kümesleri de kümes ha! Dağ başındaki işçinin gecekondusu halt etmiş yanlarında!

D tipi evler var bir de K tipi evler. Halk tipi sayılır bunlar. Orta halli memurlar oturur içinde. Böylesine can kurban. Blok apartmanlarda da memurlar oturur. Ayda dört yüz, beş yüz, diyelim bin alan memurlar. Ama sayıları azdır. EKİ çerçevesindeki sekiz on bin sürekli çalışandan bin yüzüne ev verilmiştir yalnız. Ev verilmiyenler içinde evi olanlar vardır. Kendi evinde oturur. Ya kendi evi olmıyanlar? Ayda beş yüz lira alıp, yüzünü yüz ellisini ev kirası verenler? Hayır. Bunlara ödenek de verilmez. Al şu parayı, bir ev tut, otur da denmez.

Burası, Deniz Klübü. Caz dinlenir içinde. Düğün olur. Partiler verilir. Yaz oldu mu, denizine girilir. İyidir. Güzeldir. Hoşdur. Ama yalnız belirli bir sınıf yararlanır. EKİ'nin parasıyla yapılmıştır. EKİ'de çalışanların yararlanması gerekir yalnız. Şimdi dışardan da geliyorlar. Belirli bir kayıt ücreti vardır. Bunu veren kişinin, bir de oranın üyelerinden birine, usludur, kimsenin karısına, kızına yan gözle bakmaz, diye tanıklık ettirmesi gerekir. Diyelim siz, EKİ'de çalışıyorsunuz. Gittiniz. Üye olacağım, dediniz. Hayır, derler. Kontenjan dolu. Dışardan adam alırlar çünkü. EKİ'de çalışana sıra gelmez. Oysa ne amaçlarla kurulmuştur burası! Bazan düşünürüm. Derim ki, kalktı, geldi buraya bir eski madenci. «Oğul, dedi bekçiye. Yıllardır çalışıyorum şurda. Yeraltında. Bir gün de ben nefes alam. Belki, buranın yapımına benim de beş on kuruşum geçmiştir.» Öyle sanıyorum ki bizim eski madenci, yaka paça atılır dışarı. Çünkü üye olmak gerekir. İyi giyim, kuşam gerekir. Her ay para vermek gerekir. Bir zaman memuru da sokmak istememişler buraya. Yalnız mühendislerin olsun, demişler. Sonra nasılsa gerçekleşmemiş bu.

Kulübün sol yanında, ağaçlara gömülü, Fransızlardan kalma «şato» da Üzülmez bölge müdürü oturur. Dört kilometre uzaktaki Üzülmez'in burda ne işi var? demeyin. Severse oturur müdür bey. Beğenmiş bir kere. Olur ya. Belki Üzülmezin havası yaramaz. Sağda yanda, üstte bir «kasr» vardır. İçindeki Osmanlı veliahdı değildir. Eski EKİ, şimdi TKİ genel müdürü olan Bedrettin Sarp'ın Zonguldak kolejinde okuyan oğludur. Kendi Ankaradadır sayın genel müdür. «Kasr»ın bahçesinde çeşit, çeşit kameryalar, bahçenin kapısında gece yanan işlemeli fenerler vardır. Giriş kapısı ayrı, çıkış kapısı ayrıdır. Bekçi kulübesi yapının güzelliğine uygundur. Bir arkadaşım bir kez girmiş içine. «Altı ay kalırım, diyordu, Altı ay mapus kalırım içinde. Gık demem. Canım falan sıkılmaz.»

Bir sınıf yaratma çabası değil de, ne bu? A tipi evler. C tipi evler. D, K tipi evler. Saraylar. Köşkler. Eve bak, anla içinde kim oturuyor. Çok para alana bir de üstelik en iyi ev. En az para alana hiç bir şey yok. Haydi gecekonduya, haydi işçi yatakhanesine. Sordum Sendika başkan yardımcısına:

— EKİ çerçevesindeki aşırı ücretler konusunda bir bilgi verebilir misiniz?

Gülümsedi Utana, utana:

— En yukarı gündelik 120 lira dedi. Ama bu ek paralarla, 300'ü, 400'ü bulur.

— Ya en düşük ücretler?

— Yeraltı 8,5 lira, yerüstü 7,5. Bu da daha yeni oldu.

— Günde 300'leri, 400'leri alanlar kimler?

— Genel müdürler, mühendisler tabii

Bir sınıf herşeyden nasipleniyor, bir sınıf her şeyden yoksun. Bir eski madenci şöyle konuştu: «Eskiden bir penbe zarf vardı. İstihsal primi adıyla müdürlere, mühendislere emek karşılığı olmayan paralar dağıtılırdı. Yağma Hasanın böreği! Şimdi bu sistemleşti. Her ay, 400—600 lira veriliyor. Dediğim gibi emek karşılığı değil. Bahşiş gibi bir şey. Ayda 300—500 lira alıp, ölmemek için çırpınan işçi ve memura verilmez bu. Yüksek para alanlara verilir. Gerekçesi de şuymuş: Üretime yardım ediyormuş bunlar. Yok, öbürleri etmiyor! Uyuyor ya, bizzat üretimi yapan! Ocak işçisi! Günde sekiz on lira alan kazmacı, yedekçi, bağcı...»

Bir de doktorlar var. Aylıkları 1750 T.L. Gündüz üçe kadar çalışırlar. Çoğunun özel muayenehaneleri vardır. Üçten sonra da orda kazanırlar. Geceleri nöbet tuttukları olur hastahanede. Saati yirmi liradır. Ekle silâh, nöbet değildir tabii bu. Uyurlar. Bir olay olup, uyandırılıncaya dek uyurlar. Özel yemek çıkar doktorlar için. Bu hasta yemeğine benzemez. Özeldir. Özellerin özelidir

EKİ'nin «aristokrasi» sınıfıdır bu anlattığımız. Her kapı açıktır bunlara. Ev mi ev. Buyur. En güzeli. İçinin bütün mobilyasıyle. Çatalına bıçağına varıncaya kadar. Su mu şu. Kömür mü kömür. Para mı para. Ye ye bitmez. Boşuna mı «çifftlik» demişler EKİ'ye? EKİ'nin adı çiftliktir Zonguldakta. Bu çiftlikte çalışan işçi «parya» dır. Karnını doyurursa mutludur. Parası yoktur. Evi yoktur. Geleceğine kuşkuyla bakar. Sordum EKİ genel müdürü sayın Muammer Kaymakçalana:

— Ölçünüz nedir, evleri neye göre dağıtıyorsunuz?

— Veremem, dedi, sorunuza cevap. Ankarayla konuşmam gerek. Veremez ya. Çünkü bir ölçü yoktur. Gelişigüzeldir her şey. İstediğine ver, istemediğine verme. 1950 den 1960 değin, Demokrat Partiye üye olmak gerekirdi ev almak için. Şimdi nereye üye olmak gerekiyor, bilmiyorum.

Ne çok kömür karası var şu Zonguldakta. Ne çok yüz karası var

Zonguldak madenlerinde kömür işçileri
Hakları yenilemez.

Yarım saat ötede çağ değişiyordu

Erdoğan ALKAN
(Gerze Kaymakamı)

İmam bile!..

Hacıselli köyü öğretmeni Cemil Şahinle Samsunda tanışmıştık. Orta boylu, esmer, tezcanlı bir köy çocuğuydu. Yumuk gözlerinin üstündeki kaşları bir geniş açıyı andırıyordu. Öğretmenin köyünde yaptığı olumlu işlerden uzunboylu söz etmişti Behzat. O zamanlar pek cankulağıyla dinlememiştim. Bir insanın yanında yapılan övgülerden hoşlanmadığım için olacak...

Gerzeye atandığımın üçüncü günündeydi. Yemek yiyordum lokantada. Gülen bir yüz «hoş geldiniz» diyordu. Birden *anstyamadım.* Behzatın evinde tanıştığımızı söyleyince, bilinçaltımın derinliklerinde yerleşen öğretmen usuma geliverdi...

Okulu yakından görmeyi çok istiyordum. Birkaç gün sonra Hacıselli yolunu tuttuk. Okul önünde indiğimiz zaman bahçe kapısını açmaya yöneldim. Veteriner memuru atıldı: «Aman kaymakam Bey *girmeyin,* öğretmenin köpeği yamandır. kaymakam maymakam dinlemez. «Korna çaldık. Öğretmenin dost *yüzü karşıladı bizi...* Kapıdan okul yapısına dek uzanan asfalt bir şerit bahçeyi ikiye ayırıyordu. Sağ bölüm meyve ağaçlarıyla donatılmıştı. Elma, armut, şeftali, fındık dalları yel vurdukça öğretmenin utkusunu anlatmak için kıvançla salınıyordu. İri şeftaliler yeberi diye yeşiller arasından göz kırpıyordu. Sol bölümde mevsimin bütün sebzeleri vardı. Bir masaya oturduk. Yanımızda suyu bol üç musluklu modern bir çeşme akıyordu. Önümüzde havuz vardı... Bahçenin tümünü, okulun içini görmek için doğruldum. Yorgunsunuz önce dinlenseydiniz diyordu öğretmen. Oysa ülkücü, çalışkan bir insanın başarılarını görmek yorgunluk bırakmıyordu kişide. Bahçenin arka bölümü daha bir güzel, daha bir canlıydı. Yemişlerin, sebzelerin yanısıra yirmi kadar arı kovanı göze çarpıyordu. Ya yavrularını ardına takıp salına salına *yürüyen ördekler. Mavi ibikli hindinin* sık sık kabarmasına bakılırsa az bulunan türdendi.

Besleume eğitimi için öğrencilerin ayrı bir matfağı vardı. Ekmeklerini kotarıyorlar, sütlerini pişiriyorlardı. Kızların, erkeklerin *yüznumaraları* üçer gözlüydü. Bütün bu işleri öğretmen imece yoluyla başarmıştı. Ders saatlerinin *dışında, elinde kazma kürek, canla* başla çalışmıştı öğrencileriyle. Tam bir örnek bahçe koymuştu ortaya. Köy topraklarında elmanın, şeftalinin, çileğin, fındığın yetiştiğini gören köylüler koşmuşlar tarım teknisyenine. Şimdi kasabaya meyva satıyorlardı. Yalnız elmadan yılda beş—altıbin lira alanlar var diyordu Cemil Şahin. Köyde bir balıkçı kooperatifi kurmuştu. Ev ekonomistlerinin Hacıselli'de de görev yapmalarını sağlamıştı. Cemil Şahin Beyin hanımı da öğretmendi. O da köy kadınlarına nakış—dikiş öğretiyordu. Kız öğrenciler her yıl yaptıkları el işlerini sergiliyorlardı. Cevriye Hanım anlatıyordu: «Okulu bitirdikten sonra da öğrencilerimizi bırakmayız. Eğitimi teşvik için, mezun olan kızların kasabaya gelin gitmesine uğraşırız. Biz geldiğimiz sıralarda, babalar kızlarını «atayolluğu» denen para karşılığında satarlardı. Bu kötü geleneği de kaldırdık.» «Bütün bunlar kolay olmadı. Oniki yıl önce geldiğimizde dikili bir fidan bile yoktu. Okul bakımsız ve küçüktü. Devamsızlık almış yürümüştü. Kız öğrenci hiç yoktu. Okula öğrenci istediğim zaman kaç kez döğmeye kalktılar beni. Yılmadım. Her pazar toplantı yaptım. Şimdi ise köylü benim sözümden çıkmaz. İmam bile camide vereceği vaızları önce bana gösterir. Her şeyden önce köylümüzün güvenini kazanmak gerekir. Bir kez inandılar mı artık peşinizden ayrılmazlar. Neyse, bunlar uzun anılar. Birkaç betik *doldurur savaşım.» diyordu Cemil Şahin.*

Cemil Bey Köy Enstitülerinden mezundu. Bu okulu, uygulama bahçesini, *bağnazlıkla savaşını, Enstitüden aldığı* esinle, ruhla yaptığını söylüyordu. Çıkarcıların, ümmetci, soycu geçinen *halk düşmanlarının Enstitülere saldırış* nedeni işte ortadaydı. Hacıselli köyünde somutlaşmıştı. Enstitüyü bitiren öğretmen, köy gerçeklerine yabancı, köylünün ürettiğini tüketen kentli değil, sapına dek köy çocuğuydu. Doktordan, ilâçtan uzak, bitkisel koşullar içinde yetişmişti. Doğa'nın insafsız kırım savaşından rastlantıyla kurtulduğu için yaşıyordu. Çavdarla, arpayla, mısırla, finkle beslenen saz benizli köy çocuğu sabanını bırakıp KARABİLİ VE AÇLIĞIN içinden Enstitüye gitmişti. Enstitüyü bitirdiği zaman ise, züppe bir mektepli değil, halkını kalkındırmak için yine elleri nasırlı köyüne dönüyordu. İnsan hakları okumuştu üstelik. Işık tutmak için geliyordu. Bakandan, validen, Kaymakamdan, yasalardan uzak, yaşam dra*mını oynayan köylüsüne önderlik yapa*caktı. Kurtaracaktı. onları ağa saltanatından. Elbet işine gelmezdi çıkarcının. *Ve bir gün halkını eğitmek için çırpı*nan öğretmenin alnına yobazın örümcekli kara damgasını basar, komünist. Öğ*retmen ya karanlıklar içinde* ışığını büyültmeye çalışıyor, ya da umutsuzluklar, yorgunluklar içinde bir mum gibi kendi ateşiyle eriyip gider...

Hacıselli köyünden ayrıldığımızda güneş tepelerin ardında batmaya yüz tutmuştu. Akşamın esmer elleri uzanmıştı doğaya. Veteriner memuru bir şeyler anlatıyordu. Hı, hı diyordum ama anlattıklarını dinliyemiyordum. *Hacıselli* öğretmeninin yaptıkları usumdan gitmiyordu.

Mesih Sosyalizmdir

Yolumuzun üstünde. Hacıselliden yarım saat ötede bir başka köy daha vardı. Eski adı Gürzüvetmiş. Devrimden sonra Çalboğaz olmuş. Gürzüvet gâvur adıymış çünkü. Yalnız adı değişir köylerimizin, yaşayışları değil. Yalnızlığın adını bu kez de Çalboğaz koymuşlar. Köylerimizin adını ulusallaştırmak güzel, diyeceğim yok. Midelerini de Amerikan buğdayına muhtaç durumdan kurtarabilsek. Tarım uzmanı buranın çayı iyidir dedi. Köyü tanımak istiyordum zaten. İndik Yedi sekiz kişilik bir topluluk kahvesinin önünde oturuyordu. Selâmlaşıp, şöyle bir kıyıya ilişiverdik biz de.

Kaymakam gelmiş, memurlar gelmiş, kimsenin tındığı yok. Haklılar. Kaymakamlar gelir gider, köylü için genellikle değişen bir şey olmaz. Unutula unutula unutmayı öğrenmişlerdir. Hepsi de derin bir sessizlik ve durgunluk içindeydiler. Tam karşımda bir adam bağdaş kurmuştu. Yanındaki, parmakları eksik ayaklarını oturduğu kanepenin üstüne çekmiş sessizliğini çoğaltıyordu. Bir diğer esmeri ise tatlı uykuya dalmıştı. Başı kum torbası gibi düştükçe uyanır gibi oluyorsa da yeniden uykuya yollanıyordu. Ötede kurutulmuş çirozu andıran bir Sait Faik kalıntısı hamsi ayıklıyordu. Adamın başındaki iki kodaman bu *temizleme işinin bitmesini* bekliyordu. Akşama bu hamsilerle rakı içeceklermiş. Okulun çevresinde dikili tek ağaç bile yok. Yarım saat ötede çağ değişiyordu. Hayvanlara zararımız dokunur diye kıpırdanmaktan korkan Taoistleri andırıyorlardı. Bu sessiz duruk görüntünün altında bırakılmışlığın, tevekkülün, tembelliğin yıkıntısı hızla gelişiyordu. Hangi nedenler yüzünden bu duruma gelmiştik. Doğululuktan mı? Japonlar da doğulu ama. Çinlilerin kalkınmasına ne buyurulur. İslâm dini mi doğurdu bu tembelliği *yoksa?* O halde Mısırın kalkınmasını neyle aydınlatacağız. Niçin, niçin Tanrım bu korkunç uykudan uyanamıyoruz. Bu sapasağlam yurttaşlarımız zamanı kahve önlerinde, mizare gölgelerinde tüketiyorlar. Alsak toprağı ağaların elinden, dağıtsak. Toprak dağıtımı yetmez üretim araçları da verelim diyorsunuz, peki verelim. Üretiklerinde araçlarla, dağıtılan toprakla *orantılı bir artma olacak mı?...* Ah, her şey birbirine bağlı. En küçüğümüzden en büyüğümüze dek, gerçekleri tanıyanlarımız da tanımıyanlarımız da hep aynı kayıtsızlık içinde oturup duruyoruz. İncir ağacının altındaki Buda gibi kahvelerimizin, Kurultayımızın önüne oturan adam anıtları dikilse yeridir. Yüzyıllardır, yabancı ulusların zulmü altında inleyen israilliler, yüreklerindeki umudu yitirmemişlerdi. Mesih gelecek İsrail kavmini kurtaracak diye bekleyip durmuşlardı. Yeniler kavuştular Mesihe: SOSYALİZM. Çalboğaz kahvesinin önünde uyuyan adam bir kurtarıcıyı mı bekliyor dersiniz. Yoksa, Devlet Planlama Teşkilâtı gibi onbeş yılda Türkiye'yi gülük gülistanlık edecek Mesihin [illegible] mı görüyor düşünde?...

Bir tartışma üzerine

Dr. S. Kırmızıtoprak
([illegible] Hükümet Tabibi)

Aylık Barış Dünyası dergisinin *ikinci sayısında «Doğu Dâvamız»* başlıklı bir yazı yayınlandı. Yazının belirli olmıyan ve yer yer çelişen kapsamı, *değişik yorumlara uğradı. Oysa* açık ve toleranslı bir tartışma ortamında yazının olumlu ve yapıcı yönü su yüzüne çıkabilmek gerekiyordu, İşte bu amaçla 15 Doğulu Genç beraberce oturup Barış Dünyası'nın söylediklerini incelemiş, eleştirmiş ve görüşlerini YÖN'de yayınlamışlardı:

1) Barış Dünyası: —Doğunun ekonomik kalkınması ancak liberal ekonomi şartlarında mümkündür. Yerli ve yabancı özel sermaye için Doğu Anadolu gayet cazip tir!

Gençler: — «Bırakınız sömürge ülke*lerini— en ileri sermayeci memleketlerde* bile —geniş asfalt caddelerin, modern mahallelerin biraz dışına çıkılınca: halk kit*lelerinin debelendiği sefalet yuvaları çıkar* karşımıza» diyorlar ve ilâve ediyorlardı: «Biz; halkçı, demokratik, sosyalize ve Türkiye insanının emek, bilgi ve çabasına dayanan bir organizasyon içersinde Doğu kalkınmasının tahakkuk edebileceğine inanıyoruz.»

2) Barış Dünyası: —Yurdumuzun diğer bölegelerine göre Doğu'da toprak ağaları ve şeyhler vardır. Fakat bu adamları sürmek neye yarar? Oysa yerli — yabancı büyük sermaye yatırımlarına girişince bu adamları pekâlâ kullanabiliri

Gençler: —Büyük toprak ağaları ve din tüccarları Türkiye'nin her bölgesinde hattâ büyük şehirlerimizde de vardır. *Toprağın onu işliyen topraksız köylü ve* rençbere dağıtılması demek olan toprak reformunun hemen tatbiki gerekir. 105 sayılı kanun en azından 115 sayılı kanun kadar hâtalıdır. Toprak reformunu gerçekleştirmek için adam sürmbeye ihtiyaç yoktur. Şayet sürmek mutlaka gerekse Kadirli, Silifke, Göllüce v.s. v.s. ağalarını da Doğu'ya neden sürmüyoruz?

3) Barış Dünyası: — Türk aslından gelen Kürtlerin assimilasyonları «çoğunluk içinde tek ırk, tek kültür hâlinde kaynaştırmak» gerekir. Madenki bugünedek *bu işi sert tedbirlerle beceremedik, o hâl*de daha tatlı bir usûl deniyelim. Önce kendi ana dilleriyle okuyup yazma öğretelim, böylece ana dillerini zamanla değiştirmek kolay olur: «Birçok dil, lehçe, din ve ırk farkları içinde bu yolla bugün bir Rus milleti teşekkül etmektedir. Türkistanlı Türk çocuğu, mükemmel Rusça biliyor ve nesilden nesile bu dil, ana dili hâline geliyor» diyor ve şu cümleyi ekliyor «Sovyet Rusya'nın yaptığı, bizim için de bir örnektir».

Gençler: — Assimilasyon (milletleri tek ırk, tek kültür hâlinde kaynaştırmak) doğru, insanî ve bilimsel bir hareket değildir. Hem faydasızdır hem de —tatlı veya sert usûl— daima geri tepmiştir. *Halk*ların ana dilleriyle okuyup yazabilmeleri en tabiî insan haklarının icabıdır. Bu te*mel hak pazarlık konusu edilmemelidir.* bir arada, birbirlerinin edebiyat ve dillerine saygılı, kardeşçe milli hudutlar içersinde kader birliği yapmalıdır. İnsan hakları evrensel beyannamesinin bu baş prensibi pek çok yerde uygulanmaktadır.

4) Barış Dünyası: — «İçimizde bir Kürt topluluğu vardır ve bunu kabul etmemiz lâzımdır. Doğu dâvasını, bu realiteyi inkâr ve tasfiye etmek suretiyle hal*letmek yolunu milli bir gaflet,* hattâ bir felâket olarak görenlerdeniz. Şu veya bu yollarla Türk ve Kürk düşmanlığını körükliyen, şiddet ve yasak rejimiyle bu dâvayı olur biter sanan görüşe tamamen karşıyız».

Gençler: — «Bu paragrafınızı olumlu, yapıcı ve uyarıcı bulduğumuzu memnuniyetle kabul ediyoruz».

Bu tartışmanın özetini şunun için yaptık. Barış Dünyası'nın son sayısında Sayın M. Anter «YÖN, 15 şarklı gencimizi âdeta iğfal ederek kasıtlı sayfalarına âlet etmiştir» diyor ve ilâve ediyor: «Ne demektir Doğulu Gençler Barış Dünyası'na cevap veriyor, karşı geliyor?». Sayın Anter YÖN'de çıkan bir haber dolayısıyla kaleme almış yazısını. «isterdik ki: YÖN'ün cidden değişik anlamlara gelebilen o ha*berini enine boyuna tenkid etsin,* görüşlerini bilimin ışığında ve bir önceki yazısında olduğu gibi pratik örneklerle ortaya koysundu. Ama nedense bunu yapamamış, yapamayınca da gençlerimizi iğfal etmişler. Barış Dünyası'nın dokunulmazlığı vardır gibi kocaman gaflarla işin içinden çıkıvermiş! Çıkarları gençlerin görüşleriyle uyuşmıyan «büyük toprak ağaları, şehirlerde oturan istismarcı burjuvalar (bajariler) ve onların av köpekleri (toprak ağalarının kâhyaları, çerçiler, attarlar) (1)» alınabilirler. Ama tasvirini yaptığı istismarcı bajarilerin av köpekleriyle aynı sütunlarda aynı ağzı kullanan Kımıl yazarına ne oluyor? Çok ayıp!.

«Bugün milletimiz ve bilhassa Doğu'lu vatandaşlarımız sınıf ve doktrin mücadelesi yapacak durumda değildir» diyor. *Anter. Oysa 15 Doğulu genç az gelişmiş* yurdumuzun iç farklılaşmasını iki ana grupta özetlemektedirler: «1 — Bilhassa son on yıl içerisinde devletin elindeki birçok kolaylıkların belirli sosyal sınıflara tahsisi, başka bir deyimle devletin milyonerler imâl etmesi sonunda aşırı zengin bir küçük azınlıkla o derecede fakir ezbiş halk kitlelerinin durumu örtülemiyecek şekilde belirlenmiştir. 2 — Dış yardımlar da dahil devletin elindeki sayısız imkânlar belirli bölgelere yatırılmış böylece bölgeler arasındaki uçurum da genişlemiştir». *Pek iyi Doğulu vatandaşlarımız* bu gerçeklerden ve dünyadan habersiz neyin mücadelesini yapabilirler? «Doğu halk*ları ve ezilen kitleleri bütün Türkiye'nin* ve dosyasıyla kendi iç çıkarları için yapılacak şuurlu sosyal mücadelelere bizzat katılmak zorundadır» diyor gençler. Yazmadan önce oturup gençlerin söylediklerini bir iyice düşünmesini tavsiye ederiz sayın Anter'e.

---

(1) Kımıl, sayfa 56. 1962. Musa Anter.

CEZAYİR

Askerî ve sivil otoritenin ayrılması güçlük doğuruyor. Eğitim ve ekonomik buhran çözüm bekleyen meseleler.

Ben Bella, kumandanlarından Albay Osman ve Suat el Arap arasında
Asıl mücadele başlıyor

Vilayizm

Yedi yıl süren savaş boyunca, siyasî — askerî iktidarı kullanan siyasî bölge şefleri, bu alışkanlıklarından kolay sıyrılamıyor. Gereğinde vergi toplıyan, gereğinde asker alan bu şefler uzunca bir süre kendi başına buyruk olmanın etkisinde kalarak, kurucu meclis adaylarının tesbitinde söz sahibi olmak eğiliminde. Siyasî iktidarı elinde tutan Siyasî Büro üyeleri ile askerî şefler arasında bu konuda devamlı toplantılar yapıldı ve zaman zaman çok sert tartışmalar oldu. Bu tartışmaların yer yer silâhlı çatışma şekline döndüğü bazı haberlerden anlaşılıyor. Bu çatışmaların Konstantin ve Oran'da olduğu, Oran'ın 150 kilometre doğusundaki çarpışmada dört kişinin öldüğü söyleniyor.

Ben Bella'nın devletin kuruluş safhasında karşılaştığı en büyük güçlüklerden biri askerî bölge şeflerinin «vilayizm» denen ihtilâl devri alışkanlıkları. Ben Hedda'nın genel kurmay başkanı Bumedyen ve iki yardımcısını azletmesinin sebepleri şimdi daha iyi anlaşılıyor. Oldukça yalnız kalmış olan Ben Hedda «siyasî vasiyetname» sinde ordunun milletin hizmetinden olduğunu söylemek cesaretini gösterdi. Ben Hedda'nın ordunun sadece kendi asıl görevine yani yurt savunmasına dönmesini istemesi sebepsiz değil. Askerler yedi yıl savaşarak kazandıkları zaferin siyasi semerelerinden başkalarının yararlanmasını «tabii» karşılamıyor. Oysa, siyasî büro bu gerçeği onlara ergeç anlatmak zorunda. Siyasî mekanizma ile askerî kuruluşların kesin olarak ayrılması ve Cezayir'in yarınının kabiliyetli, kudretli adamlarca yönetilmesi için gereken ortamın hazırlanması şart.

Uzlaşma

«Vilayizm» hareketini siyasî plândan kaydırmak mümkün olmayınca, kuvvetli askerî komutanların siyasî büroda müşavir olarak yer almaları kabul edildi. Ben Bella altı askerî bölge (vilaya) komutanı ile yaptığı görüşmeleri ancak böyle bir sonuca bağlıyabildi. İkna edilmesi en güç komutan 4 ncü bölgeninkiydi. Cezayir şehrinin de kontrolunu elinde bulunduran bu bölge komutanlarının askerî ve sivil otoritelerin birbirinden ayrılması ile ilgili siyasi büro plânının reddettiği söylendi.

Fakat bütün bu direnmelere rağmen 2 Eylül seçimlerine katılacak adayların listesi 18 Ağustos akşamı Yüksek Seçim Kuruluna tevdi edilmiş bulunuyor. Listelerin «resmen» tevdi edilmesi herhangi bir değişiklik yapılmasını mümkün kılmıyor. Buna göre adayların da sivillerle askerler arasındaki uzlaşmayı yansıtan bir kompozisyonda olması beklenmeli. Seçimlerde fiilen Millî Kurtuluş Cephesi'nin listeleri hâkim olacağından, bu adayları daha şimdiden seçilmiş kabul etmek hâtalı olmaz. Millî Kurucu Meclis bir yıl içinde bir ana yasa hazırlamakla görevli. Bu anayasanın sosyalist eğilimli olacağını şimdiden söylemek mümkün.

Eğitim

Cezayir'de eğitim ve öğretimi sağlıyan Fransızların yüzde 90'ına yakın bir kısmının göç etmesi üzerine, okulların açılmaması tehlikesi mevcut. Cezayirli siyasî yöneticileri endişelendiren başlıca meselelerden biri de bu. Siyasî büro öğretmen sıkıntısının önüne geçmek için 18 yaşını bitirmiş lise mezunları veya öğrencilerinin öğretmenlikle görevlendirileceğini açıkladı. Bu tedbirin meseleyi kökünden çözmesi beklenemez. Askerlerin işgal ettikleri okul binalarını terketmeleri ve Fransızların bıraktığı kışlalara dönmeleri bu bakımdan da olumlu bir etki yaratabilir.

Cezayirde öğretimin araplaştırılması uzun yıllar ve güçlü çabalar istiyen bir konu. Mısır'dan öğretmen ve profesör getirtmek de «araplar arası dayanışma» nın kuvveden fiile çıkmasını gerektiren bir dâva.

Cezayir'li yöneticiler bu konuda muhtemelen Fransız hükümetinin yardımına başvuracak.

BREZİLYA

Başkanlık sistemine dönüş sosyal ve ekonomik sorunları çözebilecek mi?

İktidardan mahrum hükümet

Brezilya, çağımızın siyasi ve ekonomik gelişmelerin paralelliği bakımından en dikkate değer ülkelerinden biri. Muhafazacı bir generaller grubu, reformcu ve dış politikada tarafsızlığa eğilimli başkan Quadros'u görevinden uzaklaştırdıktan sonra memleketin sosyal ve ekonomik yaralarını kapatabilmek ümidile yeniden başkanlık sistemine ve kuvvetli icra ilkesine dönülüyor. Şimdiki başkan Goulart'ı reform teşebbüslerinde destekliyen ve başbakan Brochado de Rocha'nın «olağanüstü yetkiler programını» kabul etmesi için parlamentoya baskı yapan ve onu «istirahate sevkedilmek» le tehdit eden «milliyetçilik» sloganı ile birleşen generaller.

De Rocha, devlet müesseselerinde ve ekonomik hayatta yapılması tasarlanan reformların en kısa zamanda halkın oyuna sunulması ve hükümete geniş yetkiler veren kanun tasarılarının kabulü için parlamentoya verdiği izahatta bir otorite buhranı geçirilmekte olduğunu söyliyerek, hükümetin her şeyden önce iktidardan mahrum olduğunu açıkça belirtti.

Parlamento'daki çoğunluk partilerinin referandum aleyhinde oy kullanacaklarını açıklamaları üzerine, Başkan Goulart eyalet valilerini toplamakta fayda umdu. Rio de Janeiro eyalet valisi Carlos de Lacerda'dan başka diğer valiler Goulart'ın reformcu tutumunu destekliyor. Fakat bu görüşmelerden somut bir sonuç elde edilemedi. Ancak generallerin baskısı ve olayların acıklı seyri de eklenince, parlamentodaki hava değişmiş, memleketin belirsiz yarınlara yuvarlanması tehlikesi sağcı çoğunluğu biraz olsun akıl ve mantık yoluna sokabildi.

Varılan anlaşmaya göre 1963 Nisan aydın halktan hangi rejimi istediği sorulacaktır. Bu plebisitin sonucu muhtemelen başkanlık sistemine dönüş şeklinde tecelli edecek ve Quadros'un bıraktığı noktaya dönülmüş olunacaktır.

Fakat buhran atlatılmış değildir. Plebisit teklifini kabul eden parlamento bu tâvize karşılık, başbakanın olağanüstü yetkiler programını «kuşa çevirebilecek» tir. Başbakan arzuladığı yetkileri alamazsa istifayı düşünecek, bu hâlde siyasî buhran yeniden vahamet kazanacaktır.

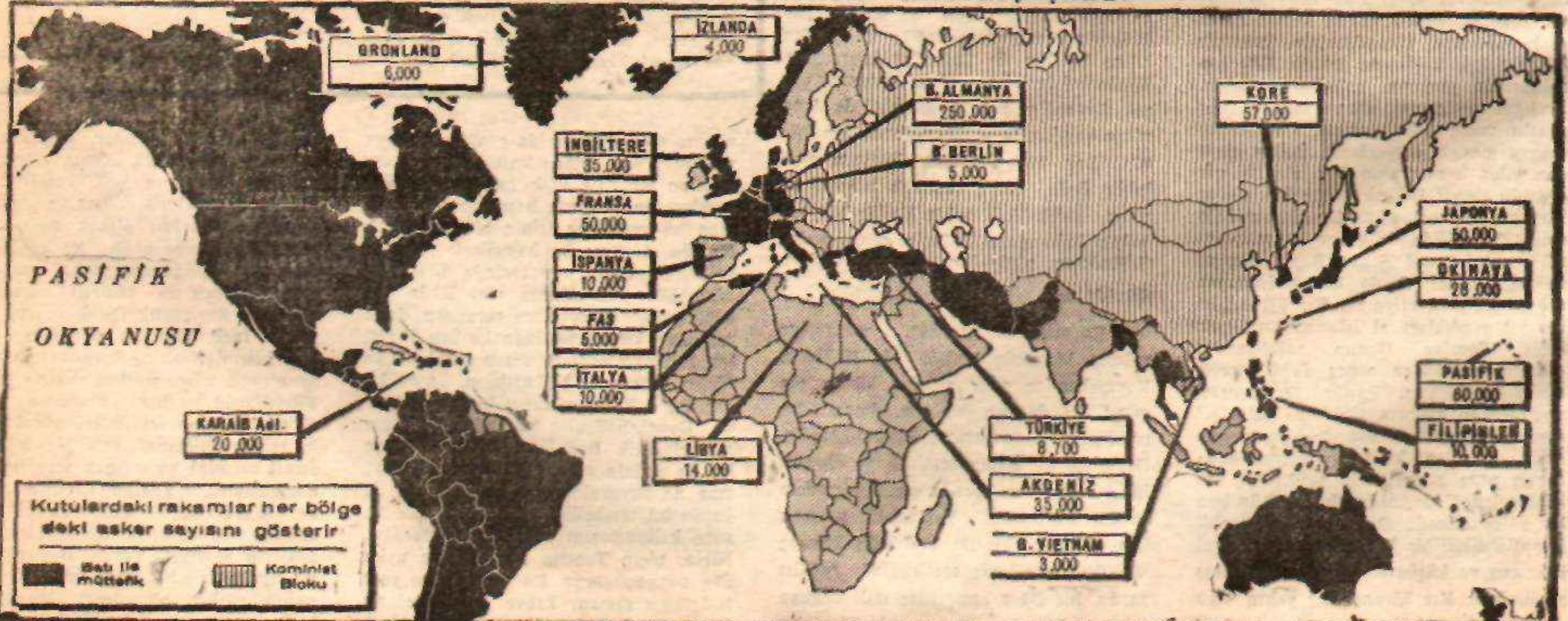
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Carpio olayı Birleşmiş Milletler'in tarafsızlığına şüphe düşürdü.

İnkâr edilen imza

Yıllardan beri, himayesi altında bulunan Güney Batı Afrika'nın Birleşmiş Milletler tarafından

AMERİKAN KUVVETLERİNİN DAĞILIŞ ŞEKLİ

kontrol ve tetkik edilmesine müsaade etmiyen Güney Afrika Cumhuriyeti hükümeti geçenlerde Güney Batı Afrika komitesi başkanı Filipin'li hukukçu Victorio D. Carpio'yu dâvet etti.

Hukukçu Carpio, gezisine çıkmadan önce, Güney Afrika'nın ırk ayrımı esasına dayanan «Apartheid» politikasını şiddetle takbih etti ve ırkçı bir savaşa yol açabilecek gerginliğin giderilmesi için tedbir alınmanın zaruri olduğunu belirtti. Fakat Carpio ve Meksikalı yardımcısı Salvador Martinez de Alva, Güney Batı Afrika'da önceden tertiplenmiş «güdümlü» bir gezi yaptıktan sonra başka bir hava çalmağa başladılar. Carpio'nun gezi hakkındaki raporu Güney Afrika hükümeti başkanı Verwoerd'la ortaklaşa imzaladıkları bir bildiri şeklinde yayınlandı.

Bu bildiri de «apartheid» den söz açılmıyor, barışı tehdit edici bir durum zikredilmiyordu.

Menhattan'a döndüğünde, komitenin diğer üyeleri barut fıçısı gibi patlayıverdiler. Carpio da bildiri hazırlanırken rahatsız olduğunu söyledi ve imzasını inkâr etti.

Carpio, bu arada hükümet tarafından Kahire büyükelçiliğine atandı ve dönerken de Güney Batı Afrika'daki yönetimin insanlık anlayışına aykırı olduğunu *belirtti.*

Carpio'nun, Güney Afrika'da Verwoerd, tarafından çok iyi misafir edildiği söyleniyor. Fakat bu konukseverliğe bizzat Carpio'nun kurban gitmesi Birleşmiş Milletlerin prestijine bir zarar getirmemesi temenni edilir.

Endonezyalı genç kızlar silâh eğitiminde
Sukorno'nun yeni kuşağı...

BATI YENİ GİNE

Milletlerarası bir mesele daha uzlaşma yolu ile çözüldü

Laos'tan sonra..

Laos'un tarafsızlığının milletlerarası bir statüye bağlanmasından sonra, Hollanda sömürgesi Batı Yeni Gine de Endonezya'ya bırakılarak, silâhlı bir çatışmanın daha fazla yayılmasının önüne geçildi.

Aslında Sukarno'nun paraşütçülerinin bir şey yapacağı yoktu. Birleşmiş Milletler genel sekreteri Thant'ı ve Amerikalı diplomat Bunker'in gayretleri sayesinde bir kaç hafta önce kesilen müzakereler yeniden başlatıldı ve geçen hafta içinde anlaşma imzalandı.

Anlaşmaya gore, Batı Yeni Gine idaresi 1 Ekim 1962'de Hollanda tarafından Birleşmiş Milletler'e devredilecek. Birleşmiş Milletler bir güvenlik kuvveti ile asayişi sağlıyacak ve yönetimin tedricen Endonezyalılara geçmesine nezaret edecek, bu işin 1 Mayıs 1963 tarihine kadar bitirilmesi gerekiyor. Bu tarihten itibaren yönetim Endonezya tarafından deruhte ediliyor.

Papualar

Batı Yeni Gine'nin yerli halkı popualar. Sayıları 700.000 civarında Hollandalı vali Platteel'in ifadesine göre papuaların gönlüne demokrasi ve hristiyanlık silinmiyecek bir şekilde yerleştirilmiş. Aslında papua'ların aklı ancak kafa hesabına eriyor. Böyle bir topluluk sosyal ve kültürel gelişmesi için sarfedilecek gayretler sonucunda 1969 yılında kendi kaderini tayin hususunda oy kullanacak. Sukarno demokrasisi yürürlükte kaldığı sürece böyle bir referandumun şekli olacağını söylemek kehanet sayılmamalı. Gerçekte hristiyanlık ve demokrasiyi benimsediği iddia edilen papuaların müslüman Endonezya'dan ayrılmaları lehinde oy kullanmaları tabiî bir sonuç.

13 yıldan beri süregelen bu anlaşmazlığın temelinde, Endonezya'nın coğrafi ve tarihi hak iddiaları yatıyor. Endonezya, Hollanda sömürgesi olan bütün bölgelerin kendi yönetimine geçmesini savundu ve bugün bunu sağlamış durumda. Buna karşılık Hollanda istismarcı sömürgecilik örneğini burada da gösterdi ve Batı Yeni Gine'de kayda değer bir eser bırakmadan çekip gidiyor.

Batı Yeni Gine'nin şartları hakkında bir fikir vermek için, Endonezyalı paraşütçülerin ateş kesme'lerinin ancak uçaklardan atılan bildirilerle sağlandığını kaydedelim.

Papuaların Hollandalıların tahriki ile çete savaşlarına girişmeleri ihtimali mevcutsa da, bugün için bu tehlike ciddi sayılmamaktadır.

Diriltilmek istenen ölü:

FAŞİZM

Geçenlerde Helsinki'de toplanan Dünya Gençlik Festivaline, dört bucaktan binlerce kişi katıldı. En ufak bir taşkınlığın veya konukseverliğe uymayacak bir tutumun, Fin bağımsızlığını sarsacak kadar ciddi ve önemli olduğu kendilerine hatırlatılmış olmasına rağmen, bazı faşist öğrenciler bazı hoşlanmadıkları delegelerin gelişini protesto amacı ile bütün otobüsleri kiralayıp, otellerdeki boş yerleri kapatarak konukları gemilerinde kalmaya ve kendi araçları ile dolaşmaya zorladılar. Sportmen ruhlu konuksever Fin halkı, bu faşist taşkınlıklarını hiç hoş karşılamadı.

Bütün bunların üstünde de, açılış tan bir gece önce, delegelerin otobüsleri etrafında toplanarak kargaşalık çıkardılar. Şişeler, taşlarla otobüslerin camlarını kırdılar. Polis ortalığı güçlükle yatıştırabildi.

Bu çirkin olaylar Time dergisinin belirttiğine göre, Rus Delegasyonundan şair Evgeny Evtushenko'ya, kendi rejimini övmek fırsatını verdi:

FAŞİZM YAYGARASI

Ulusun kötüsü olmaz.
Kötüler vardır ulus içinde!
Ben kimseyi suçlamadan
Duygulara kapılmadan
Size onları anlatacağım.
Dinleyin!
Faşizmi kitaplardan öğrenmiş
Sinemalarda seyretmiştim.
Burada ise gözlerimle gördüm,
Faşizm benim karşıma
Viski kokan nefesi,
Jiklet dolu ağzı,
Kısa kırpılmış saçlarıyla çıktı,
Ve ben onu görmeden önce Komünist olmasaydım
Gördükten sonra mutlak olurdum.
(Time dergisi — 10.8.1962 sayısı—Sf. 18).

Swastika Amerikada

Hitler devrinin sonu ile bir çağı kapanan faşizm, son yıllarda özellikle Amerika ve İngiltere'de neo—faşizm akımı halinde yeniden ortaya çıkmıştır.

Bu akım Amerika'da, Birleşik Devletlerin bütün dikkat ve gücünü komünizme çevirmesinden yaralanarak gittikçe yayılmakta, güçlenmektedir. Katolik kilisesinin, büyük iş adamlarının ve cebini doldurmak hevesinde olan oportünistlerin destek ve gayreti ile, faşizm Amerika'da rejimi zorlayan elle tutulur bir kuvvet haline gelmeye başlamıştır.

Amerika, sağcı radikalizmin gelişmesi için daima verimli bir toprak olmuştur. 100 yıl kadar önce siyasî niteliği olan ve hattâ Millard Fillmore'un cumhurbaşkanı seçilmesiyle iktidara gelen «Bir şey Bilmezler Partisi» (Know Nothing Party), parti tüzüğündeki «Amerikayı, Amerikalılar idare etmelidir. Bunu sağlamak için bütün Devlet Dairelerinde, eyalet kurumlarında ve mahalli işyerlerinde Amerikan vatandaşlarının görev alması şarttır» maddesi ile Amerika'da ırkçılığın tohumunu atmıştır. Nitekim kölelik kanunu da Fillmore'un başkanlığı sırasında çıkmıştır. (Facts About the Presidents — Sf. 149).

İlk sağcı tahriklerin gücü kaybolmadan, son 20—30 yıl boyunca Amerikan toplumu için büyük yıkıntılar doğuran hareketler olmuştur. 1920'lerde Ku—Klux—Klan derneğinin zencileri linç etmekle başlayan ırkçı tutumu, sonraları Silver Shirt (Gümüşi Gömlek) Derneği, Fritz Kuhn'un kurduğu Alman—Amerikan Derneği, Peder Coughlin'in Hıristiyan Cephesi gibi kurumlarda devam etmiş ve bugüne kadar gelmiştir.

Anti-komünizm maskesi

Bugün Amerika'da, faşizmin önderliğini yapan başlıca kurumlar şunlardır:

1) **John Birch Derneği:** Robert H.W Welch'in liderliğindeki bu kurum 1958 yılında kurulmuştur. Çoğunluğu büyük iş adamları ve endüstri baronları *olan 60 bin kadar üyesi vardır. 1,5 mil*yon dolardan fazla olan yıllık geliri, bu ticari ve endüstriyel üyelerin aidat şekline verdikleri paralardan sağlanmakta dır. Hücre teşkilâtları ile çalışan bu derneğin başlıca özelliği «negativist» tutumudur. Bünyesinde maddi ve manevi güce sahip kişilerin toplanmış olması, bu derneği Amerika'daki radikal sağ*cıların faşist amaçlarına ulaşmak için* birleşebilecekleri tek yer haline getirmiştir.

2) **Amerikan Nazi Partisi:** Son günlerde lideri Lincoln Rocwell'in, Uluslararası Nasyonal Sosyalist partilerinin bir toplantısına katılmak için kaçak olarak İngiltere'ye girişi ve bir süre izini kaybettirdikten sonra sınır dışı edilmek kararı ile tevkif edilmesi dolayısiyle kendisinden bahsettiren bu parti birkaç yüz üyeli küçük bir siyasi birliktir.

3) **Amerikalı Vatanseverler Topluluğu ve Amerikan Katolik Konseyi:** Bu kurumlar 1000—2000 üyeye sahip olup mektuplar, broşürler gibi propaganda yolları ile çalışmaktadırlar. (Bu konuda geniş bilgi Life dergisinin Şubat sayısında verilmektedir.)

Diğer faşist derneklerin en önemli liderleri General Walker, Dr. Frederick C. Schwarz, Gerald L.K. Smith, Verne Kaub, Merwin K. Hart, Joseph Kamp, Conde Mc Ginley ve Allen Zoll'dur.

Amerikan faşistleri devlet okullarına, öğretmenlere, gelir vergisine, Birleşmiş Milletlere, dış yardım programlarına karşıdırlar. Propagandalarında kullandıkları en önemli taktik antı—komünizm maskesi altında, istemedikleri kişileri komünizmle suçlayarak altetmektir.

Öte yandan, ırkçılığı kışkırtmak yoluyla ceplerini doldurmaya çalışan oportünistler de vardır. Bunların en ünlülerinden Billy James Hargis şehir şehir köy köy dolaşarak söylev vermekte, bastırdığı kitap ve broşürleri, konuşmalarının plâklarını satmakta, komünizmden korunma yollarını öğretme iddiasıyla paralı kurslar açmakta ve bunlardan yılda ortalama 1,5 milyon dolar sağlamaktadır. (Post dergisi Mayıs sayısında, bu konuda geniş bilgi verilmektedir.)

Onikiye beş var

İkinci Dünya Savaşından bu yana, Batı bloku devletlerinin Moskovaya tahrikleri endişesi ile dikkatlerini sol eğilimli tutumlara ve kişilere çevirmiş olmaları, aşırı sağcıların rahatça faaliyet gösterebilecekleri bir zemin sağlamıştır. Demode bir fikir akımı haline gelmiş faşist hareketler çok sayıda olmamakla beraber, reformlardan kaçınan Statükocu hükümetlerin gölgesinde güç kazanmakta ve gelişip yayılmaktadır.

Bunların özü itibariyle aynı, fakat uygulama titibariyle ayrı benzerlerine her yıl milyonlarca dolarlık Amerikan yardımı alan bazı orta—doğu, uzak—doğu ve Lâtin Amerika ülkelerinde, özellikle bugünlerde rastlanmaktadır. Bu görünüşte, sözde demokratik rejimlere kucağını açan Kennedy iktidarının tutumunda bir değişiklik yapmasını gerektirmektedir sanırız. Aksi halde, Avrupalı bir diplomatın söylediği gibi, sağcılar, uluslararası komünizmin amaçlarına Amerikan komünistlerinden daha yararlı olmaktadırlar.

Seçkin SELVİ

Kemal Tahirin yeni bir romanı Remzi Kitabevi tarafından yayınlanmak üzere: «Kelleci Memet»... İşte bu romandan alınmış bir pasaj:

Kemal Tahir

“Kelleci Memet„

Revir avlusundaki barakalarından birincisinde —Bekir ustanın terzi dükkânında— Cinci Nezir uygunsuz durumda yakalanarak dün geç vakit, cezaevine getirilen Memleket Hastanası hademelerinin işini ballandırıyordu:

— Oğlan bize komşudur. Yeni vetmelercen. Ben görmesiyle az kaldı ki utancından gebere... Kuytuya çektim «Aldırma tosun! Olur böyle şeyler.. Hele aslını anlıyalım şunun...» dedim. Biraz direndi. «Duşmanlığa uğradık Nezir emmi.. Şart olsun kötülük yok... Karı bildiğin gibi değil» dedi. «Dur oğlum. «Bildiğin gibi değil» ne demek? Karının o sıralardaki ustalığını mı övmektesin, utanmaz?» dedim. «Töbe aman!.. Biz eteğinin temizliğini övmekteyiz» dedi. «Hastahaneye gireliberi, doktorudan, hademeden ardına düşenin sayısı bucaksızmış da, fıkara karı, birine yakınlık vermemişmiş.. Adız başaramemenin karalamasına uğradık!» dedi. «Karı, gömleğini soyduydu «Aranız iyi kalpe...» diye elini burmuş. «Bizi de görmezsen, gerisini kendin düşün» diye zorlamış. Karı olmazlanınca, bize bu karayı çaldı imansız» dedi. Biraz sıkıladım. «Yanılıyorsun kopuk... Derdini yapmıyan ilâcını bulamaz» dedim. «Ateş olmayınca duman tüter mi bilir? Hele bele!» dedim. «Bu işin kanunu kılıç kında vakalanmadan adamı mahpus damına çıkamazlar» dedim. «İleride bir iyiliğimiz dokunsun dersen, doğruyu söylemeli!» dedim. Biraz ahladı ofladı, sonunda yola geldi. «Bir iştir oldu Nezir emmi.. Şeytana uyduk!» dedi. «Belediye nikâhını boynumuza alsak, hükümet yakamızı bırakır mı?» diye ağladı. «Nikâhı göze aldığına göre, karı nasıl?» dedim. «Görmeyince ne desem boş Nezir emmi...» dedi. Oğlanın övmelerine bakarsan, karı, şu resimdeki dünya güzelinden zorluymuş..

Duvardaki taş basma resim, Karadağ kıraliçesi Draga'nındı. Altında «Dünya Güzeli Züleyha — Her hakkı mahfuzdur» yazılmıştı. «Her hakkı mahfuz Dünya Güzeli Züleyha» ak gerdanlı, pembe yanaklıydı. Belli belirsiz gülümsiyen kara gözleriyle adama, can alacak gibi bakıyordu. İpek fistanının yakasını kertenkele biçimi bir elmas iğne ile tutturmuş, güzelliğine kibirlendiğinden dolgun göğüslerini kabartarak kasılmıştı.

Cinci Nezir gözlerinde dalgın, içini çekti:

— Karı böyle yakıcı güzelse, oğlan ister istemez nikâhlayacak Hatip Hoca! Çünkü böylesinin ayrılığına, körpe kısmı, hiç dayanamaz. Aslında böyle bir güzeli, çekip vuracaksın... Vuracaksın ki, erkek milleti belâlardan birini savuşturup az biraz ferahlıyacak... Böylesi, erkek kısmını yakar harradak.. Küt eder! —Gözünün ucu ile Terzi Bekir'i gösterdi.— Bana inanmazsan Terzi Bekirimize sor da bak!..

Terzi Bekir telâşlandı:

— Başlarım haaa, domuz Cinci, rezillenme!..

— Hele dur terzi oğlum!.. Bizim sözümüzde hiç rezillik yokken... Suratın neden kızardı senin, neden al atlasa kesti?

— Ulan Cinci... Uzatma, dedim...

— Boşuna debelenmektesin terzilerin aslanı... İslâmsak, birbirimizden gizlimiz olmıyacak... Bütün Çankırı'nın bildiğini Selim Beyden niçin saklamalı?.. Ben görmedim! Görenler, göçmen kızını yaman anlatıyorlar Selim Bey! Göçmen kızının, şu Züleyha anamızdan artığı varmış da eksiği yokmuş... Höst! Bırak o makası yerine... Aman arkadaşlar, bu rezil Bekir, bizi de doğrıyacak, fıkara pazarcı gibi.., Peki, göçmen kızı o kadar yakıcı güzel değildi de, elin gezgin pazarcısını, sen neden geberteyazdın, gündüz ortası?..

— Diline sahip olsaydı, edebini bilseydi de, kendini doğratmasaydı.

— Oğlum Bekir, gezgin pazarcıda, saray terbiyesi aramak neyin nesi? Sen gezgin pazarcıların üstüne başkomutan mı kesildin? Yabanın garibi, senin göçmen kızına yandığını nereden bilecek, durduğu yerde?

— Kötü söylerim Cinci Nezir!.. Bunca zamandır, «Yanma yok» diyoruz...

— Biz «var» mı dedik, töbe!.. Bizimkisi söz gelimi... Evet, arada, yanma hiç yok Selim Bey, bununkisi vatan millet gayreti.. Kanındaki Türklük gürlüyor, su katılmamış Türk kanı... Allah kötüsünden esirgesin, bunun gözünü kan bürüyor. İşi aslı, bunlar nerenin göçmeniyseler, göçe göçe gelmişler de, bunun dükkânı karşısındaki eve oturmuşlar. Bir ana, bir kız... Babaları, bilmem nerede, necilik ediyor. O gün, Çankırı'nın pazarı.. Kızla anası, pırtı almaya çıkıyorlar. Onlar çıkınca, bu senin terzi ustan da, «Hele pazara bir bakalım! Alışveriş nasıl?» diye dışarı uğruyor. Bana sorarsan, uğramasa hiçbir şey yoktu. Allahın işine bak ki; uğruyor... Dahası... Acele uğradığından, koca terzi makası da elinde... Gezgin pazarcıları bilmez değilsin!.. Edirne'den Kars'a kadar dünyayı dolaşan herifler. İçlerinde anasının ipliğini pazara döküp yumak yumak satan kıyamet gibi.. Göçmen kızının gelip tezgâhı önünde durduğu pazarcı, meğer sayılı kopuklardanmış... Hem yürekli hem bilekli... Fazladan lâfın çifte anlamlısını pek seven bir zibidi... Kızla anası, pırtıları yoklayıp dururken, herif bulaşmış lâf dokundurmaya... «Allı verelim, küçük bayan... Morlu verelim... Açıksa koyu verelim...» diye yılışmış... Evet, yılışmasa iyiymiş ama yılışmış... Berikiler, göçmen olduklarından, bizim yutturmacalarımızı nereden bilecekler? Fıkara kız «Koyu istemez» dedikçe, densiz herif, tadını da kesmemiş, yutturmacayı üsteledikçe üstelemiş... Öteki pazarcılar gülüşmeye başlayınca kız işin farkına varıyor. «Biz gâvur için den buraya, bu lâfları duymaya mı geldik? Sende hiç utanma yok mu?» diyecek oluyor. Rezil pazarcı büsbütün cıvımış... «Ulan sen bu lâfı neden kötüye çektin durduğun yerde?.. Utanmazlık sende mi, bende mi?» diyerek yavuzlanmış... Terzi Bekir'in bu kadarına dayanması bile yiğitlik... Çünkü göçmen kızı ağlamaya başlamıştır. Peki, dayanmıyorda ne yapıyor? Hemen makası yetiştiriyor mu? Hayır!.. «Ayıp arkadaş!.. Böyle sözler esnaflığa yaraşmaz» diye öğüt vermeye kalkıyor. Bana kalsa, öyle bir ite böyle lâf edilmiyecek de, hemen yakası toparlanıp ana avrat düz gidilecek... Herif, bu bizim aslan Bekir'imizi, ufarak, biraz da etsiz görünce, sözüm buradan dışarı, adama benzetememiş... «Ulan sapı silik! Sen ne karışıyorsun? Biz burada pazarlık pişiriyoruz!» demesiyle koca terzi makasını boynunun köküne yemesi bir olmuş.. Yemesiyle de, terbiyesiz pazarcı, kütük gibi yıkılmış... Ben, gerisini görenlerden dinledim: «Önce biraz çiğnedi hamur gibi...» dediler. «Sonra, Allah sana inandırsın, herifi kaptı kaldırdı, önce bu taşa vurdu, efe gönlü beğenmedi, götürdü şu taşa vurdu, ham deri hesabı...» dediler. «Hem de nasıl vuruyor?.. Allah yarattı, demek yok...» dediler. «Baktık geberttecek.. Elinden güç ile aldık. Ne fayda ki, biz yetişene kadar terbiyesiz pazarcı, adamlıktan çıktı» dediler. Terzi makasını, nasıl hınçla yallah ettiğini anlamalı ki, it oğlu itin boynu eğri kalmış... Bizim ağırcezanın Koca başkanı, buna, sakat bırakma cezasını, «Aferin oğlum!» diyerekten, göğsüne savaş madalyası takar gibi verdi Selim Bey!.

Terzi Bekir yere bakarak gülümsüyordu. Yumuk Tatar gözleri büsbütün ufalmış, fırlak elmacıklarını utanç kızartısı kaplamıştı. Cinci Nezir vuracakmış gibi elini kaldırdı:

— Gülersin köpoğlusu!.. Ben de cezayı bitirince, Zeliha anamızdan güzel, göçmen kızını saracak olsam...

— Kes artık... Uzattın iyice... Bak şart olsun makas geliyor!..

— Vay başıma!.. Bu rezil terzi her «göçmen kızı» lâfiyle Müslüman boynu vuracaksa işimiz iş... Peki bu göçmen kızı nasıl bir belâ, hey Allah!.. Bizim Çankırı toprağımıza, o gün bugündür, gezgin pazarcıların uğramadığı yetmiyor mu? Bu kaltak burada, hiç mi boynu doğru adam bırakmıyacak? —Başını salladı.— Ama ben, suçu hep kendimde bulurum!..

— Neden?

— Bilmez gibi sorarsın bre Hatip Hoca!.. Göçmen kızına zengin yerden alıcılar çıkıp bu Terzi Bekir, burada gebereyazınca, sizin haberiniz yok ben ossaat muskaya çöktüm. Göçmen kızının, bunca yıl, bu Terzi Bekir'in yolunu beklemesi neden bakalım? Göçmen kızı ne biçim bir avanak olmalı ki, şu Tatar surat oğlanın yolunu gözlemeli..

— Demek muskaya çöktün, kızı bu bizim Bekir'e yaktın?..

— Yaktım Allahın izniyle... Bizde böyle bir hemşerilik gayreti vardır. Neye güldün karı gibi gene, yoluk sakalına tükürdüğüm?..

— Güldüğüm şu.. Göçmen kızlarına yanıkkık muskası yazacağına, diyorum..

— Ee..

— Muska güciyle para vuracak piyango biletini seçip alsan... Ya da, yer altından, Ceneviz gömülerini çıkarsan...

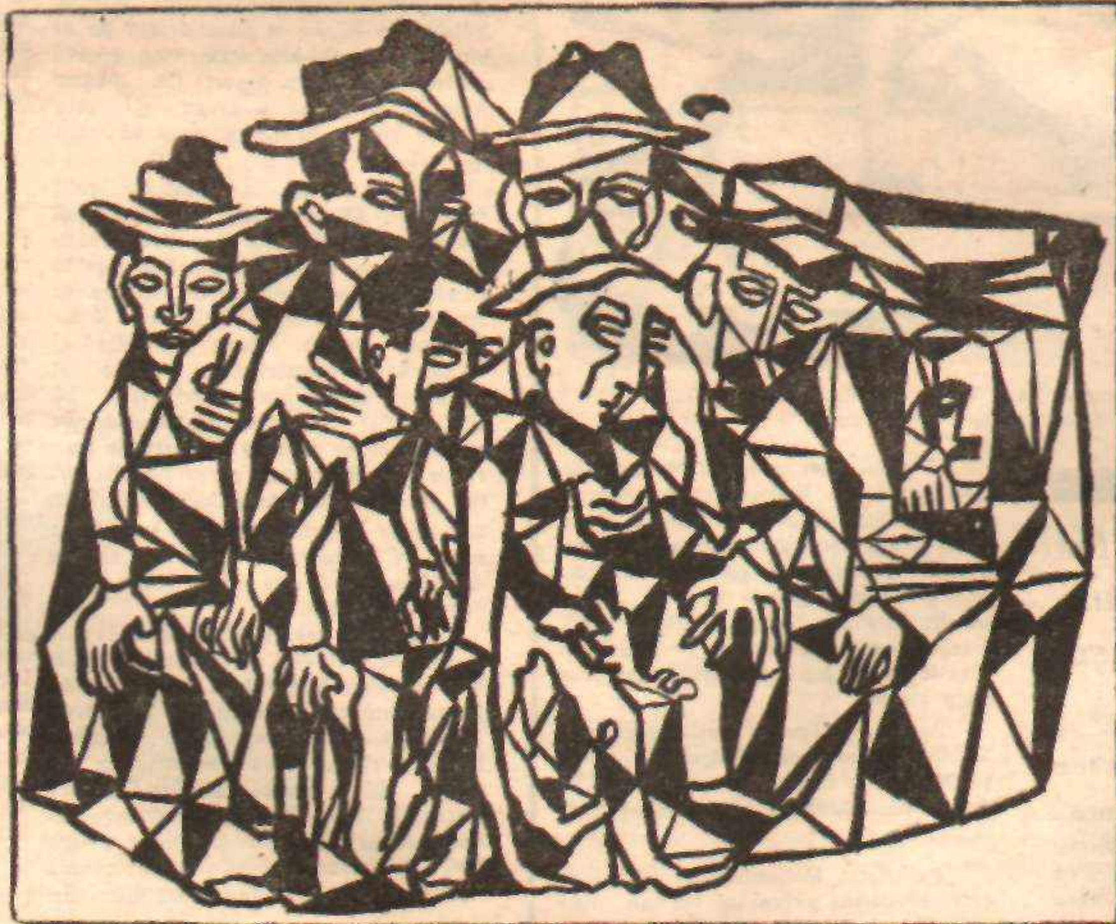
— Vay, isteyince bulup çıkaramaz mıyım yoksa?.. Dur, lâfını unutma!.. Senin bu lâfın ne demeye geliyor? «Bu herif, gerçekten bir cinci değil.. Uydurma bir cinci!» demeye mi, sakın?

— Tamam!.

— Bizim parasızlığımız, yalın kat cinci olduğumuzdan mı şimdicik? —Birden kızdı— Bilemedin, uyuz Hatip... Bizim parasızlığımız, parada gözümüz olmadığından..

— Olsa?..

— Olsa, kolay..

— [illegible] parada gözün olsa, [illegible] çiktekini, elinle koymuş [illegible] çıkarır mıydın?

— [illegible]..

— [illegible] neden çıkarmamakta [illegible] Cinci? Bol paran olsa, [illegible] rezilken, yüz rezil olur [illegible] tarih kitaplarına [illegible]

— [illegible] tarih kitapları [illegible] sen dururken, bizim [illegible] geçmez, gâvur hoca.. [illegible] yiğitlikle yazıl[illegible] değil mi, bunun yolunu sen [illegible] ama, biz, Allahıma şü[illegible] iyi biliriz.

— Nasıl oakalım? Şaşırıp, «[illegible] ustalığımızla» deme[illegible] ki, ben seni eşek arısı gibi [illegible] pis gövdeni, dolu [illegible] gibi, şişirmeliyim!..

Cinci Nezir gözlerini süzerek [illegible] ensesini kaşıdı, bir za[illegible] Hatip Hocaya acır gibi bak[illegible]

— Ben bu yaşıma kadar çok [illegible], Hoca Hatip, aklım da, [illegible] işlerine az biraz er[illegible] Erdiğinden bana para lâ[illegible]

Hatip Hoca, içini çekti:

— Doğrusun sefil Cinci!.. A[illegible] olmayınca parayı ney[illegible]

— [illegible].. Beni dinlemeli de, [illegible] sonra kesmeli.. Ben para[illegible] Çünkü bu dünyada pa[illegible] değerli şeyler vardır. Şim[illegible] Derviş Ömer Ağa [illegible] Hızır Peygamber pey[illegible] «Dileyin dilediğini [illegible]» dese, aklın yet[illegible] çokça para ister [illegible] mi?. Kulağını ver [illegible] avanak Hatip.. [illegible] Ben, Hı[illegible] cumhurbaşkan[illegible]

— [illegible]

— [illegible] ya.. Cumhurbaşkan[illegible] harcanacağından [illegible] gelir. —Öksü[illegible] Söyliyecek [illegible] Cumhurbaşkan[illegible] Hatip [illegible] ku[illegible] yapıştık [illegible] En önce ferman [illegible] memur takımını [illegible] alanlarına biriktiririm.

— Anladım Söylev çekecek[illegible] millet üstüne..

— Hay anan öle akılsız Hatip [illegible].. Benim söylev çekecek [illegible] geride.. İşim başka benim.. [illegible] Arkadan ikinci ferma[illegible] ortaya top gibi.. [illegible] toplananlar, soyunacak[illegible] çıplak!» diyorum!

— Dur oğlum.. «Anadan çıp[illegible]? Donu monu..

— [illegible] donları sıyırtıyo[illegible] mallak ortaya çıka[illegible] doruğa..

— [illegible] Allah belânı versin [illegible] nasıl bir edepsiz [illegible]

— Evet, işte bu da böyle bir [illegible].. Dur, lâfını unutma!.. [illegible] neden çıplatıyoruz [illegible], kabuklulları kabuksuzlar[illegible] çıplatıyoruz.

— [illegible]?..

— [illegible]!.. Bu mese[illegible] anlıyamaz [illegible] anlıyama[illegible] Dinle Hatip [illegible] işleri ga[illegible] Türkün [illegible] Evet, [illegible] dün taşıyan [illegible] Hatip Hoca.. [illegible] rüşvetçi..» [illegible] «[illegible] yer mutfak..» der, [illegible] deniz, yemiyen do[illegible] Gözünü aç, bu lâfların [illegible] yanlışı var. Memur ta[illegible] temiz olanları, aç [illegible] rüşvet almazlar. [illegible] Türk ka[illegible] Rüşvetsiz iş görmi[illegible] taşıyan gâvur döl[illegible] kanı katıklı olan

lar... Bu sebepten akıllı bir cumhurbaşkanı, rüşveti, dinsizliği, ırz düşmanlığını kaldırayım derse, ilk iş, gâvuru Müslümandan ayıracak... Ama, safi, gâvuru Müslümandan ayırmak yetmez. Bir yandan da kütükleri yoklıyacaksın... Kütük dedimse, odun kütüğü değil haaa... Nüfus kütüğü...

— Nüfus kütüklerinde, neyi yitirdin de aramaktasın oğlum Cinci?

— Bakalım, kimin anası Çerkes, babası Arnavut.. Bakalım, kanına Arap karışmış ne kadar?.. Bakalım, Lâzımız, Kürdümüz kaçta kaç?..

— Benim aklım karıştı!.. Bunlar Müslüman değil mi?

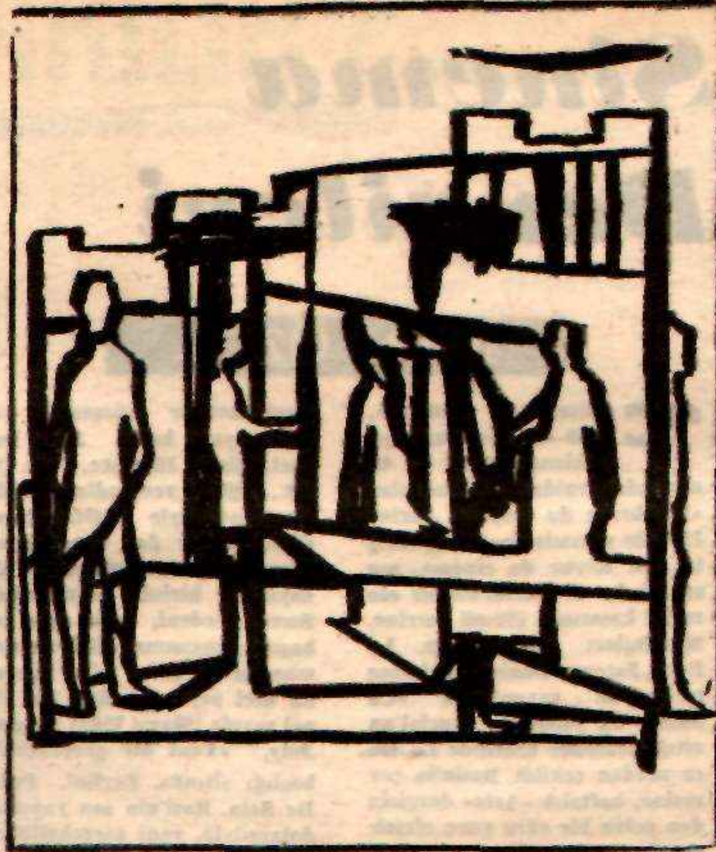
— Müslüman olmakla... Bunlar da ayıklanacak... Ayıklanacak ama ferah ol, bunlar gâvur defterine yazılmıyacak.. Yedi göbek Türk oğlu Türklerden arta kalan işleri bunlara vereceğiz!. Kanı katıksızların beğenmediği işleri... Aylığı, kazancı, biraz kıtça işler.. Çünkü bundan böyle, Osmanlı ülkesinde Türk oğlu Türkler yaşıyacak ebedi... Tuzsuz yağı bala katıp biraz da biz yiyeceğiz...

— Yanılmaktasın deli Nezir!.. Kütüklerde bizim Lâzlığımız, Kürtlüğümüz yazılı değildir.

— Korkma! Onun da çaresi bulundu. Her yana Türk oğlu Türk doktorlar salıyorum. «Göreyim sizi aslanlar... Milletin içinde kanı katkılıları ayıklayıverin güzelce...» diyorum.

— Şimdi halt ettin namussuz Cinci!.. «Kan katığı» nasıl bir söz? «Milletin anası avradı, şundan bundan kaçıntı yaptı» demeye getirmekteysen, lâfını geri topla, seni çiğnerim!

— Yüreğin bozuk olduğundan, aklın, o biçim kaçıntılarda... Bizim aradığımız zina kaçıntısı değil, kan kaçıntısı. Başka milletten karı aldın mı, dölün karışık çıkar. Aklın ermediğinden, melezleyip soyunu berbat ediyorsun! Şu [illegible] yedi göbek Türk oğlu Türkleri, melez takımından

ayırmayınca Osmanlıya kurtuluş yoktur. «Karı milleti kaç paralık ki, nüfus kütüğünde soyu sopu yazıla» diyeceksin!.. Kolayı var. Kolayı: Kan ilâcı... Yedi göbek geriden, senin kanına, şuncacık bir yaban kanı bulaşmışsa, ilâç hırpadak gösteriyor. Parmağının ucundan iki damla kan alıp ilâca kattın mı, tamam!.. Katıksız Türk kanı, ossaat köpürüp taşıyor, dağ selleri gibi... Kanklısı da, ekşi süt gibi peynire kesiyor! Bazısının köpürüşünü az biraz beğenmedin mi, hiç meraklanma!.. Herifi al götür, kafa kemiğini doktora ölçtür. Allahı işine bakmalı ki, kurban olduğum Allah, Türkün kafa kemiğini hep bir kalıptan çıkarmış... Türkün kafa kemiği yaman arkadaş!.. Bir tanesini ölçüyorsun da, birinde, kıl şaşmıyor. Ne fayda, bu işler vaktiyken yapılacaktı da, bu topraklar, çıfıt dönmesi SelânikliIerin, kanı bozuk Farmasonların eline hiç geçmiyecekti. —Kaşlarını çatarak bir zaman başını salladı.— Hepsini bir bir seçtik de, alanlardaki kabuklularının yanına topladık mı, şimdicik?.. Eh, biraz soluklandık demektir. Yüreğini bozma kötü Hatip, herifleri oralarda kurda kuşa yedirecek değilim. Ben bunları, toptan köylere süreceğim, köylümüzle bunlar yer değiştirecek...

— Etme imansız Cinci, gel vazgeç... Osmanlı ülkesine bir belâ düşüreceksin ki, bunca akıllı, kıyamete kadar paklıyamıyacak... Hay avanak, köylü kısmı, kasaba yerinde ne işe yarar? Senin demenle, bunca yılın köylüsü, tırt diye tüccar mı kesilecek? Sarraf olup altın mı tartabilecek? Okuma yazma bilmez köylüye, hükümet dolabını, nasıl çevirteceksin deli pezevenk?..

— Sen boşuna telâşlanmaktasın Hatip Hoca. Köyden indirdiklerimi memur dikecek değilim. Çünkü, benim cumhurbaşkanlığımda, memur gayetle az olacak. Dağı taşı, baştan kara memura kesmek benim zagonumda yok... Yaver maver, yardımcı filân bilmem. Herkes kendi ödevine var güciyle yapışacak... Şimdinin beylik işlerinde bir tek yumurtayı şuradan şuraya on kişinin götürmesi neden bakalım? Kanı bozukların Osmanlıya düşmanlığından. Bana çok memur istemez. Çün[illegible] milletin arasında kanı bozuk kalmadı. Kimse kimseyle hırlaşmıyor, kurtla kuzu bir arada oynaşıyor. Arada bir şaşırıp hırsızlık eden olursa, elini kesiyorum. Adam öldüreni, öldürdüğü adamın leşi yanında asıyorum da, ikisini bir çukura gömüyorum. Zinanın cezası, taşa tutulup keşkek edilmek... Dünyadan kahpenin, zamparanın adı kalkıyor. Çarşıda pazarda esnaf, tüccar bolluğuna da paydos... Benim cumhurbaşkanlığımda, her istiyen dükkân açamıyacak.. Söz gelimi alalım bizim Çankırı'mızı.. Bunca pırt tüccarı bize ne lâzım? Soyumuzdan bir tüccar yeter de artar bile...

— Anladım! «Devecigiller elverir!» demeye getirmektesin! Ya geri kalanlar?

— Geri kalanlar köylere sürdüğüm gâvurun çıfıtın dükkânına tezgâhına yerleşecek.

Deminden beri kapıya dayayıp ağzı yarı açık gözleri süzgün dinliyen eskici Derviş Ömer, gizli bir sevinçle sordu:

— Gâvur kısmı, ne işe yarar köy yerinde Nezir Ağa?

— Sapanla, tırpanla boğuşacaklar. Vaktiyle dinimizin zagonu: «Gâvur kazanıp Türk yiyecek» değil miydi?

TİYATRO

Erdek Olayı Ve Gerisi

Geçirdiğimiz son üç hafta içinde, Erdek'te geçen olaylar ve bunun ardından gelenler ülkemizdeki gerici eğilimlerin ne kadar saçma ve gülünç bir kavga yolu seçtiklerini açıkça ortaya koydu. Bilindiği gibi amatör bu topluluk olan «Genç Oyuncular» her yıl Erdek'te bir şenlik düzenlemektedirler. Şenliğin amacı, tiyatroyu halkın ayağına götürmek. Bir çeşit halk tiyatrosu anlayışı ile hareket eden genç oyuncular, oyunlarını okulları, kahveleri, açık yerleri dolaşarak oynamayı da denediler. Gerçi buralardaki seyirci topluluğunun her zaman gerçek bir halk topluluğu olduğu söylenemez. Daha çok yaz tatilini geçirmeye giden büyük şehirlilerin teşkil ettiği seyirci ile, dar anlamında kent soylu (burjuva) davranışını bütünüyle kıramıyan Genç Oyuncuların karşılaşması yeni ve değişik birşey getirmedi, oyun alanımıza. Ama bütün bunlara rağmen, davranışın olumlu imkânlar sakladığı, iyi niyetli olduğu, özellikle halk tiyatrosu alanında bir deneme olduğu anlaşılıyordu. Ortaoyunundan çokça yararlanılarak düzenlenen oyunlar, bu yüzden tutuldu, beğenildi.

Baltalama

Ancak, 23 temmuz günü ve gecesi, Erdek'te olup bitenler, bu iyi niyetli denemeyi de gerici basının aşağılık oyunlarının bir konusu durumuna getirmekte gecikmedi. Erdek'te Şeker Kampında kalmakta olan bir avukat karı—koca, Erdem ve Erdoğan Bigat'larla Dr. Süreyya Sander'in sebep oldukları olay, şu anda Türk yargıcının *kararına bırakıldığı için*, bu konuda herhangi bir yorum yapmıyacağız. Ancak okuyucularımıza hatırlatmak amacıyla objektif birkaç çizgiyle yetineceğiz. 23 Temmuz gecesi, Erdek'te genç oyuncular kendi yazdıkları «Vatandaş Oyunu» adlı piyesi oynuyorlardı. O sırada seyirciler arasında bulunan yukarıda adlarını saydığımız kişiler, oyunun «komünistlik propagandası yaptığını» ileri sürerek, temsile engel olmak istediler. Bu arada, ağızla hattâ el ve ayakla (!) oyuncuları susturmaya çalıştılar. Sahnedekilere ve seyircilere ağır küfürlerle hakaret ettiler. Öbür seyircilerin bu baltalama hareketine kızarak galeyana gelmeleri sonucunda, oyun yerini terketmek zorunda kaldılar. Ancak oyunun düzeni bozulmuş, şenliğin bütün neşesi kaçmıştı. Halkın şikâyeti sonunda bu kişilere karşı kamu dâvası açıldı. Öbür yandan, gerici basının yaygarası ile genç oyuncular hakkında da soruşturmaya geçildi. Gerici yayın organları Bigat'ların ve Dr. Sander'in verdiği yanlış bilgilere *dayanarak eserin komünizm propagandası* yaptığını ilân ededursunlar, geçtiğimiz hafta cumartesi günü, genç oyuncular «Vatandaş Oyunu»nu İstanbulda Gen—ar Kulübünde, üniversite öğretim üyeleri, hukukçular, gazeteciler ve öbür aydınlar karşısında yeniden oynadılar. Oyunu seyredenler, bir yandan bu saçma yaygaraya kızmaktan, bir yandan da gülmekten kendilerini alıkoyamadılar.

Gürültüye sebep olan oyun

Eserde birkaç tiple alay edilmekte, toplum düzeninin bazı sakat yanları ortaoyunu mizahı içinde ortaya konmaktaydı. Amerika'dan dönmüş züppe bir doktor, bin türlü karışık işlere girip çıkan bir politikacı, zavallı, zayıf kişilikli, bürokrasiyi sembolize eden bir küçük memur, saf, softa bir resmî daire kapıcısı, kadın, bozguncu bir serseri ve nihayet vatandaş Arif Efendi.

Oyunun kaba anlamiyle konusu, Vatandaş Arif Efendi'nin bütün bu tiplerden çektikleri, sonunda da bu yüzden ölüp gitmesiydi, diye özetlenebilir. Burada oyunun sanat değeri üzerinde durmıyacağız. Yalnızca ilgi çekici olmadığını belirtmekle yenitelim. Özüne ve politik tutumuna gelince, oyundaki konuşmaların ne espri ve ne de öz bakımından günlük gazetelerde her gün rastladığımız fıkralardan en küçük bir ayrılığı yoktu. Komünist olduğu iddia edilen serseri bozguncu tipi ise, başarısız çizilmiş olmakla birlikte, kendisiyle alay edilen bir kişiliği canlandırıyordu. O da iyi vatandaş Arif Efendiyi aldatan, rahatsız eden, hattâ ölmesine sebep olan öbür tipler gibi olumsuz bir insan olarak gösteriliyor, hicvediliyordu.

Komünistlerle alay eden bir esere komünizm propagandası yapıyor diye hücum etmek, öyle sanıyoruz ki garipliğin sınırlarını da aşan en azından alıkça bir davranıştır. Böyle bir davranışın ciddiye alındığı bir başka ülke daha göstermek mümkün değildir. Ama nedir ki sorunu bu açıdan ele almak fazla iyi niyetlilik olur. Gerici basın, komünist olsun olmasın her ileri davranışa komünisttir diye hücum ederek, Türkiye'de son aylarda hızla gelişmekte olan sosyalist eğilimi sindirmek, korkutmak, devlet organlarını da aldatmak istemektedir. Ancak her defasında olduğu gibi, bu defa da devrimci anlayışın gücü, ve yargı organının tarafsız yargısı sonunda kamu oyu kimin aldandığını açıkça görecektir.

Patron oyunu

Devrimci basına gelince, günlük gazetelerimizin bütün bu olup bitenler karşısında gerektiği gibi davrandıkları söylenemez. Bu çeşitten olayları dikkatle izleyen gazeteler bile Erdek'e bir muhabir yollamakta nedense pek nazlı davrandılar. Gelen haberleri de pek ihtiyatlı bir dille vermeyi unutmadılar. Ama yine de bütün ilerici basının, birisi hariç, tutarlı, gerçekçi bir görüşle hareket ettiklerini belirtmeliyiz.

İçlerinden yalnız birisi, Babıâlinin genç patronu Bedii Faik'in gazetesi, okuyucularını oldukça şaşırttı. Erdek olaylarının hemen ardından Dünya'da çıkan bir yazı, olup bitenleri tarafsız bir gözle anlatıyor, sonra da oyunu baltalıyan gericilere çatıyordu. Ancak, birkaç gün sonra birinci sayfada verilen çerçeve içindeki küçük bir yazıyla, birkaç gün önceki haber ve yorumdan dolayı özür diliyordu. Olayın içyüzü şuydu: Söz konu

Sinema Dergileri

Nijat Özön

"Cahiers du cinéma», 1929—31 arasında yayımlanan, 1946 — 49 arasında yeniden canlandırılan «La Revue du cinéma» yerine 1951 de yayımlanmağa başlamıştı. «La Revue du cinéma» nın sahibi J.—G. Auriol'un bir otomobil kazasında ölümü üzerine, arkadaşları André Bazin, Lo Duca, Jacques Doniol—Valcroze tarafından yayımlanan «Cahiers» ilk yıllarda, Auriol'un attığı temeller üzerinde Lo Duca aradan çekildi. Bazin'in çevresine, haftalık «Arts» dergisinden gelen bir sürü genç eleştirmeciler (Françaois Tuffaut, Claude Chabrol, Eric Rohmer..) kümelendi. Dergi bir yol kavşağında nereye gideceğini bilmiyen insanın kararsızlık içine gömüldü, fakat «Arts» daki yazıları kadar olmasa da yine de oldukça atılgan bir tutumda olan genç eleştirmeciler, derginin mali yönden başarısını sağladılar. Sonra Bazin öldü, gene eleştirmeciler birer birer rejisörlüğe geçtiler. Doniol—Valcroze da rejisör, sonra da oyuncu olarak onları izledi (geçenlerde İstanbul'da «çevrilen Fransız filmi «L'immortel» de oynuyordu). Şimdi «Cahiers»nin adı belirli bir sinemacılar topluluğunu, belirli bir sinema görüşünü, belirli bir eleştirme tutumunun sembolü olarak başka yayınlarda sık sık geçmektedir ama, eski «Cahiers» nin şimdi ancak adı kalmıştır. Nitekim, Şubat—Temmuz arasında yayımlanan altı sayısından birini bir yana ayırırsanız, hepsi 320 sayfa tutan beş sayıda dişe do*kunur pek az bir şey* bulabilirsiniz. Bu beş sayıda, eski «Cahiers» den kalan en yararlı bölüm olan «sinemacılarla konuşmalar» dışındaki yararlı yazılar da yine yabancı sinemacıların anılarından, yazılarından yapılan çevirmelerdir. Örneğin Temmuz sayısında Roberto Rossellini ile yapılan bir konuşma dışında, Carl Dreyer'in yazıla*rından seçmeler ile* öleli bir hayli olan rejisör Max Ophüls'ün anıları var. Geri kalan bölüm, Bazin çevresindeki genç eleştirmeciler kümesini izlemekte yaya kalan Jean Douchet, Michel Mardore, Jean Collet... gibi yeni adların filim eleştirmeleriyle doldurulmuş. Öbür sayılar da aynı minval üzere gidiyor. Yukarıda, altı sayıdan birini bırakmıştık. Bunun nedeni, altı ayın tek başarılı sayısının «İtalyan sinemasının durumu» adını taşıyan bu özel sayı oluşudur. Bu 131 nci sayıda (Mayıs 1962) Jacques Joly, «Yeni bir gerçekçilik» başlığı altında, Zurlini, Petri, De Seta, Rosi'nin son yapıtları dolayısiyle, yeni gerçekçilikten sonra İtlayan sinemasının tutumunu incelemektedir. Jean—André Fieschi, «Dov'è Rossellini?» başlığıyla Rossellini'nin nereye gittiği konusunu inceleyen yazısını, «Yaşasın Rosselini!» ünlemiyle sona erdirmektedir. Bu sayının en iyi yazısı olan «Peplum çağı»nda (peplum Eski Roma'da kadınların giydikleri bir mantodur) Jacques Siclier, İtalya'nın açtığı zengin dekorlu, zengin kostümlü, kalabalık sahneli, büyük «tarihsel filim» çığırının İtalyada bugünkü durumunu gözden geçirmektedir.

Fakat Siclier'nin yazısından *sonra aynı* konudaki filimleri ele alan Luc Moullet ile Cichel Mardore, bu çeşit filimlerde, bunları yapanların bile düşünmedikleri değerler «keşfederek» «Chaiers»nin uzun bir süredir boşluklarda dolaşan eleştirme tutumunun yeni bir örneğini vermektedirler. «Cahiers»nin bu sayısı, en yararlı bölümle sona ermektedir: 54 İtalyan sinemacısının biyo—filmografisini veren bölüm.

«Cahiers» den bir yıl sonra Lyon'dan Paris'e taşınan, «Editions du Terrain Vague» a geçen «Positif», şimdi «Cahiers» ile birlikte mali yönden durumunu sağlamlaştırmış tek sinema dergisidir. «Positif» de, «Cahiers» gibi, iç yapısında değişiklik geçirmiş, fakat «Cahiers» ile olan çelişikliğini sürdürmüştür. Dergi şimdi gerçeküstücülük (surréalisme), bir çeşit solculuk, bir çeşit «anarchisme» karışımı olan oldukça «dalgalı» bir tutum izlemektedir. Kendisini reklâmlarda «sinema dergilerinin en saldırganı» diye tanıttığını belirtmek, derginin «yayın politikası» nı göstermeğe yeter. «Positif» in en «saldırgan» sayısının geçen ay çıkan 56. sayısı olduğu da şüphe götürmez. Zira, dergi bu sayısında «Chaiers» eleştirmecisi olan Bazin ile en iyi sinema tarihçisi Georges Sadoul'a hücuma geçmektedir. Bununla birlikte, Bazin'e ayrılan uzun ve devamı öbür sayıya bırakılan incelemede yazarın göze çarpar bir zorlama havası içinde davrandığı göze çarpmaktaysa da, Sadoul'un eleştirmeci yönü hedef tutan yazıda haklı noktalar olduğu inkâr edilemez. «Positif» in bu sayısı, Fransız sineması üzerine «ateş açmakta» dır. Yeni Fransız rejisörlerinden 49 una ayrılan biyo—filmagrafik notlarla, «Positif» bunlar karşısındaki tutumunu belirtmektedir.

«Positif» in *çok kez salt* «olaya yol açmak» endişesiyle giriştiği yersiz hücumlar bir yana bırakılırsa, arada çeşitli «efsane» leri yıkan, sinemacıları ve sinema yapıtlarını yeniden değerlendirmede isabetli görüşler ileri süren bir dergi olduğu, hele «Chahiers»nin karşısında çok daha canlı ve atılgan bir sinema dergisi olarak belirdiği şüphe *götürmez. Ulusal si*nemalara geniş yer ayırması, «actualité» ile sinema arasındaki bağı yakından izlemesi, sansürle her sayısında ısrarla mücadele etmesi de «Positif» in olumlu yönlerindendir.

«Fransız Sinema Dernekleri Federasyonu» nun organı olan «Cinéma 62», Temmuz — Ağustos sayısı olarak çıkan 68. *sayısını «Western» e (kovboy* filimlerine) ayırmış. 160 sayfalık küçük boy bir kitap biçiminde olan dergide, kovboy filimleri ve bu filimlerin kaynakları etraflıca incelenmektedir. Francis Lacassin, western kahramanını «yaşlılık», «yalnızlık», «başarısızlık» ve «ölüm» alt—bölümlerinde inceliyor. Raymond Bellour'da «western» lerde kadının *durumunu ele alı*yor. Kovboy filimleri üzerine «Le western» adlı bir kitap yayımlıyan (Paris, Les Editions du Cerf, 1953) J.—L. Rieupeyrout ise «Western'de tarih ve efsane» başlıklı uzun ve çok ilgi çekici incelemesinde Amerikan mitolojisini meydana getiren western kahramanlarının, tarih gerçeklerine göre durumları ile bunların filimlerde ele alınış biçimlerini karşılaştırmalı olarak vermektedir. Ayrıca her western kahramanının hangi filimlerde boy gösterdiğini belirten filmografya da araştırmaya eklenmiştir. Okuyucu böylelikle Buffalo Bill, Davy Croc kett, Jasse James ve Frank James kardeşler, Billy the Kid, B i l l E i c k o k, Calamity Jane. *Wyatt Earp, Doc Holliday*, Pat Garrett gibi western kahramanlarının gerçek yüzüyle «efsanevi» yüzünü görebilmektedir. Rieupeyrout'nun incelemesinde, ayrıca, western filimlerinin kaçınılmaz öğeleri kızılderililer, Amerikan süvari birliği ve gerçek kovboylar da ihmal edilmemiş. Hollywood'un filim ve televizyon rejisörü *Robert Florey de, western'in televizyondaki durumunu ele al*maktadır. Lob tarafından yapılan iki sayfalık karikatürlerde de kovboy filimlerinde en sık geçen «ünlü cümleler» verilmektedir. İşte birkaçı: «İyi kızılderili, ölü kızılderililer.» «Mac, sana son bir tavsiyem: Bir daha önüme çıkayım deme.» «Yabancı, işine git. Burada meraklı insanlardan hoşlanmayız.»...

«İngiliz Sinema Enstitüsü»nün yayın organı «Sight and Sound» ın Yaz 1962 sayısında Luis Bunuel ile son filimlerinden «Viridiana» üzerine bir inceleme, Amerikan rejisörü Howard Hawks'ın yapıtlarını ele alan uzunca bir yazı, Alain Resnais'nin çeşitli yorumlara yol açan «L'année dernière en Marienbad — Geçen yıl Marienbad» ta filmini yeni bir açıdan açıklama cabası güden bir makale, Lindsay Anderson'un çevirmekte olduğu «This Sporting Life» üzerine bir röportaj, 1930—39 arasında Sovyet sinemasının durumu üzerine, bir «yeniden değerlendirme» denemesi yer almaktadır.

«İtalyan Sinema Enstitüsü»nün organı *«Bianco e Nero»*nun son çıkan Nisan 1962 tarihli 4 üncü sayısında İtalyan belgelik filmleri üzerine eleştirmeciler ve rejisörlerin katıldığı bir tartışmadan başka, «Cahiers»nin yukarıda sözü edilen «İtalyan sineması» özel sayısı konusunda Fernaldo Di Giammatteo'nun uzunca bir yazısı bulunmaktadır. Di Giammatteo *bu fırsattan yararlanarak aynı* zamanda «Cahiers» eleştirmecilerinin tutumundaki acayipliği de ortaya koymaktadır. Derginin daha önceki Mart 1962 tarihli 3 üncü sayısında yer alan en önemli yazı, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki mukavemet hareketlerinde Avrupa sinemasının tutumunu ele alan incelemedir. Fransa, Danimarka, Çekoslavakya, Norveç ve Hollanda'daki «mukavemet sineması» yazıda topluca gözden geçirilmektedir.

NASIL ÇILDIRILIR ?

Ve nihayet Almanya Nazileştiriliyor

[illegible] hücum kıtaları Al[illegible] Partisinin bütün mem[illegible] şubelerini bastılar. 29 [illegible] da daha altı aya önce [illegible] iktidara gelmesini sağla[illegible] lideri Hugenberg hükü[illegible] etti. Hugenbergin ar[illegible] partinin «kendi isteğiy[illegible] feshettiğini bildirdi[illegible]

[illegible] Nazi Partisi tek ba[illegible] ve 14 Temmuzda şu [illegible] çıkarıldı:

«[illegible] İşçileri Nasyonal Sos[illegible] Partisi, Almanya'nın tek si[illegible]

«Başka bir partiyi devam et[illegible] çalışan veya başka bir [illegible] çalışan her hangi [illegible] üç yıla kadar hapis ce[illegible] cezalandırılır.»

[illegible] Almanya'da tek par[illegible] bir devlet kurulmuş [illegible] de hemen hemen hiçbir [illegible] karşılaşılmadan, hem [illegible] Reichstag'ın demokratik yetkile[illegible] ancak dört ay [illegible]

Sendikalar kapatılıyor

[illegible] görüldüğü gibi, [illegible] genel grev ilân edeceklerini [illegible] bir zamanlar Kapp'ın [illegible] hükümet darbesi teşebbüsü [illegible] çıkaran sendikalar, siyasi [illegible] ve federasyon devletleri [illegible] kolayca ortadan kaldırıldı [illegible] Fakat, bundan önce sendika [illegible] bir oyun oynandı:

[illegible] yüzyıldan beri, 1 Ma[illegible] Alman ve Avrupa işçileri için [illegible] bayramı olarak kutlan[illegible] Nazi hükümeti, darbe [illegible] önce, işçileri ve lider[illegible] yatıştırmak için 1 Mayıs [illegible] resmen «Millî Çalış[illegible] Günü» ilân etti ve bu günü [illegible] o zamana kadar gö[illegible] ölçüde kutlamağa hazır[illegible] Sendika şefleri kendilerini [illegible] kaptırdılar ve bu günü [illegible] hükümetle işbi[illegible] Almanya'nın dört [illegible] sendika başkanları [illegible] Berlin'e getirildiler; bin[illegible] Nazi rejiminin işçi [illegible] belirtildi. Goeb[illegible] Tempelhof'a, Almanya'nın [illegible] kadar görmediği bir gös[illegible] Bu gösteriden önce işçi temsilcilerini kabul eden Hitler kendilerine şunları söyledi: «İhtilâlin Alman işçilerine karşı yöneltildiği iddiasının ne kadar yalan ve haksız olduğunu göreceksiniz. Gerçek, bunun tamamiyle aksidir.» Sonra Tempelhof'ta toplanan yüzbin işçiye hitaben de Hitler şu formülü öne sürdü: «İşe şeref, işçiye saygı!» Sonra da 1 Mayıs bayramının Alman işçisi şerefine yüz yıllar boyunca kutlanacağına söz verdi.

Aynı gece, Goebbels bu toplantıyı o heyecanlı ifadesiyle günlüğüne kaydettikten sonra şu acayip cümleyi ilâve ediyordu: «Yarın sendikaları işgal edeceğiz. Mukavemet eden pek olmayacak.»

Ve öyle de oldu. 2 Mayısta bütün Almanya'daki sendika binaları işgal edildi, sendika mevcutlarına el kondu, sendika teşkilâtları dağıtıldı ve sendika liderleri tevkif edildi. Aralarından çoğu bayıltılıncaya kadar dövüldü ve toplama kamplarına gönderildi. Sendikalar konfederasyonunun iki başkanı, Theodor Leipart ile Peter Grassmann nazi rejimiyle işbirliği yapacaklarını açıkça belirtmişlerdi. Buna rağmen tevkif edildiler.

Gerek Hitler, gerekse Dr. Ley, ilk önceleri işçilere haklarının korunacağı konusunda teminat verdiler. Dr. Ley, ilk konuşmasında şunları söyledi: «İşçiler! Müesseseleriniz biz nasyonal sosyalistler için kutsaldır. Ben de fakir bir köylünün oğluyum ve fakirliği bilirim. Anonim kapitalizmin sizi nasıl sömürdüğünü bilirim. İşçiler! Size yemin ediyorum ki, yalnız mevcut haklarınızı korumakla kalmayacak bunları daha da genişleteceğiz!»

Bu nazi sözünün nasıl tutulduğu üç hafta sonra anlaşılacaktı: Hitler yeni bir kanun çıkararak toplu sözleşmelere son verdi, grevi yasakladı.

Hitler, Roehm'ü «temizliyor»

Hitler, gerek iç gerekse dış siyasetine daha «meşru» bir veçhe vermek için Reichstag'ı feshederek yeni seçimlere gidilmesine karar verdi. 12 Kasım 1933 te yapılan seçimlerde kayıtlı seçmenlerden % 96 sı seçime katıldılar ve bunlardan % 95'i nazileri desteklediler. Seçimlere tek liste halinde giren nazi partisi ,Reichstag'ın 661 üyeliğini aldı. Bundan sonra sıra, nazi partisinin içindeki muhaliflere gelmişti. Zira S.A. ların başkanı Roehm ve arkadaşları Hitler'in «sosyalizm» ini tenkit ettikleri gibi S.A. lar ile ordu arasında da rekabet vardı. Ordu da, S.A. ların devlet içinde ikinci bir kuvvet olmasından hoşlanıyordu. Hitler fırsattan faydalanmak istedi, ordunun bu hoşnutsuzluğunu, siyasi muhaliflerini ortadan kaldırmak için kullanacaktı. Fakat ordu, bu kanlı işte ellerinin kirlenmesini istemiyordu. S.A. ları, Hitler, Goerring ve Hommler, S.S. ler yardımiyle «tasfiye etmeliydi». 30 Haziran günü Hitler ve arkadaşları uzun bir otomobil kafilesiyle Münich'ten Wiessee'ye hareket ettiler. Orada Roehm ve arkadaşlarını «Hanslbauer» otelinde uyurken buldular. Uyanış feci oldu. Silezya S.A. larının başkanı homoseksüel Edmund Heines, birlikte yattığı delikanlıyla yatağından alındı, otelden çıkarıldı ve Hitler'in emriyle hemen öldürüldü. Sonra Hitler, Roehm'ün odasına girdi, eski mücadele arkadaşına son bir «iyilik» olarak intihar etmesi için masasının üstüne bir silâh bıraktı. Fakat Roehm tabancayı kullanmak istemedi ve «Eğer öleceksem, Adolf öldürsün beni» dedi. Bunun üzerine iki S.S. subayı odaya girerek tabancalarını Roehm'e boşalttılar.

Bu kanlı hafta sonunda öldürülenler sadece S. A şefleri değildi. 30 Haziran sabahı sivil giyinmiş bir S.S. birliği Weimar Cumhuriyeti'nin son başkanı entrikacı general von Schleicher'in kapısını çaldı. General kapıyı açar açmaz eşikte öldürüldü; olup biteni anlamak için kapıya gelen eşi de aynı âkibete uğradı. Schleicher'in dostu General Kurt von Gregor da aynı akşam öldürüldü. Berlin'deki evinde tevkif edilen, bir zamanlar partinin «iki numaralı başkanı» olan Gregor Strasser de Goering'in emriyle tevkif edilip götürüldüğü Gestapo zindanında öldürüldü. Hitler'in kabinesinde başbakan yardımcısı olan Von Papen daha talihli çıkmış, kurtulmuştu. Fakat bir S.S. birliği Papen'in yazıhanesini yağma etti. sekreteri Bose, yazıhanesinin başında öldürüldü; Papen'in en yakın arkadaşı Egar Jung birkaç gün sonra Gestapo tarafından tevkif edilerek hapishanede icabına bakıldı. Papen'in bir başka arkadaşı, Katolik Hareket şefi Erich Klausener, Ulaştırma Bakanlığındaki odasında öldürüldü. Papen bütün bunları Goering'e şikâyet için gittiğinde, kendi ifadesiyle «kapı önüne kondu». Daha sonra evinde hapsedilerek etrafı tepeden tırnağa silâhlı S. S. lerle çevrildi. Fakat bütün bunlar sırasında başbakan yardımcılığı ünvanını muhafaza eden gülünç Von Papen, yeni durumunu da kolaylıkla hazmetti ve bir ay sonra, nazilerin kendisini Viyana orta elçiliğine tayin ederek verdiği yeni görevi de kabul etti. Hitler 13 Temmuzda «kukla Reichstag» ta yaptığı konuşmada 61 kişinin öldürüldüğünü açıkladı. Bunlardan 19'u «S.A. ların yüksek kademesine mensuptu»; ayrıca 16 kişiden 13'ü «tevkif sırasında mukavemet ederken öldürülmüştü», 3 ü «intihar etmişti» ki, bununla toplam 77 ye varıyordu. Paris'e sığınanların yayımladıkları «Beyaz Kitap» ta ise, 401 kişinin öldürüldüğü belirtiliyor, fakat yalnız 116 sının hüviyeti teşhis edilebiliyordu. 1957 de Münich'te görülen dâvada ise «1000 den fazla» insanın öldürüldüğü ileri sürülmüştü.

Almanya'nın nazileştirilmesi

Bu kanlı temizleme hareketinden sonraki, tedhiş havası içinde, Almanya'daki bütün müesseselerin (üniversite, adliye, gençlik teşkilâtları, ordu...) nazileştirilmesine başlandı. Yahudi asıllı olduğu ileri sürülen dünya çapında birçok bilim adamları ve profesörler ya toplama kamplarına tıkıldı ya da memleketten kaçtı. Zaten hür düşünceye ve kültüre karşı girişilen barbarca hareket 10 Mayısta Berlin'deki büyük meydanda yapılan büyük bir törenle kitapların yakılmasıyla başlamıştı; naziler uygarlığa karşı giriştikleri savaşa şöyle başlamışlardı:

«Sınıf mücadelesine ve materyalizme, milletlerin birliğine ve idealist felsefeye karşı mücadele için: Karl Marx'ın ve Troçki'nin kitaplarını ateşe veriyorum.

«Ahlâkın çöküşüne ve dejenere olmasına karşı mücadelede, ailenin ve devletin korunması için: Heinrich Mann, Ernst Glaeser, Erich Kastner'in kitaplarını ateşe veriyorum.

«İnsan ruhunun asaleti adına: Sigmund Freud okulunun kitaplarını ateşe veriyorum.

«Tarihimizin tahrifine karşı mücadelede, geçmişimize saygının sağlanması için: Emil Ludwig'in kitaplarını ateşe veriyorum.

«Büyük savaşın askerine karşı işlenen edebi ihanetle mücadele için: Erich Maria Remarque'ın kitaplarını ateşe veriyorum.»

— SON —

[illegible] yayınlandıktan hemen sonra, Dünya gazetesine gelen [illegible] Bedii Faik'le konuş[illegible] genç oyuncuların [illegible] olduklarına inandır[illegible] Genç patron «Vatandaş Oyunu» nun metninin Moskova'dan gizlice gönderildiğine [illegible] kadar derin düşün[illegible] başlamıştı. Onun emriyle [illegible] ettiğimiz özür [illegible] hemen yayınlan[illegible] birkaç gün sonra, [illegible] yeni gelişmeleri ile ilgili olarak Dünya'nın Bandırma muhabirinden alınan bir haber yayınlandı. Haber, yine tarafsızdı ve Bedii Faik'in kızgınlığından haberi olmıyan yazıişleri müdürü tarafından gazeteye konmuştu. Genç patron haberi okuyunca, küplere bindi. Bandırma muhabirinin işine son verildi. Daha önemlisi, aynı gün gazete mensupları Bedii Faik'in imzasını taşıyan bir genelge aldılar. Bu genelgeye göre, gazetede sosyalist bir anlam taşıyan işçi hareketlerine sık sık yer verilmesi uygun görülmemekteydi...

Çıkar Yol Sosyalizmdir

Sadun Aren

Birkaç zamandanberi, kamu oyunda, vergi reformu, toprak reformu, iktisadi devlet teşekküllerinin reorganizasyonu gibi çeşitli konularda canlı bir tartışma *cereyan* etmektedir. Bu tartışmaların mâna ve mahiyetlerini anlıyabilmek için, bunların esas itibariyle bir sistem tartışmasının tezahürleri olduğunu gözönünde tutmak lâzımdır. Gerçekten bu vesile ile asıl tartışılan konu, memleketimiz için, esas itibariyle sosyalist (kamu sektörünün hâkim olduğu) modeli mi, yoksa *kapitalist* (özel sektörün hâkim olduğu) modeli mi kabul edeceğimiz meselesidir.

Vergi reformunun anlamı

Evvelâ vergi reformu meselesini ele alalım. Bilindiği gibi İstanbul'daki Vergi Reformu Komisyonunun raporunu benimseyen bir kısım insanlar, yüksek gelirli kimselerin düşük oranlarda vergilenmesini istemektedirler. Bu düşük vergi oranı, teklif edilen yatırım indirimi ve diğer usullerin bir sonucudur. Bu fikrin taraftarları vergi yüklerindeki hafiflemeden dolayı, *yüksek gelir sahiplerinin şevke gelerek* daha fazla tasarruf ve yatırım yapacaklarını ileri sürmektedirler. Bu iddia, yalnız özel sektör yatırım (ve tasarrufları) için ve bu da bazı şartlar altında, doğru olabilir. Fakat memleketteki toplam yatırımlar (özel + kamu yatırımları) bakımından doğru değildir. Çünkü, *bilindiği gibi, insanların ve özellikle yüksek* gelirli olanların istihlâkleri aşağı doğru elâstiki değildir. Diğer bir deyimle, zengin kimseler hayat standartlarını (yemelerini, içmelerini, eğlenmelerini) alıştıkları seviyenin altına düşürmezler. Hal böyle olunca, sağlanacak vergi indirimleri ve sair avantajlar bu *kimselerin yapacakları* toplam tasarrufu — ki toplam gelirlerinden toplam istihlâkleri çıkarılmak suretiyle bulunur — arttırmaz sadece bunun kamu sektörüne vergi yolu ile giden kısmı olur.

Demek oluyor ki, bu tip bir vergi reformu, ancak ve sadece, ekonomimiz, esas itibariyle, özel sektöre dayatılmak istendiği takdirde, yerinde bir tedbir olabilir. Ekonomimizin *esas itibariyle kamu sektörüne dayanmasını* istiyenler için ise, özel sektöre tâvizler veren bir vergi sistemine lüzum yoktur.

Özel sektöre tâviz veren bir vergi sisteminin *kamu sektörü yatırımlarını azaltırken* özel sektör yatırımlarını aynı miktarda arttıramaması ve böylece toplam millî yatırımların azalması neticesini vermesi de mümkündür. Bu takdirde böyle bir vergi reformu, bahis konusu her iki sistem bakımından da, memleketi için zararlı olmuş olur. Biz, yukarıdaki *tahlilimizde, gerçekleşmesi* pekâlâ mümkün olan bu ihtimali hesaba katmadık.

Ağalar niçin korunuyor?

Toprak reformu için de aşağı yukarı aynı şeyler *söylenebilir:* Toprak reformuna taraftar olmıyanların, ya da aynı katagoriye sokulacak kadar sathi bir reforma taraftar olanların temel iddiaları şudur: *Büyük çiftlik işletmeleri, küçük köylü* işletmelerine nazaran daha verimlidir. Köklü bir toprak reformu, büyük çiftlikleri ortadan kaldıracak ve ziraate küçük köylü işletmelerini hâkim kılacaktır. Bu ise, aşikâr olarak, ekonomik bakımdan arzu edilen bir netice değildir.

Buna karşılık, toprak reformuna taraftar olanlar, bunun ekonomik yanından ziyade, sosyal ve siyasal yanının önemli olduğunu öne sürerler. Gerçekten, arazi reformu yapılıp ağalık sistemi bütün kökleriyle birlikte sökülüp atılmadıkça köylerimizi kalkındırmaya, köylülerimizi kimliklerine kavuşmuş *medenî insanlar yapmağa imkân yoktur.* Bütün çıkarı mevcut düzeni devam ettirmekte olan ağa, köyde bulundukça, her değişikliğe karşı duracak, köye gönderilecek öğretmenin, doktorun, ziraat memurunun ve ilâ karşısına dikilecektir.

Meselenin, reformun tek mahzuru olarak gösterilen, ekonomik yanı ise, kooperatifçiliğin çeşitli imkânlarından faydalanılarak kolaylıkla *çözümlenebilir. Yani,* küçük köylü işletmeleri, kooperatifler halinde teşkilâtlanarak, büyük çiftliklerin avantajlarını sağlıyabilirler.

Toprak reformuna karşı olanların bu red dedilmeleri imkânsız metodları bilmemelerine imkân yoktur. O halde, tartışmanın asıl sebebi, *ziraatte, sosyalizmin müttefiki* bir kooperatifçiliğin mi, yoksa kapitalizmin müttefiki toprak ağalığının mı hâkim olacağı meselesidir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonundaki tartışmanın özü de aynıdır: Eğer Türk ekonomisi, esas itibariyle kamu sektörüne dayanacaksa, elbette *ki,* İktisadî devlet teşekküllerinin bu maksada en etkili bir şekilde hizmet edecek tarzda teşkilâtlandırılması lâzımdır. Buna karşılık özel sektör taraftarları İktisadi Devlet Teşekküllerine büyük bir önem vermiyecek ve dolayısiyle bugünkü durumlarında büyük değişiklikler yapılmasına lüzum görmiyeceklerdir.

Sistemin adını koyalım

Esas itibariyle sistem meselesine dayanan bu tip tartışmaların örnekleri, *hiç şüphe yok ki, yukarıda temas* etmiş olduklarımızdan ibaret değildir. Toplum hayatını ilgilendiren her konu, mahiyet ve önemine göre, az veya çok hararetle tartışılmaktadır.

Sistem meselesinin böyle, hattâ bazan teferruat sayılacak münferit meseleler verileriyle *tartışılması, bir çözüme erişmek* bakımından, en iyi yol olmamakla beraber, elbette ki faydalıdır. Böylece, hiç değilse, hep belli çıkarlara hizmet eden usul, kaide ve teşkilât şekilleri sağduyunun ölçüsüne vurulmuş olmaktadır. Ancak meselelerin böyle tek tek tartışılması, her zaman, temeldeki asıl sistem meselesini görmeye veya doğru olarak görmeye elverişli olmıyabilir.

Bu sebepten, sistem meselesini en genel hatları ile de olsa, sık sık hatırlamak çok faydalıdır: Bilindiği gibi, memleketin iktisadi gelişmesi, esas itibariyle kapitalist modele göre olacak, yani özel sektöre terkedilecekse, yapılacak şey, bu hizmeti görecek zenginleri yaratmaktır. Çünkü, madem ki iktisadi gelişme, yani fabrikalar kurmak işi özel şahıslara terkedilmiştir, bazı insanların zengin edilmeleri lâzımdır ki, bu vazifeyi görebilsinler. De*mek oluyor ki, özel teşebbüs eli ile* kalkınmak, zaruri olarak her mahallede birkaç milyoner yetiştirmeğe yönelecektir. Milyonerler yetiştirmenin tatbikattaki yolu ise, vergi, para — kredi ve fiat politikalarının, çeşitli tahsislerin ve ihalelerin ve sair kontrol vasıtalarının belli bir zümreye fâhiş kârlar sağlıya*cak şekilde idaresidir.* Böylece, belli *bir* zümrenin elinde sermaye terakûm etmiş olacaktır. Buna kapitalist sermaye terakümü denir.

Akıllanmıyacak mıyız?

Aşikârdır ki, böyle bir sermaye terakümü, büyük halk kitlelerinin sıkıntıya katlanmaları sayesinde mümkün *olmaktadır. Ancak halk böyle bir sermaye* terakümünü, haklı görmediği için, hoş karşılamaz. Eğer memlekette, az çok da olsa, bir demokrasi varsa, karşı koymağa ve bu gidişi durdurmağa çalışır. Hem büyük bir azınlığın elinde sermaye teraküm ettirmek için büyük halk kütlesini mahrumiyet içinde tutmak, *hem de bu büyük kütleye oy* hakkı ve ifade hürriyeti tanımak, olacak şey değildir. Böyle bir durumun devam etmesine imkân yoktur. Bu sebepten dolayıdır ki, zamanımızda kapitalist sermaye terakümü (yani özel sektör eli ile kalkınma) ancak demokratik hakların tanınmadığı faşist bir siyasî rejim *altında olabilir. (Bugünkü ileri memleketlerde* kapitalist sermaye terakümünün demokratik hakların henüz tanınmamış olduğu devirlerde ve bir de sömürgecilik sayesinde mümkün olduğu hatırlanmalıdır.) Halbuki memleketimiz için faşizm mümkün, ya da bahis konusu olamıyacağına göre, bu yol çıkar yol değildir. *olaylar, bu düşünceleri doğrulamaktadır:* Bi

Memleketimizdeki son 10 — 12 yıllık lindiği gibi, halkçı bir tarafı olmasına rağmen, Demokrat Parti iktidarı, esas itibariyle özel sektör eliyle iktisadî kalkınma denemesidir. 27 Mayıs İnkılâbı da bu denemenin, (her mahallede 15 milyoner yetiştirme sisteminin) *iflâsının bir neticesidir.* Bu noktanın yeteri kadar anlaşılmamış olması, üzüntü vericidir. Bu hususta tereddüdü olanların, inkılâbın ilk günlerinde, gazetelerde en çok yazılan ve okunan havadislerin Anayasa meselelerinden ziyade, sâkıtların servet meseleleri olduğunu hatırlamaları lâzımdır. Kaldı ki, *Demokrat Parti idaresini demokratik hakları* çiğnemeye sevkeden sebep de, takip etmiş olduğu ekonomik sistemdir. Gerçekten, bir halk hareketiymiş gibi başlıyan ve sevilen Demokrat Parti idaresi, özel sektörü esas aldığı için, birkaç sene içinde bütün cazibesini kaybetmiş ve 1955 ten itibaren bir baskı ida*resi olmaya başlamıştı.*

Kısacası, Anayasada sosyal adaletin yer aldığı, şeklî de olsa, demokratik hakların yerleşmekte ve gelişmekte olduğu memleke*timizde, kapitalist (özel sektöre dayanan)* gelişme sisteminin başarılı olmasına imkân yoktur. Çünkü bu sistem, ne kadar tâdil edilirse edilsin, esas itibariyle yukarıda tasvir ve 1950 — 60 devresinde tecrübe ettiğimiz iktisadi modelden mânidar bir ölçüde ayrılamıyacak, yine onun tekrarı olmak mecburiyetinde *kalacaktır. Yine de denenmek istendiğini gördü*ğümüz bu yol, çıkar yol değildir. Çıkar yol, böyle gelişmelerden arık olan sosyalizmdir.